

A szakmai továbbképzés Magyarországon

Részletes Témaelemzés

2006. március

E részletes témaelemzés része egy a szakképzés témakörét tárgyaló jelentés-sorozatnak, melyet az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ ([Cedefop](http://www.cedefop.europa.eu)) által létrehozott hálózat, a ReferNet tagjai készítenek minden EU tagállamban (valamint Norvégiában és Izlandon). Az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI) Magyar Oktatási Observatory Iroda által koordinált ReferNet Magyarország hálózatról további információt a következő címen talál: <http://www.refernet.hu>.

Kérjük, vegye figyelembe, hogy a ReferNet jelentések szigorú útmutató kérdései alapján készülnek és elsősorban egy, a http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/ internetes oldalon elérhető online adatbázisban való használatra készülnek. Az olvasó ezért a jelentés tartalmát illetően ismétlésekkel találkozhat.

Készítette a Cedefop részére:

Dr. Köpeczi Bócz Tamás
Bükki Eszter

A statisztikai adatokat összeállította:
Mészáros Krisztina
Bükki Eszter

ReferNet Magyarország

Háttéranyagot rendelkezésre bocsátottak és a jelentést ellenőrizték a ReferNet nemzeti konzorcium tagintézményei:

- Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
- Budapesti Gazdasági Főiskola, Felnőttképzési Intézet
- Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék
- Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, Foglalkoztatási és Felnőttképzési Helyettes Államtitkárság
- Központi Statisztikai Hivatal, Életszínvonal és Emberi Erőforrás Statisztikai Főosztály
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Miskolci Egyetem, Kihelyezett Társadalomkutató Központ
- Nemzeti Felnőttképzési Intézet
- Nemzeti Szakképzési Intézet
- Oktatási Minisztérium (Szakképzési, Felsőoktatási és Fejlesztési és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság)
- Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
- suliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
- Tempus Közalapítvány, Leonardo Nemzeti Iroda

TARTALOMJEGYZÉK

0501	HÁTTÉRINFORMÁCIÓ A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS RŐL (STATISZTIKÁVAL)	3
050101	Nemzeti meghatározások és határvonalak	8
050102	A felnőtt-tanulás fejlődése	9
050103	Értékelés	16
050104	Tervezés és előrejelzés.....	17
050105	A közvetítés alternatív módjai	19
05010501	<i>Nyitott tanulás és távoktatás</i>	<i>20</i>
05010502	<i>E-learning</i>	<i>21</i>
05010503	<i>Új tanulási környezetek, tanulószervezetek</i>	<i>22</i>
05010504	<i>A rugalmasság fejlesztése és differenciálás</i>	<i>23</i>
0502	ÁLLAMILAG BIZTOSÍTOTT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS MINDENKI SZÁMÁRA	25
050201	Célcsoportok és képzések	25
050202	Képzők.....	33
050203	Hozzáférés	36
050204	Minőségbiztosítás	38
0503	A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS A MUNKAERŐPIACRÓL VALÓ KIREKESZTŐDÉS ÁLTAL FENYEGETETTEK KÉPZÉSE (STATISZTIKÁVAL)	42
050301	Célcsoportok és képzések	42
050302	Képzők.....	48
050303	Hozzáférés	49
050304	Minőségbiztosítás	50
0504	A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK ÉS/VAGY TÁRSADALMI PARTNEREK ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS (STATISZTIKÁVAL EGYÜTT)	51
050401	A gazdálkodó szervezeten belüli képzést garantáló intézkedések	52
050402	A kis- és középvállalkozásoknál folyó képzések biztosítását szolgáló intézkedések	55
050403	Az egyes gazdasági ágazatokhoz tartozó vállalkozásokra vonatkozó képzés-támogatási intézkedések	58
050404	Társadalmi partnerekhez kapcsolódó intézkedések a nem munkához kapcsolódó képzések támogatására	61
050405	Szakmai továbbképzés az egyén kezdeményezésében (statisztika)	61
0505	BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁSOK ÉS WEBOLDALAK	63

MELLÉKLETEK:

1. sz. melléklet: A felnőtt-tanulás részvételi mutatói (0501 fejezet)
2. sz. melléklet: A felnőtt-tanulásban való részvétel mutatói a Központi Statisztikai Hivatal „Egész életen át tartó tanulás” c. felmérése (2003) alapján
3. sz. melléklet: A felnőtt-tanulás irányítási kerete
4. sz. melléklet: A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzésben (SZT) való részvétel mutatói (0502 fejezet)
5. sz. melléklet: A középfokú szintű felnőttoktatás statisztikája (050201 fejezet)
6. sz. melléklet: A felsőfokú felnőttoktatás statisztikája (050201)
7. sz. melléklet: A felnőttképzés statisztikája (050201)
8. sz. melléklet: A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói (0503 fejezet)
9. sz. melléklet: A munkanélkülieket és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetetteket megcélzó képzés-támogatási formák főbb célcsoportok szerinti áttekintése
10. sz. melléklet: A legfőbb jelenlegi munkanélkülieket és munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetetteket megcélzó központi programok és pályázatok
11. sz. melléklet: A gazdálkodó szervezetek vagy társadalmi partnerek kezdeményezésében megvalósuló szakmai továbbképzés (SZT) részvételi mutatói (0504 fejezet)
12. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

0501 HÁTTÉRINFORMÁCIÓ A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSRŐL (STATISZTIKÁVAL)

Az 1980-as évek végén és az 1990-es évek elején a felnőttképzés nagymértékű változásokon ment keresztül Magyarországon. Az új politikai és gazdasági helyzet, a piacgazdaság bevezetése új munkaerő-piaci szükségleteket és igényeket támasztott, s emellett a kínálat bővülését is ösztönözte. Ezen időszak óta a szakmai továbbképzés és általában a felnőttképzés jelentős mértékű fejlődési folyamaton ment keresztül, s a felnőttek tanulási lehetőségei gyors ütemben bővültek annak érdekében, hogy a felnőttek beléphessenek, visszaléphessenek és benne maradhassanak az egész életen át tartó tanulás folyamatában.

A szakmai továbbképzés és az általános felnőttképzés fő formái

A felnőttoktatás és képzés jelenleg elérhető formái körében egy fontos törvényi megkülönböztetés tehető az iskolai rendszerű felnőttoktatás és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés között. A két forma közötti legfontosabb különbség, hogy az iskolarendszeren belüli általános vagy szakmai képzés résztvevői jogi tekintetben tanulói státusszal rendelkeznek, emellett az iskolai rendszerű felnőttoktatást államilag elismert köz- és felsőoktatási intézmények nyújtják, amelyeknek működését a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX.*, illetve a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvények* irányítják. (A közoktatás az alapfok-előtti, alapfokú és középfokú/középfok utáni kötelező és azt követő általános és szakképzést folytató intézmények rendszerét jelenti, melynek biztosítása az állam feladata.) Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben azok vehetnek részt, akik teljesítették tanulmányi kötelezettségeiket, és a résztvevők nem rendelkeznek tanulói státusszal; fogyasztói jogukat felnőttképzési szerződés védi a felnőttképzésről szóló *2001. évi CI. törvény* értelmében, mely az oktatás ezen ágazatának nyújt általános szabályozási keretet.

Mindkét formában – kivéve a felsőoktatás által kínált felnőttoktatási lehetőségek többségét, amelyeket nem tekintenek a szakképzés részének, illetve az ún. hatósági képzéseket - az államilag elismert szakképesítést nyújtó szakképzés és az egyéb szakmai képzések törvényi szabályozásáról a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* gondoskodik. E törvény értelmében hozták létre 1994-ben az Országos Képzési Jegyzéket (OKJ), amely az összes államilag elismert szakképesítést magába foglalja, s ezáltal egy egységes képesítési rendszer segítségével kapcsolatot teremt a szakmai alapképzés (SZA) és a szakmai továbbképzés (SZT) között.

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatás azoknak a felnőtteknek kínál nappali vagy nem-nappali tanulási lehetőségeket, akik tankötelezettségük ideje alatt nem tudtak bizonyos iskolai végzettséget vagy szakképesítést megszerezni, illetve akik magasabb szintű vagy szakosodottabb képesítést szeretnének nyerni. Ilyen típusú oktatást (bizonyos esetekben ingyenesen) köz- és felsőoktatási intézmények kínálnak alap-, közép- és felsőfokú szinten. A felnőttek számára az oktatás ezen ágazataiban elérhető képzési programok célok, szerkezet, fő tartalmak vagy a megszerezhető képesítések tekintetében (amelyek mindegyike államilag elismert) alapvetően nem különböznek a „szokásos”, nappali képzéstől, kivéve a felsőoktatási intézmények különböző posztgraduális képzéseit, amelyek diplomásoknak nyújtanak magasabb szintű vagy specializáltabb képzést.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés fogalma számos, egymástól különböző képzési lehetőséget takar, amelyeknek nem mindegyike ad államilag elismert szakképesítést. Céljaik tekintetében a felnőttképzési programok sokféle típusa a következőképpen csoportosítható (Zachár, 2003):

- szakmai alapképzés (azon személyek esetében, akik első OKJ szakképesítésükre a felnőttképzés keretei között tesznek szert);

- szakmai továbbképzés (amely államilag elismert vagy egyéb szakképesítéseket eredményez; bizonyos ágazatok és foglalkozások – pl. közalkalmazottak, orvosok, könyvvizsgálók stb. – esetében a szakmai továbbképzést akár törvényi szabályozások is előírhatják);
- elhelyezkedést segítő képzések (amelyek a résztvevők előzetes képzéseitől függően szakmai alapképzésnek, illetve szakmai továbbképzésnek tekinthetők; ide tartoznak a munkanélküliek és az egyéb, munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett csoportok számára szervezett képző, átképző és továbbképző programok); valamint
- az úgynevezett kiegészítő képzések (általános képzés, mely a szakképzés egy adott szintjére való belépéshez szükséges készségek megszerzésére irányul, pályaaorientáció és tanácsadás, pályaeépítés, a felnőttek magasabb szintű munkavégzését segítő, nyelvi, informatikai, kommunikációs és egyéb készségeket fejlesztő tanfolyamok).

A felnőttképzési törvény ennek megfelelően különbséget tesz szakmai, általános, valamint nyelvi képzés között, bár a programok, a résztvevők és a megszerzendő képesítések számát tekintve a felnőttképzés ágazatában Magyarországon a szakmai programok töltenek be meghatározó szerepet. Ez a törvény határozza meg a felnőttképzéssel foglalkozó különböző intézmények körét is, amelybe többek között államilag támogatott regionális képző központok, oktatási magánvállalkozások, non-profit szervezetek, munkaadók, köz- és felsőoktatási intézmények stb. tartoznak.

A magasabb szintű szakképzettséget és szakmai tekintélyt is nyújtó mestervizsgák rendszere, mely bizonyos foglalkozások (pl. villany- vagy gázszerelő) gyakorlásának előfeltétele, a felnőttképzés sajátos típusát képezi 1996 óta. A szakképzési törvény alapján mestervizsgákat a gazdasági kamarák (*Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, MKIK, Magyar Agrárkamara*) szervezhetnek az általuk meghatározott szakmákban, s az ő jogkörükbe tartozik a képesítési követelmények kidolgozása is. A mestervizsgára jelentkezők többsége részt vesz a helyi kamarák által szervezett előkészítő képzéseken, jóllehet ez nem feltétele a vizsga letételének.

A vállalatok kezdeményezésében történő szakmai továbbképzés a rendszerváltást követően nagyfokú változásokon ment keresztül, s az elmúlt évtized során – a korábbi állami nagyvállalatok privatizációjával, valamint a kis- és középvállalkozások meghatározóvá válásával párhuzamosan - meglehetősen visszaszorult. E képzések mennyiségét és formáját tekintve jelenleg jelentős különbségek figyelhetők meg ágazattól és vállalati mérettől függően, és különösen a kis- és középvállalkozások esetében szükség van a képzési lehetőségek bővítésére és állami támogatására.

A fentiek mellett sokféle inkább non-formális tanulási lehetőséget is találunk művelődési házak, non-profit szervezetek szervezésében vagy a média kínálatában, többek között népművészeti, tudományos-népszerűsítő, idegen nyelvi, informatikai stb. témájú önképzőköröket, tanfolyamokat és előadásokat.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés mindenki számára elérhető, az abban való részvételt pedig kezdeményezheti az egyén és/vagy támogathatja a munkáltató. Ugyanakkor a különösen hátrányos helyzetű csoportok (munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek) képzésére a kormány nagy hangsúlyt fektet. Képzésüket az állam elsősorban az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton keresztül illetve normatív támogatással finanszírozza, emellett állami és/vagy európai uniós pályázatok segítségével támogatja az említett csoportok különleges igényeire szabott speciális képző programok fejlesztését és kínálatát.

A felnőttképzés jelenlegi helyzetének erősségei és gyengeségei általában tekintve

A felnőttoktatási és –képzési lehetőségek jelenlegi biztosítását illető fő erősségek között említhető:

- az államilag támogatott felnőttoktatás biztosítása a közoktatás részeként;
- a felsőoktatási tanulási lehetőségek bővülése (részben) az elmúlt évtizedben bevezetett rugalmasabb képzési formáknak és az önköltséges képzésnek köszönhetően;
- a hátrányos helyzetű felnőttek képzési lehetőségeinek biztosítása az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton (ÁFSZ), a normatív támogatáson, illetve központi állami programokon és pályázatokon keresztül; valamint
- az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésnek a felnőttképzési törvényben és a hozzá kapcsolódó kormány és miniszteri rendeletekben meghatározott általános jogszabályi kerete, mely biztosítja a fogyasztóvédelmet éppúgy, mint a felnőttképzők autonómiáját annak érdekében, hogy a résztvevők és a munkaerő-piac igényeihez rugalmasan igazodó képzési programokat fejlesszenek ki és szolgáltatassanak.

A felnőttképzési törvény 2002. január 1-jén lépett hatályba. Rendelkezései érintik az összes felnőttképzési tevékenységet és szolgáltatást csakúgy, mint a felnőttképzési intézmények rendszerét, a felnőttképzés általános irányítási keretét és finanszírozását. A törvény értelmében a felnőttképzési intézmények csak abban az esetben folytathatnak felnőttképzést, ha szerepelnek a kijelölt megyei munkaügyi központ nyilvántartásában, kidolgoznak egy képzési programot és egy éves képzési tervet, valamint felnőttképzési szerződést kötnek a résztvevőkkel. Míg a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények regisztrációja kötelező és főként statisztikai célokat szolgál, a képző intézmények és/vagy programok akkreditációja önkéntes. Az akkreditáció a minőség biztosítását szolgáló mechanizmus és állami támogatás elnyerésének feltétele, de egyre vonzóbb piaci előnyt is jelent.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szükséges törvényi kereteinek kidolgozása tehát megtörtént, ugyanakkor néhány előírás teljesítése továbbra is kihívást jelent. Az oktatáspolitikai dokumentumok támogatják az egész életen át tartó tanulás (LLL) koncepcióját (az egész életen át tartó tanulás stratégiáját 2005-ben fogadták el, kivitelezésére a 2212/2005. (X.13.) kormányrendelet egy akciótervet határoz meg), de időre van szükség ahhoz, hogy a koncepció – különösen megyei és helyi szinten – meggyökerezzen.

Az iskolai rendszerű alap- és középfokú felnőttoktatás fő kihívásai a finanszírozás elégtelenségével állnak összefüggésben, ami az ellátás hiányát és a hozzáférés nehézségeit eredményezi egyes területeken és a kisebb falvakban. A tanítás és tanulás körülményei – beleértve az intézményi infrastruktúrát, a tantervek szerkezetét és tartalmát, illetve a metodikát – gyakran rosszabbak, mint a közoktatás más ágazatai esetében, és jelentősen elmaradottak azokhoz képest (Mayer, 2002). Az oktatás ezen ágazatának fejlődését meghatározó stratégia még nem készült el; az iskolai rendszerű szakmai felnőttoktatás fejlesztési koncepciójának kidolgozását a 2005-ben elfogadott Szakképzés-fejlesztési Stratégia írja elő (lásd 050102).

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés jelenlegi helyzetének gyengeségei részben a képzőkre általában jellemző kis intézményi méretből fakadnak, melynek következtében azok gyakran nem rendelkeznek az infrastrukturális fejlődéshez szükséges anyagi forrással (Szilágyi, 2004). A korszerűtlen képzési tanterv és metodika még mindig nem számít szokatlan jelenségnek a felnőttképzésben, és a képzést folytatók személyi feltételei is egyenetlen színvonalúak, mivel a képzés folytatásának e vonatkozásaira csak az akkreditált intézmények és programok esetében vonatkoznak részletes szabályozások (pozitív változás várható azonban a nemrégiben hatályba lépett 8/2006. (III. 23.) OM

rendeletől, mely a szakmai felnőttképzésben dolgozó összes tanár/oktató képesítési követelményeit az akkreditált intézményekkel azonos módon szabályozza).

Az előzetes tudás mérésének és beszámításának rendszere, mely a kompetencia-alapú programok kifejlesztését és a hatékonyabb képzést segítené elő, még csupán fejlesztési stádiumban van, és az államilag elismert OKJ-s szakképesítéseken, illetve a hatósági képzéseken kívül még az akkreditált programok esetében sem létezik központilag szabályozott vizsgarendszer, illetve a kiadott oklevelek hitelesítésének rendszere. Ezen kívül az OKJ által meghatározott képesítési szerkezet sem felelt meg kellőképpen a munkaerő-piaci elvárásoknak, és nem kínált „előrehaladási útvonalakat” magasabb szintű vagy specializált képesítések elnyeréséhez, amely a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésén belül megvalósuló fejlesztési program elindítását motiválta (lásd a 050102 fejezetet).

Jelentős területi különbségek is megfigyelhetők a képzéshez való hozzáférést illetően a fejlettebb és az elmaradottabb régiók között. Kutatások tanúsága szerint a hátrányos helyzetű csoportoknak még mindig kisebb a hozzáférési lehetősége a képzésekhez, mint a fiatalabb, tanultabb és alkalmazásban álló népességé.

Amint az korábban említésre került, a munkahelyi képzések jelentősen visszaszorultak az elmúlt évtized során és jelenleg szignifikáns különbségek figyelhetők meg a képzések számát és formáját tekintve ágazattól és vállalati mérettől függően. A képzéshez való hozzáférés különösen a mikro kis és középvállalkozások esetében problematikus.

A fentiekben tárgyalt gyengeségeknek is köszönhetően, a felnőttoktatásban és – képzésben való részvétel arányszámai Magyarországon még mindig jelentősen alacsonyabbak az európai uniós átlagnál (bár ez részben lehet a statisztikai rendszer gyengeségének következménye, melynek fejlesztése éppen az egyik jelenlegi oktatáspolitikai prioritás, lásd a későbbiekben). Az oktatáspolitikai ezért (lásd a felnőttképzés, a szakképzés és az egész életen át tartó tanulás 050201 fejezetben tárgyalt fejlesztési stratégiáit) a részvételi arány növelésére törekszik rugalmasabb képzési formák, a felnőttoktatási és képzési programok megfelelőbb tartalmának biztosítása, valamint az egész életen át tartó tanulásba való belépésre több felnőtt számára lehetőséget teremtő és a motivációt erősítő előzetes tanulmányok mérési és érvényesítési rendszereinek kidolgozása által. E célok teljesülését különböző nemzeti és/vagy európai uniós alapok által finanszírozott fejlesztési programok biztosítják, így például a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program intézkedései és pályázatai (HEFOP, a további információkat lásd a 050102 fejezetben).

A készségfejlesztés elősegítése

Azok a felnőttek, akik nem tudták befejezni általános iskolai tanulmányaikat és nem rendelkeznek az ott elsajátítható alapvető készségekkel, ingyenesen vehetnek részt az iskolai rendszerű felnőttképzésben. A kulcskompetenciák fejlesztése érdekében 2001-ben az iskolai rendszerű felnőttképzés keretében az informatika és az idegen nyelv mint kötelező tantárgyak jelentek meg.

Az oktatáspolitikai az alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztését elsősorban a közoktatás feladatának tekinti (melynek ezirányú fejlesztését jelenleg a HEFOP 3.1. intézkedése - *Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és kompetenciák fejlesztésének elősegítése* – támogatja). Emellett a készségfejlesztés általában az állami támogatású, hátrányos helyzetű felnőtteknek szóló képzési programoknak is fontos részét képezi. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés keretében szervezett felzárkóztató tanfolyamokat, melyek az alapkészségeket nélkülöző felnőttek általános iskolai bizonyítvány megszerzésére való felkészítését és/vagy a szakképzésbe való belépésükhöz, illetve a munkaerő-piaci integrációjukhoz szükséges készségeik és

kompetenciáik fejlesztését célozzák, különféle központi állami programok és HEFOP intézkedések finanszírozzák (lásd a 050301 fejezetet).

A felnőttek informatikai és idegen nyelvi ismereteinek a felnőttképzésben történő fejlesztését szintén támogatja az állam egy közvetett pénzügyi támogatással: 2003 óta az akkreditált, felnőttképzéssel foglalkozó intézmények ilyen típusú képző programjainak résztvevői a tandíj 30%-át (maximum 60,000 forintot, azaz 240 eurót) levonhatnak személyi jövedelemadójukból (amennyiben évi jövedelmük nem haladja meg a 6 500 000 Ft-os összeget). Az informatikai készségek fejlesztése ezen kívül gyakran alkotja a kis- és középvállalkozások alkalmazottai számára szóló, állami támogatású képzési programok részét is.

Kutatási eredmények ugyanakkor azt mutatják, hogy az említett erőfeszítések ellenére még mindig jelentős fejlődésre van szükség ezen a területen. A Gazdasági Együttműködési Szervezet (OECD) 20 országra kiterjedő nemzetközi felnőtt írásbeliséget felmérő kutatásában (International Adult Literacy Survey; Literacy in Information Age, 2000) Magyarország majdnem minden mutató tekintetében a leggyengébb kategóriában szerepelt. A felnőtt népesség alapkészségeinek állapotáról és fejlesztési szükségleteiről friss, az oktatáspolitikai irányelvek kidolgozóját segítő kutatási adatok lesznek elérhetőek 2008-tól az Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL) révén, melyet a Statistics Canada és az Educational Testing Service az OECD-vel és más szervezetekkel együttműködve koordinál.

A felnőttoktatás és képzés statisztikai adatai

Az Eurostat által a nemzeti munkaerő-felmérésekből 2003-ra vonatkozóan közzétett adatok szerint Magyarországon a legalacsonyabb a felnőtt tanulók aránya (azaz a felmérést megelőző 12 hónapban a képzés bármilyen formájában résztvevők aránya a 15-64 éves korcsoportban): 12%, szemben az EU-25 42%-os átlagával (Eurostat, 2005; lásd a 2. számú melléklet 1. táblázatát is). Az alacsony részvételi arányszám legfőbb okai:

- az alacsony foglalkoztatási szint, aminek következtében a munkavállalási korú népesség jelentős hányada nem vesz részt a munkahelyi továbbképzéseken;
- a 25 év alatti, fiatalabb korcsoport felülreprezentáltsága az egyéb típusú képzésekben (beleértve az úgynevezett munkaerő-piaci képzéseket is, lásd 0503 fejezet); valamint
- a felmérés adatai bizonyos fokig alulbecsülhették a tényleges helyzetet annak következtében, hogy a válaszadók közül sokan még mindig csupán a formális képzést tekintik relevánsnak, vagy nehezen a nem-formális és informális tanulás fogalmát értelmeznik.

Míg a köz- és felsőoktatási statisztikai adatok gyűjtésének bejáratott formái és folyamatai széleskörű adatokat szolgáltatnak a felnőtt tanulók részidős vagy távoktatásban való részvételét illetően is, az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés statisztikája meglehetősen hiányos. A felnőttképzési törvény megalkotása előtt (1995 óta, az *Országos statisztikai adatgyűjtési program, OSAP*, keretein belül) folyó országos adatgyűjtés csak a szakmai programokat érintette, s a különböző részágazatokat csak fokozatosan vonták be az adatgyűjtési folyamatba.

A felnőttképzésről szóló adatok különböző időpontokban eltérő céllal létrehozott és különböző állami szervek (pl. Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi Minisztérium, Központi Statisztikai Hivatal stb.) által fenntartott adatbázisokból nyerhetők. E források egységbe rendezése tehát elsődleges fontosságú, és egy átfogó, naprakész és hitelesített statisztikai információt magában foglaló felnőttképzési adatbázis létrehozása egy jelenleg folyó, a HEFOP 3.5.1. intézkedésének keretében megvalósuló projekt célja (lásd még a 050102 fejezetet).

Az 1. számú melléklet a felnőtt-tanulás jelenleg rendelkezésre álló részvételi adatait, beleértve az iskolarendszeren belül és azon kívül kínált képzési lehetőségek adatait, valamint a résztvevők nem és legmagasabb iskolai végzettség/képesítés szerinti megoszlását tartalmazza. Az előzetes iskolai végzettségre vonatkozó adatok alátámasztják számos más felmérés és kutatási beszámoló eredményét, mely szerint a szakmai továbbképzésben résztvevők többsége a népesség tanultabb, legalább érettségi bizonyítvánnyal rendelkező csoportjához tartozik.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés részvételi arányait azonban a fentiekben tárgyaltak miatt fenntartásokkal kell kezelni. Az ágazatért felelős Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium becslése szerint a felnőttképzés bármely formájában résztvevők száma éves szinten körülbelül 900 000 fő lehet. A minisztérium korrigált számításai szerint:

- az alkalmazottak 12%-ának (kb. 450-500 000 fő) képzését a munkaadójuk támogatja/finanszírozza;
- körülbelül 80 000 munkanélküli és munkanélküliség által veszélyeztetett ember vesz részt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által támogatott képzéseken;
- a nyilvántartott felnőttképzési programok résztvevőinek körülbelül 1/3-a fizeti saját képzési költségeit (pontosított létszámuk kb. 100 000-re tehető);
- emellett körülbelül 200 000-re becsülhető a hatósági képzésben és az idegennyelvi oktatásban részt vevők létszáma, habár a számítások e részágazatokat illetően a legbizonytalanabbak, lévén, hogy azok csak 2003 óta képezik az adatgyűjtési folyamat részét.

Mindezekon kívül a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által 2003-ban - a rendszeres munkaerő-felmérés alkalmi moduljaként - készített "Egész életen át tartó tanulás" felméréseinek eredményeit a 2. számú melléklet tartalmazza. E felmérés szerint a 15-64 év közötti korosztály bármilyen típusú és formájú tanulásban részt vevő tagjainak száma 646 947 fő, a korosztály 11.77%-a.

050101 NEMZETI MEGHATÁROZÁSOK ÉS HATÁRVONALAK

A 0501 fejezetben tárgyaltak szerint a magyar törvényhozás hangsúlyosan és egyértelműen különbséget tesz az iskolarendszeren belüli és az iskolarendszeren kívüli oktatás és képzés között. Mindkét ágazat lehetőséget kínál mind a szakmai alapképzésben (SZA), mind a szakmai továbbképzésben (SZT) való részvételre, és csupán a törvényi szabályozások alapján gyakran nem könnyű megtalálni a két forma megkülönböztetésének egyértelmű szempontjait.

A szakképzés egységes szabályozásáról – tekintet nélkül arra, hogy iskolarendszeren belül vagy azon kívül folytatják-e – a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* rendelkezik, amely ugyanakkor nem nyújt jogi meghatározást a szakmai alapképzés és a szakmai továbbképzés jelentését illetően. A *2005. évi CXXXIX. törvény* által szabályozott felsőoktatás nappali és nem-nappali alap- és továbbképzések formájában változatos tanulási lehetőségeket kínál a felnőttek számára, melyeknek mindegyikét tekinthetjük a szakmai továbbképzés kategóriájába tartozónak, amennyiben a résztvevő korábban már szerzett valamilyen szakképesítést vagy diplomát. Végül a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* meghatározza a felnőttképzés fogalmát, ugyanakkor ez az ágazat magában foglal szakmai, általános és nyelvi képző programokat egyaránt, és nyújthat mind szakmai alapképzést, mind pedig szakmai továbbképzést.

A szakmai továbbképzés tehát olyan kritériumok alapján különböztethető meg az alapképzéstől, amelyek közül egyik sem elégséges önmagában. Az ilyen típusú megkülönböztetésekhez a résztvevők életkora és munkaerő-piaci státusza, valamint a

képzésszolgáltatók nyújthatnak támpontokat. Mivel az állam gondoskodik az első OKJ szakképesítés közoktatási intézményekben és az első oklevél állami vagy egyházi egyetemeken/főiskolákon való ingyenes megszerzésének lehetőségéről, ezért szakmai alapképzésre Magyarországon elsősorban az iskolai rendszeren belül, a köz- és felsőoktatás keretei között és részben a résztvevők kötelező iskolai tanulmányai során kerül sor. Bár szakmai továbbképzést nyújthat a köz- és a felsőoktatás is - hiszen az elsősorban második esélyt adó alap- és középfokú iskolai rendszerű felnőttoktatás mellett az OKJ szakképesítéssel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők részt vehetnek nappali vagy részidős felsőoktatási képzéseken további vagy magasabb szintű képesítés(ek) megszerzése céljából -, a továbbképzés egy jelentős ágazata az iskolai rendszeren kívül, a felnőttképzés keretei között működik.

A felnőttképzési törvény értelmében – mely a felnőttképzési tevékenységet mint általános, szakmai vagy nyelvi célú, rendszeresen végzett, iskolarendszeren kívüli képzést, illetve a felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatást (pl. pályaorientációs és -korrekciós tanácsadás, előzetes tudásszint-felmérés) határozza meg - a felnőttképzésben való részvétel feltétele a tankötelezettség teljesítése (azaz jelenleg a 16. életév betöltése). A résztvevők többsége ezért 20 évnél idősebb, a képzésben saját vagy munkaadói kezdeményezés eredményeképpen részt vevő aktív dolgozók, illetve olyan munkanélküli/inaktív felnőttek, akik képzését az állam finanszírozza. A képzések szolgáltatóinak típusait és szintjét illetően – bár köz- és felsőoktatási intézmények is foglalkozhatnak felnőttképzéssel (harmadfokú programok viszont csak az iskolai rendszerű felsőoktatás keretei között szervezhetők) - ennek az ágazatnak is megvannak a maga sajátos intézménytípusai, köztük a költségvetési intézményként működő regionális képző központok, oktatási magánvállalkozások, non-profit szervezetek és a munkahelyi belső képzést kínáló munkáltatók.

Az iskolarendszerű felnőttoktatásban iskolai végzettséget igazoló bizonyítványok és/vagy OKJ szakképesítések, a felsőoktatásban OKJ felsőfokú szakképesítések illetve felsőfokú iskolai végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevelek szerzhetőek. Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés résztvevői szintén szerzhetnek OKJ szakképesítéseket is, de számos felnőttképzési program nem nyújt államilag elismert szakképesítést. A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. központi intézkedésének (lásd még a 050102 fejezetet) egyik fő célja éppen az OKJ szerkezetének fejlesztése és a szakmai alap- és továbbképzés közötti jobb kapcsolódás biztosítása a modulrendszer kidolgozásán keresztül. A 2006-ban közzétett új OKJ egy olyan képzési rendszert teremt meg, amelynek résztvevői teljes szakképesítést kaphatnak az iskolarendszeren belül, de amely speciális és részképesítéseket nyújtó folyamatos képzési szakaszokról is gondoskodik.

050102 A FELNŐTT-TANULÁS FEJLŐDÉSE

A felnőttoktatás és –képzés története

A felnőttoktatásnak és –képzésnek régi hagyományai vannak Magyarországon. A második világháború előtt felnőtt-tanulásra főként tanfolyamok és a skandináv mintára szervezett népfőiskolák keretében nyílt lehetőség, amelyek jelentős szerepet töltek be a gazdálkodók képzésében és a vidéki közösségek oktatásában. Bár a népfőiskolai mozgalom a háború után megszűnt létezni, az állam abban az időben hozta létre az iskolarendszerű, alap-, közép- és felsőfokú szintű programokat részidőben (esti és levelező formában) kínáló felnőttoktatást (az ún. „dolgozók iskoláit”), a társadalmi változás és mobilitás elősegítésének elsőrendű céljával.

Az 1960-as évektől a hangsúly a társadalmi egyenlőtlenségek ellensúlyozására helyeződött át, és a dolgozók iskolái résztvevőinek átlagéletkora csökkenni kezdett, amikor az ágazat az oktatás „második csatornájaként” kezdett szolgálni, különösen a

nagy demográfiai hullámok idején. Az iskolai rendszerű felnőttoktatáson kívül évente felnőttek ezrei vettek részt vállalaton belüli szakmai tanfolyamokon és vezetőképzéseken vagy hallgattak szakmai képzést biztosító (legtöbbször minisztériumok által szervezett és a résztvevők számára ingyenes) előadásokat, amelyek gyakran kibogozhatatlanul összefonódtak a politikai oktatással. Továbbá jelentős volt a művelődési központok államilag fenntartott országos hálózatán belül elérhető tanulási lehetőségek száma is, amelyek a felnőttek számára egyfajta szabadidős tevékenységi lehetőségként kínáltak nem-piacorientált tanfolyamokat.

A felnőttoktatás és –képzés ágazata a rendszerváltást (1989) követően nagymértékű átalakuláson ment keresztül célok, tartalom, képzésszolgáltatók, irányítás és finanszírozás tekintetében. A változást a társadalmi és gazdasági újrarendeződésnek megfelelően három fő tényező okozta (Tóth, 1998):

- a gazdaság átalakulásából eredő képzési szükséglet, mely elsősorban a vállalkozói, vezetői, idegen nyelvi és informatikai készségek, valamint az új technológiákhoz, módszerekhez és szakmákhoz szükséges újfajta képességek fejlesztését követelte meg;
- a tömeges munkanélküliség megjelenése, melyet az állam aktív foglalkoztatáspolitikával próbált meg kezelni, többek között a munkanélküliek (át)képzésének finanszírozásával, amely hozzájárult a képzési lehetőségek jelentős kibővüléséhez; valamint
- a képzést szolgáltatók piacának kialakulása, amely magában foglal több ezer képzéssel foglalkozó vállalkozást csakúgy, mint fizetős oktatási szolgáltatások nyújtására kényszerült köz- és felsőoktatási intézményeket, melyek alternatív, rövidebb és rugalmasabb tanulási lehetőségeket kezdtek kínálni a felnőttek számára.

E fejlődési folyamatokkal párhuzamosan ugyanakkor lecsökkent a munkahelyi belső képzések száma a korábbi állami nagyvállalatok privatizációja következtében, illetve mivel a magas munkanélküliségi arány miatt a munkáltatók könnyen tudták javítani munkaerejük minőségét a jelentkezők legjobbainak kiválogatása által. A létrejövő mikro-, kis- és középvállalkozások számára, melyek Magyarországon jelenleg a gazdasági szervezetek többségét alkotják, most komoly (gazdasági és egyéb) kihívást jelent alkalmazottaik továbbképzésének biztosítása. Emellett az általános és a szakmai felnőttképzés mára egyértelműen elkülönült; a művelődési központok által kínált, hagyományos, általános oktatási formák pedig - a szakmai és munkához kapcsolódó készségeket fejlesztő, egyéni munkaerő-piaci esélyeket és helyzetet javító képző programok növekvő dominanciájának következtében – elveszítették korábbi jelentőségüket.

A felnőttoktatás és –képzés törvényi keretei

A felnőttképzés ágazatának e jelentős átalakulását és a tanulási lehetőségek 1990-es években történt megsokszorozódását követően az Országgyűlés elfogadta a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvényt*, amely 2002. január 1-én lépett hatályba. Míg a köz- és felsőoktatáson belül folyó, iskolai rendszerű felnőttképzési lehetőségekre a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény*, illetve a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* vonatkozik, a felnőttképzési törvény – Magyarországon először – az iskolai rendszeren kívül kínált minden felnőttképzési tevékenységre és szolgáltatásra vonatkozóan rendelkezett, szabályozva annak intézményi rendszerét, általános irányítási és finanszírozási kereteit.

A törvényi szabályozás fő célja az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek növelése mindenki számára, a gazdaság gyorsan változó igényeihez és követelményeihez való alkalmazkodás megkönnyítése érdekében, a résztvevők fogyasztói jogainak védelme,

valamint a képzés magas színvonalának biztosítása az ilyen jellegű programok szolgáltatására és finanszírozására vonatkozó egységes keretek felállítása által. A felnőttképzési törvény minden tankötelezettségének eleget tett állampolgár számára biztosítja a felnőttképzésben való részvétel jogát, melyet szervezhet oktatási vállalkozás, állami szervezet, non-profit szervezet, köz- és felsőoktatási intézmény, munkáltató, stb.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzés szabályozásáról már korábban gondoskodott a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény*, mely egységes keretet képez az OKJ-s szakképesítéseket nyújtó és az egyéb szakmai programok számára, beleértve az iskolarendszeren belüli és azon kívüli szakmai alap- és továbbképzéseket is.

A felnőttképzés ágazatával kapcsolatos egyéb, jelentős törvényi dokumentumok:

- a *szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény*, mely meghatározza annak feltételeit, hogy a gazdasági szervezetek az általuk fizetett szakképzési hozzájárulás egy részét alkalmazottaik képzésére fordíthassák;
- az *elhelyezkedés elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény*, mely megszabja a munkanélküliek és egyéb, a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzésének finanszírozási feltételeit; valamint
- a Munka Törvénykönyve (az *1992. évi XXII. törvény*), mely az alkalmazottak jogaival és a képzésbe való belépéssel kapcsolatos kérdéseket szabályozza (pl. tanulmányi szabadság, tanulmányi szerződés stb.).

A felnőttképzés finanszírozása az alábbi forrásokból származik:

- állami költségvetés (a célcsoportok képzése számára 2003 óta normatív támogatás áll rendelkezésre);
- a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási és képzési alaprészei;
- az Európai Unió Strukturális Alapok támogatása;
- az alkalmazottaik vállalaton belüli képzéséről vagy szakmai továbbképzésének finanszírozásáról gondoskodó vállalatoktól (saját vállalati források, valamint a szakképzési hozzájárulás egy része ilyen célokra fordítható); valamint
- a képzések résztvevőitől (2003 óta tandíjuk 30%-át levonhatják személyi jövedelemadó-alapjukból bizonyos feltételek mellett, lásd 0502 fejezet).

A felnőttképzés irányítási keretei és a társadalmi partnerek bevonása

A szakképzési törvény értelmében a szakképzés – beleértve az OKJ szakképesítéseket nyújtó és az egyéb szakmai programokat is – általános felelőse az oktatási miniszter. A közoktatási és a felsőoktatási törvények értelmében az oktatási miniszter felel az ezen ágazatok keretei között folyó felnőttoktatás átfogó irányításáért és szabályozásáért is.

A felnőttképzési törvény az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés irányítási feladatait jelenleg a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter feladatkörébe utalja. A nemzeti kulturális örökség minisztere a közművelődési intézmények, népfőiskolák stb. által kínált nem-formális felnőttképzési lehetőségek szabályozásában és felügyeletében kap fontos szerepet. Végül a többi miniszter a szakképzés (szakmai alap- és továbbképzés) tartalmát illetően rendelkezik jogosítványokkal: feladatuk az ágazatukba tartozó szakképesítések tekintetében kidolgozni az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt államilag elismert szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeit, valamint e képzések központi tanterveit.

A Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) és a Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) mint országos fejlesztő-szolgáltató központok a minisztériumok munkáját segítik a

szakképzés, illetve a felnőttképzés területén fejlesztéssel (tantervek, képesítési követelmények, módszertan, stb.), koordinálással, kutatással, információszolgáltatással és tanácsadással kapcsolatos feladatok ellátásában.

A felnőttképzés irányítási rendszeréhez tartozik továbbá az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ), melynek része a Foglalkoztatási Hivatal (FH), 20 megyei munkaügyi központ 173 kirendeltséggel, valamint 9 regionális képző központ, és az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA), melyek fő feladata a munkanélküliekről és más, munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett rétegekről való gondoskodás, illetve elhelyezkedésük támogatása részben (át)képzés által.

A jogszabályok rendelkeznek a társadalmi partnerek bevonásáról országos szinten a felnőttképzési szakpolitika alakításába, helyi szinten pedig a szakpolitikai célok megvalósításába. A társadalmi partnerek képviselői így részt vesznek számos országos tanácsadó, szakmai és tanácskozó testületek munkájában, így az

- Országos Érdekegyeztető Tanácsban (OÉT);
- Országos Szakképzési Tanácsban (OSZT);
- Országos Felnőttképzési Tanácsban (OFKT);
- Nemzeti Távoktatási Tanácsban (NTT); valamint
- a 21 OKJ szakmacsoport szakértői bizottságaiban.

Regionális szinten tagjai a regionális fejlesztési bizottságoknak, a megyei munkaügyi tanácsoknak, valamint intézményi szinten a regionális képző központok felügyelő tanácsainak.

A társadalmi partnerek, kamarák és szakmai érdekképviseleti szervezetek részt vesznek a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) és a Felnőttképzési Akkreditáló Testület (FAT) munkájában is, melyek a felsőoktatás, illetve a felnőttképzés területén látnak el minőségbiztosítási feladatokat. Rajtuk kívül a két gazdasági kamara (Magyar Kereskedelmi és Iparkamara; Magyar Agrárkamara) felelős egyes OKJ szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kidolgozásáért, valamint a mestervizsgáztatás szervezéséért.

A 3. számú melléklet a felnőttoktatás és képzés irányítási rendszerét mutatja be.

A felnőttoktatás és -képzés szakpolitikájának alakulása

Az elmúlt években a szakképzésnek (szakmai képzésnek) az új társadalmi-gazdasági igényekkel és követelményekkel összhangban történő megújítása és modernizációja stratégiai jelentőséget nyert a magyar oktatáspolitikában. Az államilag elismert szakképesítéseket nyújtó képzést, a felsőoktatást és a felnőttképzést magába foglaló szakképzés/szakmai képzés rendszerére és tartalmára vonatkozó fejlesztési célokat és intézkedéseket különböző ágazati stratégiák és kormányrendeletek fogalmazták meg, melyek az oktatás és képzés – beleértve a szakmai továbbképzést is – legjelentősebb kihívásait veszik célba.

A felnőttképzés fejlesztésének irányelveiről és cselekvési programjáról szóló 1069/2004. (VII. 9.) kormányhatározatban megfogalmazódó oktatáspolitikai átfogó célja a képzett, a társadalmi változásokhoz és a munkaerőpiac új kihívásaihoz alkalmazkodni képes munkaerő képzésének biztosítása, ezáltal egy tudásalapú és versenyképes gazdaság létrejöttének elősegítése, valamint hozzájárulás az általános esélyegyenlőség megvalósításához. A dokumentum a felnőttképzés fejlesztésének három irányelvét az alábbiak szerint határozza meg:

1. A felnőttképzésnek segítenie kell a gazdaság versenyképességét, az alkalmazottaknak és munkaadóknak a folyamatosan változó körülményekhez való alkalmazkodóképessége erősítésén keresztül - ennek eléréséhez egy oktatási vállalkozásokat, regionális képző központokat és köz/felsőoktatási intézményeket egyaránt magában foglaló, rugalmas felnőttképzési rendszerre van szükség, valamint a gazdasági igényekhez és követelményekhez szabott képzési programok kidolgozásának támogatására, különös figyelmet fordítva a mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének növelésére, valamint az elmaradottabb területek támogatására.
2. A felnőttképzés érintettjeit – a gazdaság és a munkaerőpiac képviselőit, a gazdasági érdekképviseleti szerveket, a társadalmi partnereket stb. – be kell vonni a szakpolitikai irányelvek kidolgozásába, és ösztönözni kell együttműködésüket.
3. Az oktatásnak és képzésnek az általános esélyegyenlőség biztosítását és az emberek (különösen a hátrányos helyzetű csoportok: munkanélküliek, idősek, nők, romák, fogyatékkal élők) munkaerőpiacon való (újbóli) elhelyezkedését kell szolgálnia.

Az államilag elismert képesítéseket nyújtó és az egyéb szakmai képzéseket érintő *Szakképzés-fejlesztési stratégiát* 2005-ben fogadták el. Fő célja, hogy olyan magas színvonalú szakképzést biztosítson, amely megfelel a 21. század társadalmi és egyéni igényeinek, hozzájárul Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődéséhez, és az egyént – képességei fejlesztése által – sikeres pályára készíti fel. Az *1057/2005 (V. 31.) kormányhatározatban* meghatározott reformintézkedések célja:

- minőségi szakképzést nyújtani mindenkinek:
 - a szakképzés rendszerének - a résztvevők szükségleteinek megfelelő - szerkezeti átalakítása;
 - a szakképzés hozzáférhetőségének javítása;
 - korszerű tananyagok alkotása a szakképzés számára;
 - a tanárok és szakoktatók képzésének modernizálása;
- egy költséghatékonyabb finanszírozási és irányítási rendszer kifejlesztése a szakképzés számára:
 - a felhasználói érdekek támogatási lehetőségeinek javítása;
 - a források hatékonyabb felhasználása és a kapacitások kihasználásának tökéletesítése;
 - a szakképzés intézményi rendszerének fejlesztése; valamint
- a szakképzés információs rendszerének továbbfejlesztése.

A kifejezetten a felnőttoktatáshoz és –képzéshez kapcsolódó intézkedések célja:

- olyan programok kidolgozása, amelyek a szakképzésbe való belépéshez szükséges formális iskolai végzettséggel nem rendelkező felnőtteket is alkalmassá teszik arra, hogy piacképes szakképesítéseket szerezzenek;
- a szakképzés munkaerő-piaci igényeken alapuló tervezési rendszerének kialakítása;
- moduláris szerkezetű és kompetencia-alapú tantervek kifejlesztése az iskolarendszeren kívüli szakképzés számára, majd az eredmények elterjesztése;
- a felnőttek iskolai rendszerű szakképzésének fejlesztése (a felnőttek iskolai rendszerű oktatása és szakképzése fejlesztési koncepciójának kidolgozása), valamint a szakképzés bármely szintjén (formális, nem-formális vagy informális úton) előzetesen megszerzett tudás elismerése lehetőségének biztosítása;
- a képzéshez való hozzáférés javítása a felnőttképzés rendszerének fejlesztése által, a munkahelyteremtő beruházásokhoz és a vállalati technológiaváltáshoz kapcsolódó

képző programok, valamint a vállalkozói készségeket fejlesztő képzések támogatása;

- az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben dolgozó tanárok, oktatók és egyéb gyakorló szakemberek továbbképzési rendszerének kialakítása;
- ösztönző rendszer kidolgozása a szakképző iskolák számára, mely a felnőttképzésben való részvételre és az akkreditáció igénylésére bátorítja őket;
- a munkaerőpiac és a résztvevők igényeinek kielégítése, a felnőttképzéssel foglalkozó intézmények jobb kihasználása, és a verseny fenntartásával egyidejűleg átláthatóságuk biztosítása érdekében a felnőttképzés támogatási rendszerének megváltoztatása, a munkavállalói képzési kártya bevezetésének előkészítése;
- a munkaerő-piaci információs rendszer fejlesztése a szakképzés országos, területi és helyi szerkezeteinek módosításához és a pályaválasztás megalapozásához szükséges adatok biztosítása érdekében; valamint
- egy felnőttképzési azonosító és nyilvántartási rendszer bevezetése a felnőttképzés résztvevőinek nyomon követhetősége és ellenőrizhetősége érdekében.

A magyar kormány nemrégiben elfogadta az *egész életen át tartó tanulás stratégiáját* a 2013-ig tartó időszakra vonatkozóan. Ez egy átfogó fejlesztési programot határoz meg, a tudás fogalmát, illetve a tanulás egy tágabb, az egyéni kompetenciafejlesztésre vonatkozó értelmezését állítva a középpontba. E stratégia lemond a meglévő intézményrendszerhez kötődő ágazati megközelítésről annak érdekében, hogy a szociális és gazdasági problémák egészére adjon kormányzati válaszokat. Az egész életen át tartó tanulás (*lifelong learning, LLL*) stratégiája és a hozzá kapcsolódó *2212/2005 (X. 13.) kormányhatározat* egy konszenzusos alap létrehozását célozza az ágazatok sokféleségének cselekvési programjai és akciótervei számára, amely lehetővé tenné a szisztematikus fejlesztést.

Az LLL stratégia a következőképpen határozza meg a legfontosabb feladatokat és a fejlődés kulcsfontosságú területeit:

Prioritások:

1. Az oktatás és képzés esélyteremtő szerepének erősítése
2. Az oktatás, képzés és a gazdaság kapcsolatainak erősítése
3. Új kormányzati módszerek, közpolitikai eljárásmodok alkalmazása
4. Az oktatási és képzési rendszerek hatékonyságának javítása, ösztársadalmi ráfordításainak növelése
5. Az oktatás és képzés minőségének javítása

A fejlesztés kulcsterületei:

1. Az alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztése a közoktatásban
2. Kulcs az alkalmazkodáshoz: a tanulási lehetőségek széles és gazdag választéka a szakképzés, a felsőfokú és a felnőttoktatás területein
3. A tanulási lehetőségek folyamatos bővítése (IKT, munkahelyi tanulás, informális tanulás és alternatív tanulási formák)
4. Pályaorientáció, tanácsadás és pályakövetés
5. Az informális és nem-formális tanulás elismerése
6. A hátrányos helyzetű és munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett csoportok támogatása (a lemorzsolódás megelőzése, esély az egész életen át tartó tanulásba való a bekapcsolódásra)
7. Újfajta tanítási/tanulási kultúra meghonosítása (új pedagógus szerepek, minőségkultúra)

A felnőttoktatás és –képzés fejlesztési programjai

A szakmai továbbképzés, valamint a felnőttképzés tartalmának és rendszerének a fent tárgyalt dokumentumokban megfogalmazott fejlesztését különböző nemzeti és nemzetközi programok támogatják. Az egyik jelenleg legjelentősebb fejlesztési program, az európai uniós Strukturális Alapok támogatásával finanszírozott I. Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programja (HEFOP) a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális és egészségügyi ellátás területein végrehajtott fejlesztéseket öleli fel. Emellett a Regionális Fejlesztési és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programok is tartalmazznak olyan intézkedéseket, melyeknek célja a szakmai továbbképzés támogatása.

Az iskolarendszeren belüli és azon kívüli oktatás és képzés fejlesztéséhez kapcsolódó legfontosabb HEFOP intézkedések:

- 1.1. Intézkedés: A munkanélküliség megelőzése és kezelése
- 1.2. Intézkedés: Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése
- 1.3. Intézkedés: A nők munkaerő-piaci részvételének támogatása, a munka és a családi élet összeegyeztetése
- 2.1. Intézkedés: Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatásban
- 2.2. Intézkedés: A társadalmi befogadás előmozdítása a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével
- 2.3. Intézkedés: A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása
- 3.1. Intézkedés: Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és kompetenciák fejlesztésének támogatása
- 3.2. Intézkedés: A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése
- 3.3. Intézkedés: A felsőoktatás szerkezetének és tartalmának fejlesztése
- 3.4. Intézkedés: A munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések
- 3.5. Intézkedés: A felnőttképzés rendszerének fejlesztése
- 4.1. Intézkedés: Az oktatás és képzés infrastruktúrájának fejlesztése
- 4.2. Intézkedés: A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése

A felnőttképzés átfogó fejlesztését a HEFOP központi, 3.5.1. intézkedése támogatja (*Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása*), mely a következőket foglalja magába:

- tantervek és tananyagok kidolgozása és kísérleti bevezetése a regionális képző központokban, a helyi/területi munkaerő-piaci igényekkel összhangban, beleértve:
 - az előzetes tudásszint-felmérés modelljének kidolgozását;
 - a hátrányos helyzetű csoportok igényeihez illeszkedő képző programokat;
 - pályaorientációs tanácsadást és „felzárkóztató” általános oktatási programokat;
 - új munkaerő-piaci igényeket kielégítő képzési programokat (melyek az OKJ-ben nem szereplő képesítéseket nyújtanak);
 - e-learning programokat (bővebben lásd a 05010502 fejezetben);
- a felnőttképzésben dolgozó képzők továbbképzési modelljének kidolgozása és kipróbálása (képzők képzése); valamint
- egy mindent összefogó felnőttképzési adatbázis létrehozása, amely tartalmaz:
 - statisztikai információkat;
 - akkreditált képzési programokat és a regionális képző központok programjait;

- képzési tananyagok (modulok) digitális könyvtárát;
- távoktatásban használható e-learning programokat;
- pályaaorientációs tanácsadáson felhasználható, foglalkozásokat bemutató filmeket; illetve
- a felnőttképzéshez kapcsolódó összes törvényi dokumentumot.

A HEFOP 3.2.1. intézkedésén belül megvalósuló fejlesztési terv az OKJ képesítéseket adó szakképzés tartalmának és szerkezetének megújítását tűzi ki célul, és várhatóan biztosítani fogja (további információt a 05010504 fejezetben talál)

- a szakképzés fejlettebb szerkezetét, a szakmai alap- és továbbképzés jobb egymásra épülését,
- a transzferálható készségek megszerzését,
- az előzetes tudás mérését és beszámíthatóságát szolgáló egységes rendszer kidolgozását,
- a munkaerő-piaci változások rugalmas és gyors követését és a szakképesítések tartalmi elemeinek megfelelő kiigazítását.

050103 ÉRTÉKELÉS

A szakmai továbbképzés különböző részterületeiről országos szintű értékelések a közelmúltban készültek, elsősorban a szakképzési, felsőoktatási, felnőttképzési és az egész életen át tartó tanulás stratégiák, valamint Magyarország I. (és a jelenleg készülő II.) Nemzeti Fejlesztési Terve háttér tanulmányainak részeként (e dokumentumokkal kapcsolatos további részleteket lásd a 050102 fejezetben). E stratégiák és fejlesztési tervek az oktatás különböző ágazatainak erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit mérik fel, és a kihívásoknak megfelelő intézkedéseket azonosítják. Ezen intézkedések megvalósítása – beleértve a törvényi szabályozás és a finanszírozási rendszer módosítását vagy új fejlesztési programok kezdeményezését is – elkezdődött, és a közeljövőben fontos új fejlesztésekre lehet számítani (pl. új Országos Képzési Jegyzék, OKJ, felnőttképzési módszerek fejlesztése, többciklusos képzési rendszer bevezetése a felsőoktatásban, stb.)

Ami az egyes képzési programok értékelését illeti, különböző beépített mechanizmusok a minőségbiztosítás részeként működnek a szakmai továbbképzést kínáló oktatási ágazatok többségében.

A közoktatásban kínált felnőttoktatást a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* és a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozzák, amelyek ugyanazokat a értékelési és minőségbiztosítási követelményeket írják elő e részágazat számára, mint az általános nappali oktatás részére. A helyi tanterveket az iskolák dolgozzák ki az Oktatási Minisztérium vagy az OKJ-s szakképesítések képzési és kimeneti követelményeinek kiadásával megbízott minisztérium által meghatározott keretszabályozásokkal összhangban. E követelmények folyamatos frissítését 2001 óta segítik az érintettek közül (gazdálkodók és munkáltatói szervezetek) álló szakmabizottságok a 21 szakmacsoportban. (Egy szakmacsoport a munkamegosztástól és a technikai fejlettségtől függő, azonos technológiai folyamatokon, tevékenységeken alapuló szakképesítéseket foglal magába.) A helyi tantervek kidolgozását és az iskolák értékelését – az iskola kérésére – egy országos, külső szakmai tanácsadást nyújtó szakértői hálózat segíti.

Az új szabályozásnak megfelelően (289/2005. (XII. 22.) kormányrendelet a *felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről*), a felsőoktatás által nyújtott képzési programok tanterveit az intézmények dolgozzák ki az adott program képzési és kimeneti követelményei alapján. E követelményeket határozatok formájában az oktatási miniszter teszi közzé, és a BA/BSc programok

esetében a felsőoktatási intézmények vezetőinek konferenciája által felállított szakmai bizottság, az MA/MSc programok esetében pedig felsőoktatási intézmények terjeszthetik elő. A kérelemnek tartalmaznia kell a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) támogató véleményét, az új képzési program társadalmi és munkaerő-piaci indoklását, valamint az adott szakterületen érintett szakmai és munkáltató érdekképviselők és minisztériumok szakvéleményét.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés ágazatát a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* szabályozza, amely a képzés folytatásának jogszabályi kereteit határozza meg. Ennek megfelelően a felnőttképzéssel foglalkozó intézményeknek regisztrálniuk kell magukat a megyei munkaügyi központnál, éves képzési tervet kell kidolgozniuk, és felnőttképzési szerződést kell kötniük a résztvevőkkel; ettől eltekintve azonban szabadon kidolgozhatják saját képzési programjukat, mely államilag elismert vagy nem elismert képesítést nyújt. Az előbbi esetben a tanterveknek az adott képesítés szakmai és vizsgakövetelményeire kell épülnie, melyeket az illetékes minisztérium a társadalmi partnerekkel együttműködve határoz meg. Az államilag elismert OKJ szakképesítéseket az állami szakmai vizsga letételével lehet megszerezni, melyeket (az iskolarendszeren belüli szakképzést folytató szakképző iskolák és felsőoktatási intézmények mellett) az adott szakképesítésért felelős miniszter határozata által erre felhatalmazott intézmények szervezhetnek.

Míg a felnőttképzést folytató intézmények regisztrációja kötelező és főként statisztikai célokat szolgál, a képző intézmények és/vagy programok akkreditációja önkéntes. Az akkreditáció a minőség biztosítását szolgáló mechanizmusként szolgál és az állami támogatás elnyerésének feltétele, de egyre vonzóbb piaci előnyt is jelent (vö. az egyének csak abban az esetben folyamodhatnak a személyi jövedelemadójuknak a tandíj 30%-ával való csökkentéséért, ha akkreditált intézményben folytatnak tanulmányokat). A felnőttképzési programok akkreditációjával (értékelésével) kapcsolatos további információkat lásd a 050204 fejezetben.

050104 TERVEZÉS ÉS ELŐREJELZÉS

A tanulási igények és szükségletek előrejelzése és a szakmai továbbképzés ennek megfelelő tervezése még jelentős további fejlesztést igénylő terület Magyarországon. Jelenleg az egyetlen munkaerő-piaci szükségletek és készség-hiányok előrejelzésére szolgáló beépített mechanizmust az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) által készített főként rövid távú prognózisok jelentik. Általában véve a munkaerő-piaci előrejelzés lehetősége korlátozott számos ok miatt: jelentős különbségek a szükségleteket és igényeket illetően a vállalkozás méretétől és a régiótól függően, az alternatív foglalkoztatási formák gyors fejlődése, a gazdaság mérete és nyitottsága, a társadalmi partnerek közvetítő szerepének gyengesége, stb. (vö. Tordai; Mártonfi, 2005).

Az ÁFSZ megyei munkaügyi központjai és azok kirendeltségei negyedévente rövid távú felméréseket készítenek a vállalkozások munkaerő-gazdálkodásáról, valamint a munkáltatók ilyen jellegű terveiről. Emellett évente adatokat gyűjtenek a vállalati konjunktúra-mutatókról és a munkaadóknak foglalkoztatással és/vagy elbocsátással kapcsolatos szándékairól. Az adatszolgáltatás azonban önkéntes, és 2004-ben a cégeknek csupán 3%-a szolgáltatott magáról adatokat (habár ez a foglalkoztatottak több mint 20%-át lefedte). Az adatok elemzése, valamint a munkaerő-piaci hiány/felesleg és a pályakezdők foglalkoztatása iránti igények szakmánkénti előrejelzése három szinten zajlik: a munkaügyi központok kirendeltségeinek közvetlen környezetében, területi, és országos szinten. Mindezek eredményeként az ÁFSZ honlapján (<http://www.afsz.hu>) megjelentetik azoknak a szakmáknak az országos és megyei szintű listáit, amelyekben munkaerőhiány vagy –felesleg tapasztalható.

A 2005 őszi készült rövid távú munkaerő-prognózis szerint például azok a munkakörök, amelyekben tartós kereslet (munkaerőhiány) tapasztalható, típus szerint a következőképpen oszlottak meg.

MUNKAKÖR TÍPUSA	SZÁM	MEGOSZLÁS (%)
SZAKKÉPZETLEN FIZIKAI	2 040	31,0
SZAKKÉPZETT FIZIKAI	3 124	47,5
SZELLEMI (ALAP- ÉS KÖZÉPFOKÚ)	326	5,0
SZELLEMI (FELSŐFOKÚ)	1 083	16,5
ÖSSZESEN	6 573	100,0

Forrás: ÁFSZ, Tájékoztató a keresett és romló pozíciójú szakmákról (2005. II. fele)

Az ilyen rövid távú előrejelzéseket figyelembe veszik a felnőttképzés normatív támogatása során. A 206/2005. (X.1.) kormányhatározat értelmében a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium 50%-os támogatást nyújt egyes célcsoportoknak kínált képzési programok számára bizonyos szakmákban, amelyek listája évenként megjelenik a minisztérium honlapján (a normatív támogatás elnyerésének feltételeit és az érintett szakmák legutóbbi listáját lásd a 050301 fejezetben).

A munkakörök és szakmák javuló és romló munkaerő-piaci pozíciójáról szóló rövid távú előrejelzéseken kívül a munkaerő-piaci igények és szükségletek illetve képzési szükségletek kutatását és felmérését esetenként magánintézmények vagy társadalmi partnerek szervezetei készítik, általában állami finanszírozással. A közelmúltban elkészült legfontosabb tanulmányok között megtalálható:

- a GKI Gazdaságkutató Intézet Zrt. a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából 2005-ben készített egy hosszabb távú előrejelzést, mely a 2013-ig tartó időszakra vonatkozik;
- 2005-ben az ÁFSZ rövid-távú munkaerő-felmérése (4844 vállalat) kiegészült a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézete által folytatott széleskörű vállalati konjunktúra-vizsgálattal, mely magába foglalta a munkaerő kereslet és hiány felmérését és elsősorban a kis és középvállalkozásokra fókuszált (összesen 3196);
- az Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ) 2003-2004-ben készített egy széleskörű felmérést a mikro-vállalkozások képzési szükségleteiről, a Magyar - Észak-Rajna Vesztfáliai Kormányközi Vegyesbizottság kezdeményezésére és a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium finanszírozásával.

A vállalati konjunktúrát vizsgáló, 2005-ben folytatott felmérés például 2006 első felére az átlagosnál magasabb munkaerő-keresletet jelzett az építőipar, gazdasági szolgáltatások, turizmus, feldolgozóipar és egyéb közösségi szolgáltatások területén, valamint az átlagosnál nagyobb munkaerő-felesleget az energia, közlekedés és telekommunikáció, mezőgazdaság, egészségügy, közigazgatás és oktatás szektorokban. Emellett hosszú távú munkaerőhiányt jelzett - leginkább szakképzett fizikai dolgozók iránt - az élelmiszer-, textil- és építőipar, illetve az egészségügyi szolgáltatások terén.

Bár számos országos és regionális (megyei szintű) tanácsadó testület működik a társadalmi partnerek bevonásával (lásd a 050102 fejezetet), és a képzési tevékenység tervezését intézményi szinten a regionális képző központokban és az akkreditált felnőttképzési intézményekben tanácsadó testületek segítik, a szakképzés és a felnőttképzés létező tervezési mechanizmusai továbbra is elégtelennek tekinthetők. A szakképzés munkaerő-piaci igényeken alapuló tervezési rendszerének megalkotása és a

munkaerő-piaci információs rendszer fejlesztése országos, regionális és helyi szinten, a tanulási szükségletek felismerésének elősegítése érdekében, a kormány fontos céljai ennél fogva, melyek a Szakképzés-fejlesztési stratégia több intézkedésében is megjelennek (lásd a 050102 fejezetet).

Az oktatáspolitikai célja, hogy a nemzeti és/vagy európai uniós alapok által finanszírozott felnőttképzést olyan szakmákban támogassa, amelyek iránt valós helyi (megyei vagy regionális szintű) munkaerő-piaci igény áll fenn, mint az megmutatkozik például:

- az ÁFSZ korszerűsítését támogató Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 1.2. intézkedésében (lásd még a 050102 fejezetet), melynek része a munkaerő-tervezés és a rövid, közepes és hosszú távú előrejelzés fejlesztése (beleértve a regionális és ágazati előrejelzéseket, valamint a munkaerő szerkezetének nemzetközi szintű összehasonlítását), valamint egy statisztikai adtbázis tervezése;
- a HEFOP 3.5.3. „Lépj egyet előre” projektjében, amely olyan szakmákban való tanulást támogat, amelyekre a megyei munkaügyi központok munkaerő-piaci prognózisa szerint igény jelentkezik;
- a Regionális Fejlesztési Operatív Program 3.4. intézkedésében, amely az adott régió (a regionális fejlesztési és képzési bizottságok által megállapított) kulcsfontosságú ágazataiban és szakmaiban támogatja képzési programok indítását, az MKIK-nak a képzési szükségletekről és képzési kínálatról készített felmérése és elemzése alapján (amelyet koordinálni fognak az ÁFSZ által készített munkaerő-piaci elemzésekkel).

Ami az államilag elismert szakképesítések tartalmát és annak a munkaerő-piaci igényekhez való igazodását illeti, 2001 óta az érintett partnerekből (vállalkozások és munkáltatói szövetségek) álló szakmacsoportos bizottságok működnek a 21 szakmacsoportban, melyek közreműködnek a szakmai és vizsgakövetelményeik folyamatos korszerűsítésében. (Egy szakmacsoport a munkamegosztástól és a technikai fejlettségtől függő, azonos technológiai folyamatokon, tevékenységeken alapuló szakképesítéseket foglal magába.) Az OKJ megújulása a HEFOP 3.2.1. intézkedésének keretei között (lásd a 05010504 fejezetet) a szakképesítések szerkezetének és tartalmának a magyar foglalkoztatási rendszer és az elvárt készségek elemzése alapján történő korszerűsítését szolgálja, annak érdekében, hogy a szakképzés rendszere átláthatóbb és a munkaerőpiac igényeinek megfelelőbb legyen.

Az egyén szükségleteinek felismerése és megválaszolása az egyik célja az úgynevezett felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatásoknak, melyek tartalmazhatnak előzetes tudásszint-felmérést, pályaorientációs és –korrekciós tanácsadást. Az ilyen típusú szolgáltatások nyújtása a felnőttképzést folytató intézmények akkreditációjának egyik feltétele. Személyre szabott - szakképzést vagy átképzést, valamint a megyei munkaügyi központok által nyújtott egyéb szolgáltatásokat is tartalmazó - cselekvési tervek kidolgozását támogatja jelenleg a HEFOP 1.1. intézkedése a munkanélküliek (a 6 hónapnál rövidebb ideje munkanélküli fiatalok és a 12 hónapnál rövidebb ideje munkanélküli idősebbek) számára.

050105 A KÖZVETÍTÉS ALTERNATÍV MÓDJAI

Amint azt a felnőttképzési statisztikák, kutatások és tanulmányok mutatják, a tanulóhoz való hozzáférés a felnőtt népesség egy jelentős része számára még mindig korlátozott. Ezért az oktatáspolitikai a felnőttképzés résztvevőinek létszámát a rugalmasabb képzési formák támogatása, különösen az informatikai alapokon működő tanulási lehetőségek fejlesztése által is megpróbálja növelni. A szakképzés és a felnőttképzés fejlesztésének stratégiai éppúgy, mint az egész életen át tartó tanulás

stratégiája hangsúlyozzák az alternatív tanulási formák fejlesztésének fontosságát, melynek támogatása például a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 3.5.1. intézkedésén keresztül történik.

A médiának szintén fontos szerepet szánunk e folyamatban egyrészt a tudatosság és a motiváció erősítésében, másrészt mert katalizátorként működhet azáltal, hogy nyitott tanulási fórumot és információforrást kínál. Ez utóbbi szerepére nagyon jó példa az ENCOMPASS (ENCyclopedic knOWledge Made a Popular ASSet, Mindentudás Egyeteme), a „Public Understanding of Science” (PUS) mozgalom (amely jelenleg közelít a demokrácia vita-modelljéhez új név - „Public Engagement with Science and Technology”, PEST - alatt) magyarországi megnyilvánulása. A Mindentudás Egyeteme 2002-ben egy köz-magán együttműködés eredményeképpen jött létre a Magyar Tudományos Akadémia felügyeletével és a Magyar Telekom és a T-Online telekommunikációs vállalatok társadalmi felelősség programjának szponzorálásával. A Mindentudás Egyetemének célja a közéleti tudatosság felébresztése és a tudomány és társadalom közötti párbeszéd elindítása különböző eszközök - élő előadások, televíziós műsorok (három TV csatornán heti öt alkalommal látható), rádióadások, újságok, könyvek és a részvételt ösztönző interaktív weboldal (melynek egyik legújabb kezdeményezése az e-learning-es tananyagfejlesztés) - segítségével. A program társadalmi elismertségéről számos díj tanúskodik (pl. az oktatás és köznevelés kategóriájában szerzett 2004-es Prima Primissima Díj). A programról további információk annak weboldalán találhatóak: <http://www.mindentudas.hu/en/20050524mindentudas.html>.

05010501 NYITOTT TANULÁS ÉS TÁVOKTATÁS

Az 1970-es, 80-as években a távoktatási módszertanának adaptálása érdekében indított néhány kísérleti programot követően az 1990-es években újult erővel indultak meg a tudásátadás e módszerének kiterjesztésére tett erőfeszítések. 1991-ben a Kulturális és Közoktatási Minisztérium létrehozta a Nemzeti Távoktatási Tanácsot azzal a szándékkal, hogy egy felsőoktatási intézményekre épülő országos távoktatási hálózat jöhessen létre. 1991 és 1997 között az Országos Tanáccsal való együttműködés során 10 regionális központ alakult meg (amelyek 16 felsőoktatási intézményt fednek le) az érintett területek távoktatásának fejlesztése, a kívánalmak és lehetőségek felderítése, a távoktatási szakemberek képzése, stb. elősegítése érdekében. Az elmúlt évtized során a távoktatás módszertanának és tananyagainak kidolgozását, valamint az oktatók továbbképzését különböző európai uniós (pl. PHARE) és nemzeti programok támogatták.

A Nyitott Szakképzésért Alapítványt és jogutódját, az Apertus Közalapítványt a kormány kifejezetten azzal a céllal hozta létre, hogy a nyitott és távoktatás elterjedését olyan pályázati projektekkel segítsék elő, amelyek iskolai rendszerű vagy vállalati képzési programok távoktatás formájú tanteveinek kidolgozására és a távoktatás módszertanának és minőségbiztosításának javítására irányulnak. A támogatott projektek statisztikája szerint (Nógrádi, Mendöly, 2005.) a legtöbb támogatás a szakképzés fejlesztését szolgálta (beleértve az OKJ szakképesítéseket nyújtó programokat és az egyéb továbbképzéseket, 494 millió forint 56 projektre), ezt a felsőoktatás követte (335 millió forint 35 projektre), míg a legkisebb összegű támogatást (200 millió forint 12 projektre) a közoktatás (meghatározását lásd a 0501 fejezetben) kapta.

A távoktatás mára bejáratott tudásátadási formának tekinthető a felsőoktatásban, de az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés is kínál távoktatási szakmai programokat. Még a közoktatás keretében folytatott felnőttoktatásban is jelen van, elsősorban levelező programok formájában (amely definíció szerint olyan munkarend, amelyben a tanórák száma a szokványos oktatás kötelező óraszámának 10-50%-a), és a

közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény megengedi a távoktatást is mint sajátos munkarendi formát (bár az a résztvevők létszámát tekintve meglehetősen jelentéktelen, lásd az 5. melléklet 3. táblázatát).

Az új felsőoktatási törvény értelmében (*2005. évi CXXXIX. törvény*) a felsőoktatási intézmények bármely típusú képzésüket kínálhatják nappali, részidős és távoktatási formában is. A távoktatás olyan képzési forma, melyben a tanórák száma kevesebb, mint a teljes idejű képzés tanóráinak (amely legalább 300 tanóra/félév) 30%-a, míg a levelező oktatás a részidős képzés egyik típusát jelenti, amelynek időtartama a teljes idejű képzés óráinak 30-50%-a. Sok felsőoktatási intézmény hozott létre távoktatási központokat (pl. a Budapesti Műszaki Egyetem, amely a „European Distance and e-Learning Network”, EDEN, titkárságának is helyet ad), és e képzési programok minőségét a minden felsőoktatási program esetében kötelező akkreditációs folyamat biztosítja.

Magánvállalkozások és néhány felnőttképzéssel is foglalkozó közoktatási intézmény szintén kínál távoktatási tanfolyamokat elsősorban informatika (pl. ECDL), menedzsment, európai uniós tanulmányok, idegen nyelvi képzés témákban, illetve néhány OKJ szakképesítést nyújtó szakképzési és egyéb szakmai továbbképző kurzust is (a <http://www.felnottkepzes-info.hu/CourseSearch.aspx> internetes címen elérhető, egy magánvállalkozás által fenntartott országos felnőttképzési adatbázis a "távoktatás" keresőkérdésre például 129 találatot ad ki).

Egy érdekes és viszonylag új kezdeményezés az informatikai alapú általános felnőttoktatás területén a Digitális Középiskola (weboldala elérhető ezen a címen: http://www.digitaliskozepiskola.hu/intro/index_en.html), melyet a Földes Ferenc Gimnázium, a Miskolci Egyetem és az INNOCENTER Innovációs Központ Kht. konzorciuma alapított 2003-ban, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium finanszírozásával. Ez egy gimnázium, mely hátrányos helyzetűek, elsősorban romák számára nyújt számítógéppel támogatott levelező tagozatos képzést és (a felsőoktatásban való részvétel előfeltételét jelentő) érettségi bizonyítvány megszerzésének lehetőségét. A Digitális Középiskola Kistérségi Oktatási Központok fenntartásával biztosítja a tanulók számítógéphez és Internethez való hozzáférést lakóhelyük közelében. A tanulók az Internet segítségével tartják a kapcsolatot tanáraikkal, és modulonként három alkalommal vesznek részt konzultációs és vizsgaórákon a Központokban.

05010502 E-LEARNING

Az e-learningnek mint a távoktatás egyik formájának fejlesztése 2000 körül vett nagy lendületet az eEurope+ kezdeményezéshez kapcsolódó európai uniós és nemzeti fejlesztési programok támogatásával, azonban még mindig nem tekinthető a magyarországi szakmai továbbképzés vagy felnőttképzés megalapozott és elterjedt formájának. Számos kezdeményezés ismert a köz, magán és a köz-magán ágazatokban egyaránt, de elterjedtségét még mindig korlátozza az IKT infrastruktúra gyengesége, a szélessávú internetkapcsolat viszonylag magas költsége és az e-learning piac erős árérzékenysége. Egy 2004 végén készült felmérés szerint (*Nemzeti szélessávú Stratégia*, 2005.) a 18 éven felüli népességnek csupán 26%-a használja az Internetet rendszeresen; másrészt a háztartásoknak csak 17.2 %-a rendelkezik internetkapcsolattal, melyeknek 47.8%-a jelent szélessávú hozzáférést. Valamivel jobb a helyzet a munkahelyeken, mivel a vállalkozások 78%-a rendelkezik internetkapcsolattal, habár csak 38%-uknak van szélessávú hozzáférése és az internetkapcsolat elterjedtsége összefüggést mutat a vállalkozás méretével (a 10 alkalmazottnál kevesebbet foglalkoztató cégek 38%-ánál és a 100 főnél többet foglalkoztató vállalkozások 90%-ánál található meg).

Az e-learning tananyagok és programok fejlesztését elsősorban állami vagy európai uniós alapok támogatják (pl. a 050101 fejezetben bemutatott Apertus Közalapítvány; a Leonardo közösségi program, stb.), mivel a magán, vállalati szektor forrásai még nem elegendők e-learning programok nagyarányú kidolgozására. A legnagyobb e-learning fejlesztő és szolgáltató vállalkozások között találjuk többek között az ARVATO, EDUWEB, HP, IBCnet, MIMÓZA, SABEDU, SYNERGON és a SZÁMALK INFORMATIKA cégeket, amelyek szolgáltatások széles választékát kínálják.

Az e-learning jelenleg elsősorban a felsőoktatásban elérhető (főként távoktatási vagy hagyományos képzési programokba ágyazva, a tanterv egy vagy több tantárgyának e-learning formájú kurzusaként), illetve a nagy, különösen a multinacionális vállalatoknál, valamint a közigazgatáson belül, ahol az alkalmazottak belső (informatikai, nyelvi, európai uniós tanulmányi, stb.) képzését szolgálja. Magánvállalkozások és non-profit szervezetek is kínálnak néhány e-learning kurzust magánszemélyeknek. Az Oktopusz portál (az e-learninggel kapcsolatos legátfogóbb információkat tartalmazó magyarországi portál, melyet a Coedu Kft. alapított 2002-ben és jelenleg az Oktopusz Alapítvány tart fenn, magyarul a <http://www.oktopusz.hu> címen érhető el) jelenleg az EU, informatika, jog/közigazgatás, munkavédelem, műszaki, művészetek/humán tudományok, nyelv, egészségügyi és tanárképzés, természettudományok és üzleti tanulmányok területén nyújtott ajánlatokat tartalmaz (köztük ingyenes kurzusokról is).

A nagyvállalatok többsége mára már kialakította, és folyamatosan működteti, fejleszti belső intranetes felületen elérhető, önálló tanulást szolgáló képzési programjait. E programok részben a nyelvi, részben a munkaköri kompetenciák fejlesztését szolgálják.

Teljes e-learningre épülő felnőttképzési programok kidolgozását támogatja a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.1. központi intézkedése (lásd a 050102 fejezetet). A projekt keretei között 25 szakképesítés képzési programját és tananyagát dolgozzák ki, amelyek azután bekerülnek a regionális képző központok hálózatának program-adatbázisába, valamint egyéb felnőttképzési szolgáltatók számára is elérhetőek lesznek egy átfogó felnőttképzési adatbázisnak köszönhetően, melynek létrehozását szintén ez az intézkedés támogatja.

05010503 ÚJ TANULÁSI KÖRNYEZETEK, TANULÓSZERVEZETEK

Bár Magyarország állami vagy önkormányzati fenntartású közművelődési intézmények (így művelődési központok, múzeumok, könyvtárak stb.) országos hálózatával rendelkezik, e kapacitások jelenleg nincsenek kellőképpen kihasználva. A szóban forgó intézmények főként informatikai és nyelvi kurzusokat, tudományos ismeretterjesztő, mindennapi gyakorlati jellegű (pl. kertészeti) vagy a nemzeti/helyi kultúra ápolásával összefüggő (pl. hagyományos kézműves, például fazekas, szövés, stb.) előadásokat/képzéseket szerveznek, vagy számukra helyet biztosítanak. A közművelődési intézményeknek a munkaerőpiac-orientált általános, nyelvi és szakmai képzést kínáló felnőttképzésbe való bevonása a célja a HEFOP 3.5.4. intézkedésének, amely a felnőttképzési lehetőségekhez való hozzáférést ennek az országos hálózatnak a kihasználásával szándékozik javítani.

A 05010502 fejezetben tárgyaltak szerint az internethasználat Magyarországon nem mondható kielégítőnek, ami az e-learning terjedését nagymértékben gátolja. Az IKT infrastruktúrához való hozzáférést ugyanakkor egyre növekvő mértékben szolgálják a közösségi házak, művelődési központok, valamint a „teleházak” egyre bővülő hálózata. A teleházak létrehozásához szükséges alapkötelményeknek megfelelően (melyeket az 1995-ben alakult, non-profit szervezetként működő, Magyar Teleház Szövetség határoz meg) a teleházaknak számítógép- és internet-hozzáférést,

információs és tanácsadási szolgáltatásokat kell biztosítaniuk, valamint oktatási és képzési lehetőségeket szervezniük mindenki számára, korra, nemre és más szempontokra való tekintet nélkül. Jelenleg mintegy 539 teleház működik az ország különböző településein, beleértve nagyon kis lélekszámú falvakat is.

Egy másik ígéretes, új kezdeményezés a Szülő-suli program, mely a közoktatás és a felnőttképzés kapcsolatának erősítését célozza meg azáltal, hogy lehetőséget ad a szülőknek az iskolai infrastruktúra felhasználására, illetve az iskolán belül szervez tanfolyamokat számukra (a projekt 2004-ben 5 millió eurós támogatást kapott a Norvég Alaptól).

Alternatív tanulási környezeteket és tanulási formákat kínál néhány hagyományos non-profit szervezet is. Közülük a legjelentősebb a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) és a népfőiskolák hálózata, melyek az államtól éves költségvetési támogatást is kapnak. A TIT egy nagymúltú társulat, amely hosszú ideje kínál ingyenes előadásokat és nyitott tanfolyamokat a tudomány különböző területein. A skandináv mintára szervezett népfőiskoláknak szintén nagy hagyománya van Magyarországon, a második világháború előtt fontos szerepet játszottak a gazdálkodók képzésében és a vidéki közösségek oktatásában, majd egy hosszú szünet után az 1980-as években indult el újrászerveződésük politikai szervezetek támogatásával és helyi közösségek kezdeményezésében.

A törvény a népfőiskolát olyan helyi, felnőttképzési tanfolyamokat kínáló önkéntes szervezetként definiálja, amelynek pedagógiai programja a szakmai képzésen kívül személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemeket is tartalmaz, s amelynek szervezését és módszereit a résztvevők is befolyásolhatják. Jelenleg több mint száz népfőiskola működik Magyarországon egy alulról szerveződő rendszerben, különösen kis falvakban, melyek a képzési lehetőségek széles skáláját kínálják a helyi kultúrától tanulásra irányuló helyi kezdeményezéstől kezdve a különböző célcsoportok (romák, tartósan munkanélküli mezőgazdasági dolgozók, elítéltek, stb.) társadalmi be- és visszailleszkedését segítő programokig. A népfőiskolák országos koordinációs feladatait ellátó szervezet a Magyar Népfőiskolai Társaság.

A tanulószervezet fogalma elkezdett terjedni a vállalkozások körében, de az innovatív humánerőforrás-fejlesztési politika csak a nagyméretű, főként multinacionális vállalatoknál általánosak. A vállalkozások képzési gyakorlatát felmérő legutóbbi széleskörű felmérés szerint (*European Continuing Vocational Training Survey of Eurostat, 1999*) a nem hagyományos képzési formák, mint például a munkaszituációs és rotációs képzés vagy a tanulócsoporthoz, terjedőben vannak, de a cégeknek még csak egy kis hányada alkalmazza őket. A 0504 fejezetben elérhető 11. számú melléklet 8. táblázata a különböző méretű vállalkozások által nyújtott szakmai továbbképzés (SZT) különböző formáinak megoszlását mutatja be.

05010504 A RUGALMASSÁG FEJLESZTÉSE ÉS DIFFERENCIÁLÁS

A szakképzés és szakmai továbbképzés rugalmasságát fejlesztő legjelentősebb, folyamatban lévő fejlesztési projekt végrehajtása a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP, lásd a 050102 fejezetet) 3.2.1. intézkedése (*A szakképzés új szerkezete*) keretei között történik. A projekt célja az *Országos Képzési Jegyzékben* (OKJ) felsorolt szakképesítéseket nyújtó szakképzés tartalmának és szerkezetének megújítása a magyarországi foglalkoztatási szerkezet elemzése és a moduláris szakképzési rendszer kidolgozása alapján.

A program fő célja az oktatás és képzés gazdasággal való kapcsolatainak megerősítése a következő lépések által:

- az OKJ munkaerő-piaci igényekhez való igazítása;
- a 21 szakmacsoportban megszerezhető szakképesítések számának csökkentése a szakképesítések moduláris rendszerének kidolgozása által;
- az OKJ és a FEOR (*foglalkozások egységes osztályozási rendszere*) kölcsönös megfeleltetése; és
- egy olyan rendszer létrehozása, mely a résztvevők számára az iskolarendszeren belül teljes szakképesítést nyújt, de amely speciális és részképesítéseket is nyújtó továbbképzési szakaszokról is gondoskodik.

Az OKJ moduláris felépítése biztosítani fogja a fejlettebb szerkezetet és a szakmai alapképzés (SZA) és a szakmai továbbképzés (SZT) jobb egymásra épülését, a transzferálható készségek elsajátítását, az előzetes tanulmányok mérésének és beszámításának egységes rendszerét, valamint a munkaerő-piaci változásokra való rugalmas és gyors reakció lehetőségét és a szakképesítések tartalmi elemeinek megfelelő kiigazítását. Az új OKJ szakképesítéseinek frissen kidolgozott moduljai először két szakmacsoportban kerülnek bevezetésre 2006 szeptemberétől az első sorban szakmai alapképzést nyújtó térségi integrált szakképző központokban (melyek létrehozását a HEFOP 3.2.2. és 4.1.1. intézkedései támogatják).

A képzés folyamatának és módszereinek individualizálását és új, moduláris képzési programok kidolgozását jelenleg a HEFOP 3.5.1. intézkedése (lásd a 050102 fejezetet) és a HEFOP speciálisan a munkanélkülieket és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetetteket célzó 1.1. intézkedése segíti elő.

0502 ÁLLAMILAG BIZTOSÍTOTT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS MINDENKI SZÁMÁRA

A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzés fogalma többféleképpen értelmezhető, és a felnőtteknek kínált, államilag biztosított képzési és tanulási lehetőségek köre különböző lehet attól függően, hogy milyen szűken vagy tágan értelmezzük e fogalmat. Legszűkebb értelmét tekintve az államilag finanszírozott (vagy támogatott), iskolarendszeren belüli felnőttoktatási lehetőségeket érthetjük alatta, amelyek körébe beletartoznak a köz- és felsőoktatási intézmények által kínált részidős és távoktatási programok csakúgy, mint az utóbbiak által szervezett különféle (nappali vagy részidős) posztgraduális képzések. Tágabb értelemben idetartoznak a felsőoktatás egyénileg finanszírozott (költségtérítéses) programjai is.

Legtágabb értelmében ugyanakkor az államilag biztosított szakmai továbbképzés fogalma vonatkozik minden iskolarendszeren kívüli, a felnőttképzés keretein belül kínált szakmai továbbtanulási lehetőségére is, amennyiben az oktatásnak ezt az ágazatát az állam a *felnőttképzésről szóló 2001. évi C1. törvényen* keresztül szabályozza, mely meghatározza a képzés folytatásának keretfeltételeit, beleértve a minőségbiztosítás és a finanszírozás kérdéseit. Emellett a felnőttképzési szolgáltatók egy külön kategóriáját alkotják a költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (pl. a felnőttképzéssel foglalkozó szakképző iskolák, felsőoktatási intézmények, regionális képző központok stb.), illetve nem-formális tanulási módokat is kínáló köz által fenntartott közművelődési intézmények országos hálózata. Mindezeket túl az állam közvetett anyagi támogatást is nyújt mindenki számára (évi 6 500 000 Ft éves jövedelem alatt) a felnőttképzésben való részvétel elősegítése érdekében, a személyi jövedelemadó összegének a tandíj 30%-ával csökkentésének lehetősége által (maximum 60 000 forint értékben), mely az akkreditált felnőttképzési intézmények által kínált képzések esetében vehető igénybe.

A 4. számú melléklet az iskolai rendszerű szakmai továbbképzés részvételi mutatóit tartalmazza; az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés adatai a 0501 fejezetben elérhető 1. számú mellékletben található.

050201 CÉLCSOPORTOK ÉS KÉPZÉSEK

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatás a köz- és felsőoktatási intézmények teljes vagy részidős (esti, levelező) és távoktatási programjait, valamint a felsőoktatási intézmények posztgraduális programjait foglalja magába.

Felnőttoktatási lehetőségek a közoktatásban

A felnőttoktatás a közoktatás egy törvényileg meghatározott részágazataként elsősorban olyan fiatal vagy idősebb felnőtteket céloz meg, akik társadalmi, személyes vagy egyéb okok miatt tankötelezettségük ideje alatt nem tudtak egy bizonyos iskolai végzettséget vagy államilag elismert szakképesítést megszerezni. A felnőttoktatás elsődleges funkciója ezért egy „második esély” biztosítása, hogy a résztvevők egy bizonyos (alap- vagy középfokú) szintű formális iskolai bizonyítványt szerezhessenek, amely a tanulmányok magasabb szinten való folytatásának feltétele, és/vagy egy Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítést kapjanak, mely belépést biztosít a munkaerőpiacra.

Az oktatás e típusának célcsoportját tehát elsősorban hátrányos helyzetű emberek alkotják, akik az alapképzés során lemorzsolódtak, vagy akiket a körülményeik arra kényszerítenek, hogy tanulmányaikat részidős formában folytassák; szakiskolát végzettek, akiknek célja a felsőoktatásba való belépés feltételét jelentő érettségi

bizonyítvány megszerzése; valamint gimnáziumot végeztek, akik alapképzésük során csak általános képzésben részesültek s szakképesítés elérésére töreksenek.

Ebben a részágazatban a tanulási lehetőségeket az iskoláknak ugyanazok a típusai szolgáltatják ugyanazon típusú képzési programokban, mint a nappali rendszerű oktatás esetében, és ezek különböző általános és/vagy szakképzési tanulási lehetőségeket foglalnak magukba:

- általános iskolák által kínált általános képzés, mely általános iskolai végzettséget igazoló (ISCED 2 szintű) bizonyítványt nyújt, ami a legtöbb OKJ szakképesítés megszerzésének előfeltétele;
- szakiskolák által kínált általános és szakmai képzés, amely a szakmai vizsga letételével ISCED 2 vagy 3 szintű szakképesítést nyújt;
- szakközépiskolák által kínált általános és/vagy szakmai képzés, amely érettségi bizonyítványt és/vagy ISCED 4 szintű OKJ szakképesítést nyújt; végül
- gimnáziumok által kínált általános képzés, mely érettségi bizonyítványt nyújt.

Az 5. számú melléklet 1. és 2. táblázata a középfokú felnőttoktatás résztvevőinek megoszlását mutatja korcsoport és iskolatípus, illetve a képzés irányultsága szerint. A számok azt mutatják, hogy a tanulóknak csaknem fele 25 évesnél fiatalabb, habár a szakiskolákban a tanulók kor szerinti megoszlása egyenletesebb. Bár a szakiskolák tanulóinak majdnem 95%-a a szakképzési évfolyamokon tanul, a középfokú felnőttoktatás résztvevőinek többsége általános képzésben vesz részt és érettségi bizonyítvány megszerzésére törekszik.

A nappali rendszerű és a felnőttoktatás közti legjelentősebb különbségek a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* által biztosított ama lehetőség következményei, hogy - annak érdekében, hogy a lehető legrugalmasabb, a felnőtt tanulók igényeihez és körülményeihez jól illeszkedő tanulásszervezési forma biztosítva legyen - a felnőttoktatás különböző képzési formákban elérhető:

- nappali munkarend szerinti oktatás: definíció szerint olyan közvetítési mód, amely e törvény 52. § által a különböző iskolatípusok és programok számára meghatározott kötelező tanórák számának legalább 90%-át tartalmazza;
- esti oktatás: a kötelező óraszám 50-90%-át nyújtja;
- levelező oktatás: a kötelező óraszám 10-50%-át nyújtja; valamint
- egyéb: elsősorban a távoktatás, amelynek esetében nincs kötelező óraszám, illetve a tanórák száma kevesebb, mint a kötelező óraszám 10%-a.

Az 5. számú melléklet 3. táblázata a szakiskolák és szakközépiskolák felnőtt tanulóinak a munkarend szerinti megoszlását mutatja meg. A számok tanúsága szerint a legnépszerűbb közvetítési mód mindkét iskolatípusban (még a szakmai évfolyamokon is) az esti oktatás (a tanulók körülbelül 50%-a tanul ilyen formában), a második legnépszerűbb forma a levelező oktatás (amelyet a szakközépiskolákban jóval többen választottak, mint a nappali formát), s csak nagyon kevés felnőtt választja az „egyéb” munkarendet (amely lehet például távoktatás).

A közoktatási törvény 78. § értelmében azok a tanulók, akik bármilyen ok miatt nem akarják vagy nem tudják a nappali rendszerű oktatás keretein belül folytatni tanulmányaikat, legkorábban 16 éves korukban léphetnek be a felnőttoktatásba. A tanulók tanulmányaikat csak a felnőttoktatás keretei között folytathatják vagy kezdenek újra abban az esetben, ha (1) 8 osztályos általános iskolában szeretnének tanulni és 17 évnél idősebbek, és (2) középiskolában vagy szakiskolában szeretnének tanulni és 23 évnél idősebbek.

A felnőttoktatást az állam a közoktatási intézmények számára nyújtott normatív támogatáson keresztül támogatja. Az általános iskolai általános képzésben, valamint a közép- és szakiskolák nappali munkarend szerinti, általános képzést nyújtó évfolyamain való részvétel így mindenki számára ingyenes. A szakképesítéssel nem rendelkező fiatalok szintén ingyenesen vehetnek részt a nappali munkarend szerinti szakmai alapképzésben (23 éves korukig), hogy megszerezzék első OKJ-s képesítésüket a szakképző iskolák bármely típusában. A részidős általános képzésért a gimnáziumok és szakközépiskolák 11. osztályától kezdve, valamint a szakképző iskolák részidős szakmai alapképző programjain való részvételért bizonyos összegű térítési díjat kell fizetni a képzési költségek egy részének fedezésére, de a sajátos igényű tanulók számára az oktatás minden típusa és formája ingyenes. Néhány éven keresztül az állam finanszírozta a második OKJ szakképesítés megszerzését is mindenki számára nappali munkarend szerinti képzésben, és a 2004/2005. tanévben a második (vagy további) szakképesítésük megszerzéséért tanulók aránya 20% volt. A 2005/2006. tanévtől kezdve csak a hátrányos helyzetű tanulók szerezhettek ingyen második szakképesítést is.

A képzési programok jellege és általános célja, helyszínük típusa (az órák helyszíne), és tartalmi követelményei a felnőttoktatásban ugyanazok, mint a nappali rendszerű képzésben, a kimenet típusa és szintje (formális iskolai végzettséget igazoló bizonyítványok vagy államilag elismert OKJ szakképesítések) szintén megegyeznek az általános és szakmai alapképzés során szerhetőkkel. A képzési programok időtartama szintén azonos, azaz a felnőttoktatást folytató iskolák vagy a „normál” közoktatási intézmények részeként működő tagozatok/csoportok/osztályok ugyanolyan szerkezettel és ugyanannyi számú évfolyammal hozhatók létre, mint a nappali rendszerű oktatásban. A tanulókat ugyanakkor az iskola felveheti az elsónél magasabb évfolyamra is az előzetes tanulmányok beszámítási lehetőségének (vagy bizonyos tantárgyakból letett különbözeti vizsgáknak) köszönhetően.

Emellett a közoktatási törvény bizonyos esetekben, egyedi kérelem és az iskolaigazgató engedélye alapján, engedélyezi a tanulmányi idő csökkentését több évfolyam kötelezettségeinek egy tanév során történő teljesítése által. E lehetőség „intézményesítése” azonban, amelynek során az 1990-es években néhány gimnáziumban részidős, kétéves, „intenzív” képzést szervezését kezdték meg, nem tekinthető teljesen szabályszerűnek (Juhász, 2002). Ezek az iskolák tévesen hivatkoztak néhány „szakmunkások szakközépiskolája” példájára, amelyek 1989-től a szokványos hároméves, részidős képzésük mellett kétéves, nappali munkarend szerinti oktatást is nyújtottak, mivel ez utóbbiak az oktatási miniszter engedélyével működtek (ez a szakmunkásképzőkben frissen végzetteket célzó iskolatípus azonban 2001-től fokozatosan megszűnt). Bizonyítvány és szakképesítés tehát csak az adott iskolatípus összes évfolyamának sikeres elvégzése és a megfelelő állami (érettségi vagy szakmai) vizsga letétele által szerezhető.

A felnőttoktatást nyújtó iskoláknak helyi tantervükben kell meghatározniuk a tantárgyakat, valamint tantárgyanként azt a tudást és készségeket, amelyeket a tanulóknak az önálló tanulás során, a tanórák közötti idő alatt kell elsajátítaniuk. Bár a felnőttoktatás kimeneti követelményei (szintenként és iskolatípusonként) azonosak a nappali rendszerű oktatásával, a felnőttoktatás tantervei szükségszerűen különböznek az adott közvetítési mód sajátosságaiból adódóan. Annak érdekében, hogy az iskolákat az általános képzés helyi tanterveinek kidolgozásában egységes útmutatás segíthesse, illetve a felnőttképzés későbbiekben ismertetett kihívásaira válaszképpen 2001-ben külön kerettantervek bevezetésére került sor a felnőttoktatásban az oktatási miniszter egy határozata által. A szakiskolák és a szakközépiskolák szakképzési évfolyamainak tantervei hasonlóképpen ugyanazokra a központi keretszabályozásra épülnek, mint a nappali rendszerű oktatás esetében: igazodniuk kell az általuk nyújtott OKJ képesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek rendelkezéseire és központi programjaihoz.

Az 5. számú melléklet 4. táblázata a szakmai felnőttoktatás résztvevőinek szakmacsoport szerinti megoszlását mutatja be. A számok tanúsága szerint a 2004/2005. tanév során a legnépszerűbb tanulmányi területek az egészségügy, a kereskedelem-marketing és üzleti adminisztráció, az egyéb szolgáltatások és a közgazdaság voltak. A szakmai felnőttoktatásban résztvevők közül legkevesebben a közlekedés, fa-, élelmiszer- és könnyűipar területeket választották.

Az iskolai rendszerű, alap- és középfokú felnőttoktatás legfőbb kihívásai a finanszírozás elégtelenségével állnak összefüggésben, ami az ellátás hiányát és a hozzáférés nehézségeit eredményezi bizonyos területeken és a kisebb falvakban. A tanítás és tanulás körülményei – beleértve az intézményi infrastruktúrát, a tantervek szerkezetét és tartalmát, illetve a metodikát – gyakran rosszabbak, mint a közoktatás más ágazatai esetében, és jelentősen elmaradottak azokhoz képest. Az újítások hiányának legfontosabb okai (Mayer, 2002): a felnőttoktatás leggyakrabban a nappali rendszerű képzést folytató közoktatási intézmények tagozatain/osztályaiban, nem pedig önálló iskolákban folyik, ennél fogva a felnőttoktatás általában nem elsőrendű fontosságú kérdés az intézményen belül; a pedagógusok többsége túlmunkában dolgozik a felnőttoktatásban, ami hatással van az oktatás színvonalára; az itt dolgozó tanárok/oktatók meglehetősen magas átlagéletkora pedig szintén negatívan befolyásolhatja az innovációkhoz való hozzáállásukat.

A kerettantervek 2001-ben történt bevezetése elindított egy korszerűsítési folyamatot, bár máig nincs hivatalos elfogadott koncepció az ágazat fejlesztésére a szélesebb társadalmi-gazdasági környezet átalakulásával és az iskolán kívüli felnőttképzési lehetőségek terjedésének hatásával összhangban. Az iskolarendszerű felnőttoktatás jelenlegi állapotáról nem állnak rendelkezésre kiterjedt felmérések sem, eltekintve néhány kisebb kutatási tanulmánytól.

Ennek egyik példája az Országos Közoktatási Intézet (OKI) által a 2002/2003. tanév során folytatott felmérés (Singer, 2003), amely elsősorban a kerettantervek bevezetése hatásának vizsgálatát célozta. A felmérés az iskolai alapú felnőttoktatás jelenlegi állapotáról is szolgáltatott némi információt, és jelezte az ilyen típusú képzést nyújtó intézmények számának csökkenését (az Oktatási Minisztérium közoktatási statisztikája azt mutatja, hogy főként a felnőttoktatást nyújtó általános iskolák száma csökkent jelentősen: az 1990/91-ben működő 161-ből 76 működött 2004/2005-ben), valamint az alacsony teljesítmény, munka vagy személyes okok miatt lemorzsolódók magas arányát (22%) a középiskolákban. A kérdőívet kitöltő 100 iskola által megjelölt legfőbb kihívás a felnőttoktatás területén annak a problémának a megoldása, amit a tanórák számának csökkenése és a tantárgyak tananyagtöbblete okoz. Ezekben az iskolákban a tanárok 50%-a teljes munkaidőben a felnőttoktatásban dolgozott és 40%-uk tanított a nappali rendszerű oktatásban is, de csak nagyon kevésnek volt közülük bármilyen jellegű andragógiai végzettsége. A megkérdezett iskolák nagy része jól felszerelt volt (különösen azok, amelyek tagozat/osztály formájában nyújtottak felnőttoktatást), és közülük 69 működtetett valamilyen minőségbiztosítási rendszert. A felnőttoktatás egyik legfontosabb erősségét mutatja, hogy a megkérdezett iskolák arról számoltak be, tanulóik 25%-a folytatja tanulmányait a felsőoktatásban.

Felnőttoktatási lehetőségek a felsőoktatásban

Az elmúlt 10-15 év során a felsőoktatás figyelemreméltó bővülése figyelhető meg mind a tanulók létszámát (az 1990/91. tanévben mért 102 383-as létszám a 2004/2005. tanévre 421 520-re emelkedett), mind a kínált képzési programok típusait illetően. A posztgraduális programok különböző, új típusainak bevezetése mellett a képzési és a finanszírozási formák megsokszorozódása mind hozzájárult ahhoz, hogy a felsőfokú oktatási lehetőségek hozzáférhetőbbé váljanak a felnőttek számára. A felsőoktatásban részidőben vagy távoktatási formában tanulók száma jelentékeny mértékben megnőtt –

az 1991-ben mért 25 786-ról 2004/2005-re 196 008-ra emelkedett -, ami azt mutatja, hogy a felnőttek közül évről évre többen választják a szakmai továbbképzésnek ezt a módját.

A felsőoktatási intézmények jelenleg a következő képzési lehetőségeket kínálják a felnőttek számára:

- részidős oktatás formájában is hozzáférhető, felsőfokú végzettséget nem adó programok, melyek során ISCED 5B szintű, OKJ-s úgynevezett felsőfokú szakképzettség szerezhető;
- főiskolai és egyetemi alapképzési programok (ISCED 5A, a felsőoktatás korábbi, duális rendszerében; a felsőoktatás többciklusos képzési rendszerének bevezetésével 2006-tól BA/BSc programok közül, majd a későbbiekben MA/MSc programokat lehet választani), melyek felsőfokú végzettséget és szakképzettséget nyújtanak; a felnőttek részt vehetnek:
 - úgynevezett alapképzésben, amelynek során megszerezhetik első felsőfokú végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevelüket (a szakmai alapképzés legtöbb képzési programja részidős vagy távoktatási formában elérhető dolgozó felnőttek számára),
 - főiskolai végzettségűek számára kínált kiegészítő képzésen, melynek során egyetemi szintű végzettséget és szakképzettséget szerezhetnek, vagy
 - úgynevezett felsőfokú oklevéllel rendelkezők számára meghirdetett képzésen, melynek során újabb, második (vagy további) felsőfokú végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevelet szerezhetnek;
- szakirányú továbbképzések, melyek új, specializált ISCED 5A szintű szakképzettséget nyújtanak felsőfokú végzettségűek számára; és
- egyetemet végzettek számára ISCED 6 szintű iskolai végzettséget adó doktori képzések.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény értelmében a főiskolák és egyetemek bármely képzési programjukat kínálhatják teljes idejű, részidős vagy távoktatás formában is (kivéve a felsőfokú szakképzés gyakorlati szakaszát, amely csak teljes idejű képzés formájában szervezhető). Definíció szerint a részidős képzés esti vagy levelező képzés formában folytatható, melyek időtartama a teljes idejű képzés óraszámának 30-50%-a. Ezeket az órákat hétköznapokon vagy (indokolt esetben) hétvégén kell megtartani. A távoktatás meghatározása szerint olyan képzési forma, amelyben a tanórák száma kevesebb, mint a teljes idejű képzés óráinak 30%-a (amely legalább 300 tanóra/félév).

A 6. számú melléklet 1. táblázata a felsőoktatás résztvevőinek a képzési program típusa és a képzés formája szerinti megoszlását mutatja. A számok azt mutatják, hogy a 2004/2005. tanév során a részidős képzés minden képzési szinten és típusban elérhető volt, míg távoktatási kurzusokat csak a főiskolai szinten és a szakirányú továbbképzések esetében szerveztek. Az alternatív közvetítési módok közül a levelező képzés volt a legnépszerűbb: az e formában tanulók aránya meghaladta az esti vagy távoktatásban résztvevőket minden programtípusban, sőt a főiskolai szintű programok esetében ez az arány majdnem olyan magas volt, mint a nappali tagozaton tanulóké.

Az új felsőoktatási törvény 53. § biztosítja, hogy a hallgatók összesen 12 féléven át folytathatnak állami finanszírozású (államilag támogatott) felsőfokú tanulmányokat az (egy adott szinten) első szakképesítés vagy diploma megszerzése céljából a felsőfokú szakképzésben, a felsőoktatás bármely képzési ciklusában, valamint a szakirányú továbbképzésben, függetlenül annak munkarendjétől (a korábbi és jelenlegi teljesítmény függvényében). Mind az államilag támogatott, mind a költségtérítés

tanulók igénybe vehetnek diákhitelt is (utóbbiak magasabb összeget kaphatnak). Emellett az állam finanszírozza a gyermekgondozási segélyben (GYES) vagy gyermekgondozási díjban (GYED) részesülő anyák, illetve azon hátrányos helyzetű (pl. roma) tanulók képzésének költségeit is, akik elérték a költségtérítéses képzéseken felvételhez szükséges minimális pontszámot.

A 6. számú melléklet 2. táblázata a tanulmányaikat állami támogatással végző hallgatók számát és arányát mutatja be a 2004/2005. tanévben képzési program és közvetítési mód szerint. A számok azt mutatják, hogy - a felsőfokú szakképzés kivételével - a részidős főiskolai/egyetemi szintű és posztgraduális programokban részt vevő hallgatók nagy része saját maga finanszírozza tanulmányait.

Az egyetemi és főiskolai részidős és távoktatási formájú alapképzésben résztvevők tipikus tanulmányi területei a 2003/2004. tanévben a következők voltak: a résztvevők 35%-a üzleti és adminisztrációs területen, 15%-a tanárképzési és oktatástudományi, 10%-a műszaki, 8%-a társadalomtudományi, 7,5-7,5%-a egészségügyi és szociális, 5%-a jogtudományi és 3-3%-a pedig informatikai, humán, mezőgazdasági, valamint állatorvostudományi területen végzett tanulmányokat (forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Magyar statisztikai évkönyv 2000-2003). A művészeti (0,26%) és természettudományos (0,08%) területen tanulók aránya jelentéktelen volt.

A felsőfokú szakképzés és a főiskolák/egyetemek által nyújtott részidős és távoktatási kurzusok jellege, általános céljai, helyszínük típusa (az órák helyszíne), valamint tartalmi követelményei ugyanazok, mint a teljes idejű képzés esetében, és ugyanolyan típusú kimeneteket (felsőfokú szakképesítést vagy felsőfokú végzettséget és szakképzettséget) biztosítanak, mint a szakmai alapképzés (SZA). E programok időtartama – a közvetítési módtól függően – hosszabb lehet, mint a teljes idejű képzés esetében. Az ilyen típusú képzések részidős vagy távoktatási formában való szervezését illető fő kihívás abból fakad, hogy ugyanazokat a tartalmi követelményeket a teljes idejű képzéshez képest sokkal kevesebb tanórai részvételen keresztül kell teljesíteni, ami gyakran korlátozza a korszerű pedagógiai módszerek alkalmazásának lehetőségeit, és sok megtartott tanóra valójában tanári előadás lesz.

A 2005-ös felsőoktatási felvételi statisztika alapján (forrás: Országos Felsőoktatási Információs Központ), a főiskolák/egyetemek által kifejezetten a felsőfokú oklevéllel (felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel) rendelkezők számára meghirdetett, második/további diplomát nyújtó programok évek óta nagy népszerűségnek örvendenek. A legtöbb hallgatójelölt e képzéstípus levelező és költségtérítéses formáját választja. A 2004/2005. tanév során a második vagy további diplomájuk elnyeréséért tanuló hallgatók aránya 22%-os volt (forrás: az Oktatási Minisztérium statisztikai évkönyve).

A szakirányú továbbképzések szintén a felsőfokú végzettségűeket célozzák meg, azokat, akik specializáltabb képesítést szeretnének szerezni rövid idő alatt. Ezek a szakmai továbbképző programok általában egy meghatározott, az alapképzés során (főiskolai/egyetemi alapképzésben vagy, az új képzési rendszerben, alap-/mesterképzésben) megszerzett végzettségre és szakképzettségre épülnek, és további, szakirányú szakképzettséget igazoló oklevelet nyújtanak. E képzések általában négy (minimum két) féléves, jellemzően levelező formájú képzések (lásd a 6. számú melléklet 1. táblázatát a megoszlási arányokról). A képzések tantervét, tartalmát és módszertanát a felsőoktatási intézmények határozzák meg az oktatási miniszter határozatában megszabott képesítési követelmények alapján.

A posztgraduális tanulási lehetőségek másik formája a felsőoktatásban a PhD/DLA képzés, amely (egyéni vagy csoportos) képzési, kutatási és beszámolási tevékenységet foglal magába egy tudományágban vagy művészeti ágban. A doktori programok

résztevőinek körülbelül kétharmada nappali tagozaton folytatja tanulmányait, legtöbbjük állami támogatású képzésben, de e programok részidős formában is elérhetők, bár ebben az esetben általában költségtérítések (lásd a 6. számú melléklet 2. táblázatát). A doktori képzés időtartama 6 félév és e képzési forma a legmagasabb (ISCED 6) szintű végzettséget nyújtja a résztvevőknek.

II. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés államilag biztosítottak annyiban tekinthető, amennyiben az állam és állami hatóságok határozzák meg az ilyen típusú képzések folytatásának általános vagy részletesebb szabályait, szolgáltatói között megtalálhatók költségvetési és államilag támogatott felnőttképzéssel is foglalkozó intézmények, s emellett az állam az adókedvezmény lehetőségével (lásd a 0502 fejezetet) közvetett módon anyagilag is támogatja mindenki részvételét a felnőttképzésben.

A szakmai továbbképzésnek ez az ágazata (a nyelvi és általános, készségfejlesztő képzéseken kívül) a szakmai képzések széles skáláját kínálja a felnőtteknek, beleértve:

- államilag elismert OKJ-s szakképesítést adó képzéseket, melyek a szakmai alapképzés (SZA) és a szakmai továbbképzés (SZT) kategóriájába is besorolhatók attól függően, hogy a résztvevő első vagy további szakképesítésének megszerzésére irányul-e;
- úgynevezett hatósági képzéseket, melyek olyan országosan vagy nemzetközileg elismert, munkakör betöltéséhez szükséges engedélyeket, szakmai képzéseket nyújtanak elsősorban a bányászati, közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiéna területén, melyek nem szerepelnek az OKJ-ban; és
- államilag elismert szakképesítést nem nyújtó, különböző típusú és időtartamú tanfolyamokat.

A szakmai képzési programok típusairól, számáról és megoszlásáról, valamint az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevőiről részletes és hitelesített számadatok az 1998-tól 2004-ig terjedő időszakra állnak rendelkezésre, de ezek a számok azokat a képzéstípusokat is magukban foglalják (pl. rehabilitációs képzés, a foglalkoztatást elősegítő képzés, stb.), amelyeket speciális célcsoportoknak kínálnak állami finanszírozással (lásd a 0503 fejezetet), illetve azokat, amelyeket a munkaadók finanszíroznak. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium felhívja a figyelmet arra, hogy az utolsó két évre (2003-2004) vonatkozó adatok csak tájékoztató jellegűnek tekinthetők, mivel a statisztikai adatgyűjtés 2003-ban történt megváltoztatása adatvesztést eredményezett. Jelenleg nincsenek országosan elérhető adatok a hatósági képzésekről.

Amint a 7. számú melléklet 1. és 2. táblázatai mutatják, az iskolarendszeren kívüli szakképzés programjainak és résztvevőinek többsége OKJ-s szakképesítés nyújtására/megszerzésére törekszik. Ez elsősorban annak következménye lehet (Zachár, 2003), hogy mind a magukat tovább képezni kívánó felnőttek, mind a speciális célcsoportok képzéséhez anyagi támogatást biztosító munkaügyi központok előnyben részesítik az államilag elismert szakképesítések megszerzésére felkészítő programokat. E képzések ugyanis szélesebb körű szaktudást biztosítanak, javítják az elhelyezkedés esélyeit, s emellett erősebb minőségbiztosítási rendszerrel is rendelkeznek. A fentiekén kívül e számadatok alakulásában részben szerepet játszhatott az adatszolgáltatás hiányossága is, valamint az, hogy az OKJ-s képzéseket folytató intézmények általában véve nagyobb pontossággal szolgáltatnak adatokat működésüket illetően.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szabályozásáról a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* és (a hatósági képzések kivételével) a *szakképzésről szóló 1993. évi*

LXXVI. törvény rendelkezik. Ezek a törvények a hozzájuk kapcsolódó rendeletekkel együtt meghatározzák a képzés folytatásának általános vagy, elsősorban az OKJ-s szakképesítést nyújtó képzések esetében, részletesebb feltételeit is.

Az OKJ-s szakképesítéseket kínáló képzések esetében (az OKJ-ban felsorolt szakképesítések többsége iskolarendszeren kívül is megszerezhető) a képzés célját, időtartamát, tartalmi követelményeit és a kimenet típusát az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) határozzák meg, amelyeket az adott területért felelős miniszter tesz közzé rendeletben. Míg a közoktatásban az OKJ-s képzési programok tanterveit az adott szakképesítés tantárgyainak/moduljainak az illetékes minisztérium által közzétett központi programjaival összhangban kell kidolgozni, addig a felnőttképzési szolgáltatók saját tanterveiket elkészíthetik csupán a SZVK-k alapján.

Az akkreditációs rendszer bevezetésének a minőségbiztosítási funkció mellett egy további fontos célja éppen olyan OKJ-s képzési programok fejlesztésének elősegítése volt, amelyek idő és költségek tekintetében hatékonyabbak, mint a központi programokra épülő képzések. A 2002. évi felnőttképzési statisztika szerint a felnőttképzési intézmények körülbelül 63%-a saját maga dolgozta ki államilag elismert szakképesítést nyújtó programját. A képzést folytatók által kidolgozott tantervek magas aránya – amely az államilag elismert szakképesítést nem adó képzések esetében is jellemző (ezek esetében e szám 71% volt 2002-ben) – az iskolarendszeren kívüli szakképzés gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodási képességének záloga.

Az államilag elismert szakképesítés az országosan egységes állami szakmai vizsgán szerezhető meg, amelyet (az iskolarendszerű szakképzést folytató szakközépiskolákon és felsőoktatási intézményeken kívül) a szakképesítésért felelős miniszter határozata által erre feljogosított intézmények szervezhetnek.

A felnőttképzési statisztika adatokat szolgáltat a legnépszerűbb iskolarendszeren kívüli OKJ-s képzések típusait illetően. A 7. számú melléklet 3. táblázata a képzési programok tipikus szintjét jelzi az adott szakképesítés megszerzéséhez szükséges előképzettség alapján. A számok azt mutatják, hogy minden évben a képzési programok döntő hányada (90%) a legfeljebb alapképzési vizsgát (ez a szint gyakorlatilag általános iskolai, ISCED 2A szintű végzettséget jelent 2006-ig) illetve középiskolai végzettséget (ISCED 3A) igénylő szakképesítések megszerzésére irányul.

A felnőttképzés legnépszerűbb területei évek óta változatlanok. 2004-ben a résztvevők 21,8%-a ipari, 20,8%-a kereskedelmi és vendéglátó-ipari, 16,5%-uk számítástechnikai, 15,8%-uk pedig gazdasági és igazgatási képesítések megszerzésére törekedett. 2002-ben összesen 301 szakképesítés volt elérhető iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben, de amint a 7. számú melléklet 4. táblázata is mutatja, a programok többsége (57%) 14 fajta OKJ-s képesítés megszerzését tette lehetővé (a legnépszerűbb szakmák e listája szintén évek óta változatlan). Ami a tanfolyamok tipikus időtartamát illeti, a 2004. évi felnőttképzési statisztika szerint a felnőttképzés résztvevőinek 52,2%-a 200 óránál rövidebb idejű, 20% 201-400 órás, 9,1% pedig 401-600 órás képzésen vett részt.

A felnőttképzési lehetőségek egy további, speciális csoportját az úgynevezett hatósági képzések alkotják, amelyek nem tartoznak a szakképzési törvény hatálya alá. Az ilyen képzések országosan vagy nemzetközileg elismert szakképesítéseket nyújtanak elsősorban a közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiéna területén. E képesítések nem szerepelnek az OKJ-ban és csak az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben szerezhetők meg. Az ilyen képesítések megszerzésének követelményeit és az erre felkészítő képzési programok szervezését különböző állami hatóságok szabályozzák (pl. a Közlekedési Főfelügyelet).

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés egyik legfőbb erőssége elsősorban abból fakad, hogy a felnőttképzést folytatók nagyobb önállósággal rendelkeznek képzési programjaik tartalmának és pedagógiájának meghatározását illetően (mind az OKJ-s, mind az egyéb képzések esetében). Ez lehetőséget ad rugalmasabb képzések és a résztvevők és a gazdaság szükségleteihez és igényeihez egyaránt illeszkedő, korszerű tananyagok kidolgozására. Modulrendszerű tanterveket is először a felnőttképzésen belül vezettek be és azok itt terjedtek el, és számos felnőttképzést folytató kezdeményezi innovatív tartalmak és módszerek bevezetését és alkalmazását. A felnőttképzés ágazatának egészét tekintve azonban a korszerűtlen képzési tantervek és metodika sem számítanak még szokatlan jelenségnek, és a képzést folytatók személyi feltételei is egyenetlen minőségűek, mivel a képzés folytatásának e vonatkozásaira csak az akkreditált intézmények és programok esetében vonatkoznak részletes szabályozások.

Az előzetes tudás mérésének és beszámításának rendszere, mely a kompetencia-alapú programok kifejlesztését és a hatékonyabb képzést segítené elő, még csupán fejlesztési stádiumban van, és az államilag elismert OKJ-s szakképesítéseken, illetve a hatósági képzéseken kívül még az akkreditált programok esetében sem létezik központilag szabályozott vizsgarendszer, illetve a kiadott oklevelek hitelesítése. Az OKJ képesítési szerkezete viszont nem felelt meg kellőképpen a munkaerő-piaci elvárásoknak, és nem kínált „előrehaladási útvonalakat” magasab szintű vagy specializált képesítések elnyeréséhez, amely a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésén belül megvalósuló fejlesztési programot motiválta (lásd a 050102 fejezetet). Végül jelentős területi különbségek figyelhetők meg a képzéshez való hozzáférést illetően a fejlettebb és az elmaradottabb régiók között. Kutatások tanúsága szerint a hátrányos helyzetű csoportoknak még mindig kisebb a hozzáférési lehetősége a képzésekhez, mint a fiatalabb, tanultabb és alkalmazásban álló népességé.

050202 KÉPZŐK

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatást ugyanazok a köz- és felsőoktatási intézménytípusok kínálják, amelyek a nappali rendszerű szakmai alapképzést (és/vagy általános képzést) is folytatják. A közoktatás részeként folytatott felnőttoktatás leggyakrabban a nappali rendszerű oktatást folytató iskolák tagozatain/csoportjaiban/osztályaiban működik; emellett létezik néhány speciálisan a felnőttoktatás céljából létrejött iskola is. A közoktatási intézmények, illetve a főiskolák/egyetemek fenntartói lehetnek helyi önkormányzatok, az állam, egyházak, alapítványok, stb., a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. és a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvények* rendelkezéseinek megfelelően, de minden intézmény kaphat állami normatív támogatást meghatározott feltételek teljesülése esetén.

Az 1. táblázat a felnőttoktatást nyújtó alap- és középfokú iskolák számát és fenntartó szerinti megoszlását mutatja be a 2004/2005. tanévre vonatkozóan. A számok azt mutatják, hogy a legtöbb iskola, amely a felnőttoktatást a nappali rendszerű képzés mellett külön tagozaton/osztályokban/központokban látja el, a köz által fenntartott intézmény. Ugyanakkor a speciálisan a felnőttoktatás céljából létrejött iskolák többsége magán vagy egyéb kategóriába tartozó intézmény.

1. táblázat A felnőttoktatást folytató alap- és középfokú iskolák száma és fenntartók szerinti megoszlása a 2004/2005. tanévben				
A FENNTARTÓ TÍPUSA	ÁLTALÁNOS ISKOLÁK		KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK	
	FELNŐTTOKTATÁST IS FOLYTAT	CSAK FELNŐTTOKTATÁST	FELNŐTTOKTATÁST IS FOLYTAT	CSAK FELNŐTTOKTATÁST

			FOLYTAT				FOLYTAT	
	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%
HELYI / KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATI	39	70	10	50	264	35	43	16
MEGYEI / FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZATI	6	11	1	5	157	21	10	4
KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSI / ÁLLAMI	-	-	-	-	23	3	4	1
EGYHÁZI	-	-	-	-	15	2	3	1
ALAPÍTVÁNYI / MAGÁN	1	2	-	-	130	17	69	25
EGYÉB	10	18	9	45	167	22	144	53
ÖSSZESEN	56	100	20	100	756	100	273	100

Forrás: Oktatási Minisztérium

II. ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTOKTATÁS

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés mindenki számára elérhető államilag biztosított képzésnek annyiban tekinthető, amennyiben a képzés folytatásának feltételeit az állam/állami hatóságok határozzák meg kisebb vagy nagyobb mértékben (utóbbi az államilag elismert képzéseket nyújtó illetve az akkreditált képzések/intézmények esetére vonatkozik), és az állam közvetett anyagi támogatást is nyújt mindenki számára (lásd a 0502 fejezetet).

A *felnőttképzésről* szóló 2001. évi CI. törvény értelmében a felnőttképzést folytatóknak regisztrálniuk kell magukat a kijelölt megyei munkaügyi központoknál (a regisztráció 4 évig érvényes), felnőttképzési szerződést kell kötniük a résztvevőkkel (lásd 050204 fejezetet) és éves képzési tervet kell kidolgozniuk, máskülönben azonban szabadon kínálhatnak (szakmai, általános vagy nyelvi) képzéseket. A törvény csak azt írja elő, hogy képzési programot készítsenek, amely részletezi:

- a megszerzendő kompetenciákat;
- a részvétel feltételeit;
- a képzés időtartamát és módszereit;
- a tananyag egységeit (beleértve céljukat, tartalmukat és terjedelmüket);
- a résztvevők maximális csoportlétszámát;
- az értékelés módszereit;
- a képesítés (vagy, modulrendszerű képzés esetében, a részképesítés) megszerzésének feltételeit; és
- a képzéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításának eszközeit.

A felnőttképzést folytató intézmények kezdeményezhetik továbbá intézményük és/vagy képzési programjuk akkreditációját, amely minőségbiztosítási mechanizmusként szolgál és az állami támogatás elnyerésének egyik feltételét is jelenti (amelyet abban az esetben igényelhetnek, ha a 0503 fejezetben tárgyalt speciális célcsoportok valamelyike számára szerveznek képzést).

A felnőttképzést folytatókat 3 nagy kategóriába sorolhatjuk, amelyek között köz- és magánintézményeket egyaránt találunk; ugyanakkor az állam csak abban az esetben biztosít támogatást bármely típusú képzést folytató felnőttképzési programjai számára, ha azok egyes hátrányos helyzetű csoportokat céloznak meg.

A képzést folytatók első kategóriájába a költségvetési vagy államilag támogatott intézmények, szervek tartoznak:

- a felnőttképzést mint kiegészítő tevékenységet folytató köz- és felsőoktatási intézmények (akik e tevékenységet gyakran az elégtelen állami támogatás kiegészítése céljából végzik);
- a költségvetési regionális képző központok, melyek azonban elsősorban egyes célcsoportok képzésére koncentrálnak;
- minisztériumi háttérintézmények, közhasznú társaságok, stb.

A képzést folytatók második csoportját a felnőttképzést fő vagy kiegészítő tevékenységként végző vállalkozások alkotják, amelyek különböző jogi formában működhetnek. A skála egyik végén néhány, helyi intézmények országos hálózatával rendelkező nagyvállalat áll kitűnő infrastruktúrával és magasan képzett oktatói gárdával, melyek gyakran minisztériumi háttérintézményekből vagy a szocialista éra állami nagyvállalatainak képzési központjaiból alakultak ki. A skála másik végén nagyon kis méretű vállalkozásokat is találunk, melyek alapvetően egy vagy néhány személy szaktudására épülnek; az ilyen szolgáltatók tipikusak például a nyelvi vagy a gépjárművezetői tanfolyamok esetében.

Végül a szolgáltatók harmadik kategóriájába non-profit szervezetek (alapítványok, egyesületek stb.) tartoznak, melyek elsősorban a különböző hátrányos helyzetű csoportok államilag támogatott általános és szakmai képzésében vesznek részt, valamint közművelődési intézmények, melyek formális és nem-formális tanulási lehetőségeket is biztosítanak a felnőttek számára. A művelődési központok, közösségi házak, közkönyvtárak, stb. jelenleg elsősorban tudományos ismeretterjesztő, számítástechnikai vagy a nemzeti/helyi kultúra ápolásával összefüggő (pl. egyes mesterségek – fazekasság, szövés, stb. – tradícióit továbbadó) előadásokat/képzéseket, tanfolyamokat kínálnak. A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.4. intézkedésének célja azonban ezen intézmények bevonása a munkaerőpiac-orientált általános, nyelvi és szakmai képzést kínáló felnőttképzésbe, hogy országos hálózatuk kihasználásával a felnőttképzéshez való hozzáférés javulhasson (lásd a 050102 fejezetet).

Az alábbi 2. táblázat a felnőttképzés résztvevőinek a képzést folytató intézmény típusa szerinti megoszlását mutatja meg 1996-tól 2004-ig. A számok azt mutatják, hogy a résztvevők többsége felnőttképzési vállalkozások által szervezett tanfolyamokon tanul, míg az évek során a költségvetési szervek szerepe csökkent, a non-profit szervezeteké pedig nőtt.

2. táblázat Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzési tanfolyamok résztvevőinek megoszlása a képzést folytató típusa szerint (%)								
A SZOLGÁLTATÓ TÍPUSA	1996	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004
GAZDASÁGI VÁLLALKOZÁS	52,5	55,2	55,4	60,0	58,8	59,3	63,0	66,3
KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSI INTÉZMÉNY/SZERV	24,5	21,5	22,1	18,8	19,2	19,0	18,1	14,4
HELYI ÖNKORMÁNYZATI INTÉZMÉNY/SZERV	10,0	12,3	11,2	9,3	9,0	9,0	7,5	9,1
JOGI SZEMÉLYISÉGŰ NON-PROFIT	4,5	8,3	8,5	8,8	9,5	9,5	8,5	8,2

SZERVEZET								
EGYÉB	8,5	2,8	2,8	3,1	3,2	3,2	2,9	2,0
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, Az iskolarendszeren kívüli szakképzés, OM kiadványok (in: *A vállalkozók képzése...*, 2005, 14. táblázat)

A különböző típusú képzést folytatók képzési profilját illetően is rendelkezünk némi információval egy, az akkreditált felnőttképzési intézmények körében nemrégiben folytatott felmérés alapján (Koltai, 2005). A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a képzési vállalkozások elsősorban informatikai, nyelvi, és közgazdasági-jogi képzéseket folytatnak. Az (állami/önkormányzati) közintézmények és a non-profit szervezetek alapvetően minden területen kínálnak programokat (kivéve a gépjárművezetést), de a műszaki/ipari kurzusok túlsúlya jellemzi őket. A 3. táblázat az egyes képzési kínálati ágakra legjellemzőbb akkreditált képző intézmény típusokat mutatja meg.

3. táblázat: Az akkreditált képző intézmények legjellemzőbb típusai az egyes képzési kínálati ágakban	
KÉPZÉSI KÍNÁLATI ÁGAK	A KÉPZŐ INTÉZMÉNYEK LEGJELLEMZŐBB TÍPUSAI
NYELVI	felnőttképzési vállalkozások (az állami/önkormányzati intézmények és a non-profit szervezetek alulreprezentáltak)
INFORMATIKAI	felnőttképzési vállalkozások (rt-k)
GÉPJÁRMŰVEZETŐI	felnőttképzési vállalkozások (főként bt-k)
EGÉSZSÉGÜGYI	állami/önkormányzati intézmények és non-profit szervezetek
MŰSZAKI-IPARI	állami/önkormányzati intézmények és non-profit szervezetek
KERESKEDELMI-VENDÉGLÁTÓIPARI	állami/önkormányzati intézmények és non-profit szervezetek
KÖZGAZDASÁGI-JOGI	felnőttképzési vállalkozások (rt-k)
EGYÉB SZOLGÁLTATÁSI	felnőttképzési vállalkozások
AGRÁR	állami/önkormányzati intézmények
EGYÉB	állami/önkormányzati intézmények

Forrás: Koltai, 2005.

050203 HOZZÁFÉRÉS

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

A közoktatás részeként folytatott iskolarendszeren belüli felnőttoktatásban (minden szinten és iskolatípusban) a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvénnyel* összhangban kell meghatározni a felvételi követelményeket. E törvény 42. §. megállapítja, hogy a felvételhez szükséges tanulmányi követelményeket az iskolák határozhatják meg, amelyek felvételi vizsgákat is szervezhetnek. Az iskolák a jelentkezők előzetes formális tanulmányait és teljesítményét veszik figyelembe, valamint különbözeti vizsga letételét is előírhatják annak érdekében, hogy megállapítsák, a leendő tanulók mely évfolyamra vehetők fel.

A hozzáférés tipikus akadályai között megemlíthető a képzési ellátás területi különbségei (bizonyos régiókban és a kis településeken, különösen a falvakban,

nincsenek felnőttoktatási lehetőségek), és bár e képzések folytathatók részidőben és távoktatás útján is, a tanulmányok hosszú időtartama (az iskolai végzettséget igazoló bizonyítványok csak az adott iskolatípus minden osztályának sikeres elvégzésével szerezhethők meg) szintén korlátozhatja a résztvevők létszámát. A Munka Törvénykönyve (az 1992. évi XXII. törvény) tanulmányi szabadságot biztosít az alkalmazásban álló felnőttek számára, amennyiben iskolarendszerű képzésen vesznek részt: a vizsgánként biztosítandó 4 munkanap szabadidőn felül előírja, hogy a további szabadság időtartamát a munkáltatónak kell meghatározni az oktatási intézmény által kibocsátott, a képzés időtartamáról szóló igazolásnak megfelelően. Emellett államilag fenntartott és finanszírozott bölcsődék és óvodák országos hálózata áll a leendő felnőtt tanulók gyermekeinek rendelkezésére.

A felsőoktatásban kínált szakmai továbbképzés esetében a belépési követelmények a képzési program típusától függően váltakoznak, és a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* határozza meg őket. Felsőfokú szakképzés és főiskolai/egyetemi programok esetében a felvétel általános előfeltétele az ISCED 3A szintű érettségi bizonyítvány (vagy a felsőfokú végzettségük számára szervezett programok esetében ISCED 5A szintű végzettség és szakképzettség). A jelentkezők előzetes középiskolai tanulmányi eredményeik, valamint a kétszintű érettségi vizsgán nyújtott teljesítményük alapján vehetők fel. Felsőfokú szakképzés esetében az intézmények megkövetelhetik az adott szakmában szerzett szakképzettséget, és szakmai alkalmassági, valamint orvosi vizsgálatot is szervezhetnek.

Posztgraduális programok esetében a részvétel általános előfeltétele az ISCED 5A szintű végzettség és szakképzettség. Szakirányú továbbképzések esetében a főiskolák/egyetemek megkövetelhetnek egy adott szakképzettséget, adott időtartamú szakmai gyakorlatot, illetve megadott munkakörben történő munkavégzést is.

A posztgraduális programokon, illetve az első vagy további diplomájuk megszerzéséért részidős alapképzési programokon tanuló felnőttek száma az elmúlt évtized során folyamatosan és jelentősen emelkedett (lásd a 4. számú mellékletet és a 050201 fejezetet), ami azt mutatja, hogy a felsőoktatási tanulási lehetőségek egyre több felnőtt számára elérhetőek. A hozzáférés ugyanakkor továbbra is problematikus bizonyos hátrányos helyzetű csoportok számára, akiknek képzését ezért az állam támogatja elsősorban anyagi eszközökkel (az állam finanszírozza többek között a gyermekgondozási segélyben részesülő anyák, illetve a hátrányos helyzetű tanulók képzését abban az esetben, ha eléri a költségtérítéses képzési formában megkövetelt minimális felvételi pontszámot). A Munka Törvénykönyve a felsőoktatásban tanulók számára is biztosítja a fent említett tanulmányi szabadságot, és a bölcsődék és óvodák az ő gyermekeik számára is igénybe vehetőek.

II. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés esetében (mely mindenki számára elérhető államilag biztosított képzésnek annyiban tekinthető, amennyiben a képzés folytatásának feltételeit az állam/állami hatóságok határozzák meg kisebb vagy nagyobb mértékben, és az állam közvetett anyagi támogatást is nyújt a résztvevőknek az adókedvezmény által, lásd a 0502 fejezetet) felvételi követelmények csak a különböző szintű, államilag elismert szakképesítéseket nyújtó tanfolyamok esetében jellemzőek.

E követelmények meghatározhatják:

- a szükséges iskolai végzettség igazolását (azaz ISCED 2A szintű általános iskolai bizonyítványt, a 10. évfolyam elvégzését, a 12. évfolyam elvégzését, az ISCED 3A szintű érettségi bizonyítványt, vagy ISCED 5A szintű felsőfokú végzettséget);

- korábban megszerzett szakmai képesítést;
- szakmai, pályaalkalmassági vagy egészségügyi vizsgálatot; és/vagy
- szakmai gyakorlatot.

Néhány példa OKJ-s szakképesítések bemeneti követelményeire:

- a 10 évfolyam elvégzése, korábban megszerzett szakirányú szakképesítés és egészségügyi alkalmassági vizsgálat szükséges az „atomerőművi műszerész” vagy a „drágakő-meghatározó” szakképesítések megszerzéséhez;
- érettségi bizonyítvány és szakmai gyakorlat szükséges a „pénzügyi-számviteli szakellenőr” szakképesítés megszerzéséhez;
- felsőfokú végzettség, szakmai előképzettség és szakmai gyakorlat szükséges az „adótanácsadó” szakképesítés megszerzéséhez.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzés résztvevőinek megoszlását az adott (az Országos Képzési Jegyzékben, OKJ-ban, szereplő) szakképesítés megszerzéséhez szükséges előképzettség szerint a 7. számú melléklet 3. táblázata jelzi.

Egy, a felnőttkori tanulást vizsgáló kutatás szerint (Györgyi, 2003) – a megkérdezett felnőttek válaszai alapján - a tanulás legfőbb akadályai a fizetésekhez képest magas képzési költségek, valamint a munka vagy családi kötelezettségek miatti időhiány (ez utóbbi elsősorban a nők számára jelent akadályt). Emellett, különösen az alacsonyabb társadalmi státuszú, hátrányos helyzetű csoportok tagjai a magas utazási költségeket, a tanulás hatását illető negatív kilátásokat és az életkorukat is megnevezték mint a tanuláshoz való hozzáférés akadályait.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben való részvételt az állam elsősorban anyagi ösztönzőkkel (közvetett támogatás mindenki számára a képzési költségeknek a személyi jövedelemadóból való jóváírási lehetősége által és közvetlen támogatás a hátrányos helyzetűeknek), illetve az alternatív képzési formák, különösen a távoktatás terjedésének elősegítése által (a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program teljes e-learning felnőttképzési programok kidolgozását támogatja, lásd a 05010502 fejezetet) támogatja. Amennyiben egy alkalmazott felnőttképzésben vesz részt, a Munka Törvénykönyve nem biztosít tanulmányi szabadságot a munkában álló résztvevő számára, csupán megállapítja, hogy az a munkáltató és az alkalmazott közötti tanulmányi szerződésben határozható meg. A Központi Statisztikai Hivatal az egész életen át tartó tanulásról 2003-ban készített felmérésének eredményei ugyanakkor azt mutatják, hogy a (bármilyen) képzésben részt vevő, alkalmazásban álló felnőtteknek csupán egynegyede kapott érdemi mennyiségű tanulmányi szabadságot. A bölcsődék és óvodák természetesen a felnőttképzésben résztvevők gyermekei számára is igénybe vehetők.

050204 MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

A közoktatáson belül kínált felnőttoktatás működését a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* szabályozza, amely ugyanazokat a minőségi követelményeket és értékelési mechanizmusokat írja elő e részágazat, mint a nappali rendszerű közoktatás esetében. Az állami vizsgák szervezésével, országos felmérésekkel, mérésekkel és minőségbiztosítással kapcsolatos feladatokat az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV) végzi, míg a tanítás hatékonyságának és minőségének külső értékelése közoktatási intézmények esetében az iskolafenntartó feladata. Az iskolai tanterveknek a központi keretszabályozásokkal összhangban történő kidolgozását és a minőségellenőrzési folyamatot – az iskolák vagy a fenntartók kérésére – országos szakértői hálózat segíti. A törvény rendelkezik egy minőségirányítási és -fejlesztési

rendszer kidolgozásáról is minden közoktatási intézményben. A közoktatás erősen decentralizált szerkezetének következtében ugyanakkor nem kerültek kidolgozásra a minőség biztosítását és ellenőrzését megbízhatóan szolgáló eljárások, és a felmérések tanúsága szerint az iskolafenntartók az értékelés során inkább a törvényi, pénzügyi és igazgatási előírások teljesítésére koncentrálnak, és kevésbé a szakmai minőséget érintő kérdésekre. A gyakorlatban nincs garancia arra, hogy akár az iskolák, akár a fenntartók meghozzák a megfelelő döntéseket az intézményi értékelés eredményei alapján.

A *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* értelmében a képzés minőségének (minden képzési program típusban és formában) és a minden felsőoktatási intézmény által kidolgozandó minőségértékelési rendszer értékelése a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) feladatkörébe tartozik. A MAB minden intézményben legalább 8 évente ellenőrzi a képzés folytatásának személyi, szervezeti és infrastrukturális feltételeivel kapcsolatos előírások, valamint a minőségfejlesztési program betartását. Az intézményi akkreditációs folyamat része egy látogató bizottság helyszíni szemléje, valamint a felsőoktatási intézmény önértékelési beszámolójának elkészítése. Amennyiben a MAB úgy találja, hogy a képzés színvonala miatt egy intézmény vagy képzési program nem felel meg a képzési célnak, javasolhatja az Oktatási Miniszter számára:

- az adott szakon a záróvizsgáztatási és oklevélkiadási jog gyakorlásának felfüggesztését vagy visszavonását (vagy nem állami intézmények esetében az állami elismerés visszavonását), vagy
- az intézmény megszüntetését vagy állami elismertségének visszavonását, illetve a szükséges intézkedések végrehajtásának meghatározott időn belüli ismételt ellenőrzését.

II. ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzés annyiban tekinthető mindenki számára elérhető államilag biztosított képzésnek, amennyiben a képzés folytatásának feltételeit az állam/állami hatóságok határozzák meg kisebb vagy nagyobb mértékben, és az állam közvetett anyagi támogatást is nyújt mindenki számára az adókedvezmény által (vö. 0502 fejezet). Az állam a résztvevők fogyasztóvédelmét azáltal kívánja biztosítani, hogy a képzést szervező számára egy felnőttképzési szerződés megkötését írja elő a résztvevővel, melynek tartalmaznia kell:

- a megszerezhető képzettséget vagy kompetenciát;
- az értékelés módját;
- a képzés helyét, időtartamát és ütemezését;
- a képzési díj (beleértve a vizsgadíj) mértékét; valamint
- a résztvevő és a képzést folytató szerződésszegésének következményeit.

Míg a felnőttképzést folytatók regisztrációja kötelező és elsősorban statisztikai célokat szolgál, a képző intézmények és/vagy programjaik akkreditációja önkéntes. Az akkreditáció a minőség biztosítását szolgáló mechanizmusként működik, emellett az állami támogatás elnyerésének feltétele is, de egyre vonzóbb piaci értéket is jelent. Az akkreditált képzési programok ÁFA-mentességet élveznek, és az egyének csak abban az esetben folyamosodhatnak személyi jövedelemadójuknak a tandíj 30%-ával való csökkentéséért, ha akkreditált intézményben folytatnak tanulmányokat.

A felnőttképzési intézményi és program-akkreditációt a Felnőttképzési Akkreditációs Testület (FAT) adja meghatározott időtartamra (intézmények esetében négy, programok esetében 2-5 évre) egy szakértői bizottság véleménye alapján. A 2002-ben bevezetett intézményi akkreditáció célja a felnőttképzési intézményben folytatott képzési (tananyagfejlesztés, képzés, értékelés) és felnőttképzési szolgáltató

tevékenységnek, az intézmény irányítási és döntési folyamatok szabályozottságának vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése. Az intézmény-akkreditációt igazoló tanúsítvány megszerzésének feltételei (melyeket a 22/2004. (II. 16.) kormányrendelet és a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter 24/2004. (VI. 22.) rendelete szabályoz) a következők:

- a felnőttképzési törvény előírásainak teljesítése;
- a megyei munkaügyi központnál való regisztráció;
- éves képzési terv kidolgozása (mely meghatározza a tervezett képzéseket, azok célcsoportját, a finanszírozás forrásait és a képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját);
- szakmai tanácsadó testület alkalmazása;
- minőségbiztosítási rendszer kidolgozása; és
- valamely felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatás (pl. előzetes tudásszint-felmérés, pályatanácsadás) biztosítása.

A felnőttképzési intézmények akkreditációja tehát alapvetően egy önértékelésen alapuló minőségbiztosítási rendszert jelent, ami magába foglalja a minőség-célok meghatározását, valamint egy értékelési rendszer kidolgozását és működtetését. Az akkreditált felnőttképzési intézményeknek az éves képzési terv jóváhagyását megelőzően minden évben önértékelést kell készíteniük a szakmai tanácsadó testületük által jóváhagyott önértékelési rendszer alapján, és ennek alapján kell meghatározniuk a minőség-céljaikat. A jogszabályok a FAT által külső szakértők bevonásával végezendő folyamatos minőségellenőrzésről is rendelkeznek, azonban forráshiány miatt az ellenőrzések csak nemrégiben kezdődtek meg. Ugyanakkor a törvényi szabályozásokat is pontosítani kellene az akkreditáció feltételeként bevezetett minőségirányítási rendszerek folyamatos működésének elősegítése és biztosítása érdekében (szankciók meghatározásával is).

Amennyiben a képzési szolgáltató saját maga készíti el programját, a (2003-ban bevezetett) program-akkreditáció célja annak vizsgálata és megállapítása, hogy a program megfelel a képzési céloknak és követelményeknek, megvalósítható, és tartalma és metodikája megfelel a pedagógiai követelményeknek. Amennyiben az intézmény egy másik képző akkreditált programját kínálja, az akkreditáció célja a felhasználás jogszerűségének igazolása, valamint annak vizsgálata, hogy a megvalósításához szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítottak-e.

Jelenleg az akkreditált felnőttképzési intézmények száma 1192 (az 5000 regisztrált felnőttképzőből), az akkreditált felnőttképzési programok száma 3132 (köztük 1065 más jogszabály által akkreditált).

A nem akkreditált felnőttképzési intézmények esetében nincs kötelező minőségbiztosítási rendszer, bár a piaci verseny hozzájárul a belső ellenőrzési rendszerek önkéntes kialakításához (például a résztvevőket megkérlik, hogy a képző tanfolyam végén adjanak visszajelzést az oktatók teljesítményéről és az oktatás tartalmáról). A *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* értelmében a felnőttképzést folytatókat a helyi megyei munkaügyi központok ellenőrizhetik, amelyek azonban csak azt vizsgálhatják, hogy

- a felnőttképző szerepel-e a nyilvántartásban, illetve
- az általa végzett tevékenység megfelel-e a törvényi előírásoknak.

Néhány, főként nagyobb intézmény értékelése az International Organisation for Standardisation (ISO) rendszeren keresztül történik, bár ez nem is kötelező, és nem állnak rendelkezésünkre adatok az ISO minősítéssel rendelkező intézmények számát illetően. Emellett a Felnőttképzők Szövetsége, mely jelenleg 218 vállalkozást, iskolát,

egyetemet és non-profit szervezetet tömörít, s ezzel a hazai felnőttképzés legnagyobb szakmai érdekképviseleti szervezete, saját etikai kódexet és önkéntes minősítési rendszert is kidolgozott a felnőttképzés szakmai színvonalának folyamatos emelése, a minőségbiztosítás és fogyasztóvédelmi törekvések támogatása érdekében.

0503 A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS A MUNKAERŐPIACRÓL VALÓ KIREKESZTŐDÉS ÁLTAL FENYEGETETTEK KÉPZÉSE (STATISZTIKÁVAL)

A munkanélküliek és a munkaerőpiaci szempontból fenyegetettek számára az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton (ÁFSZ) keresztül nyújtott segítség és szakmai képzés törvényi keretei és intézményi háttere az elmúlt évtized során épült ki. Emellett 2003-ban bevezetésre került a hátrányos helyzetű emberek képzésének normatív támogatása, valamint állami szervek és más szervezetek számos központi fejlesztési programot és pályázatot is indítottak és kínálnak állami vagy európai uniós források támogatásával.

Az államilag támogatott regionális képző központok és a non-profit szervezetek, beleértve a népfőiskolákat és a nem-kormányzati szervezeteket (NGO) is, kiemelt szerepet játszanak a hátrányos helyzetű emberek képzésében, de minden akkreditált felnőttképzési intézmény folyamodhat állami támogatásért, amennyiben speciális célcsoportok számára nyújt képzést. A hátrányos helyzetű felnőtteket megcélzó szakképző programok fontos vonása, hogy a szakmai képzés mellett gyakran tartalmaznak kiegészítő modulokat és szolgáltatásokat, amelyek pszicho-szociális segítséget nyújtanak a képzés hatékonyságának fokozása, valamint a kulcskompetenciák és a pályaeépítéshez szükséges készségek fejlesztése érdekében, hiszen fő céljuk a résztvevők munkaerő-piaci integrációjának elősegítése.

A 8. számú melléklet a munkanélküliek és egyéb, munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett csoportok képzésben való részvételének mutatóiról rendelkezésre álló adatokat tartalmazza.

050301 CÉLCSOPORTOK ÉS KÉPZÉSEK

A munkanélküliek és a munkanélküliség által veszélyeztetettek számára való segítségnyújtás az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) legfőbb feladata. A különböző célcsoportok foglalkoztatást elősegítő képzésének támogatása törvényileg szabályozott, az ÁFSZ 20 megyei/fővárosi munkaügyi központján és 173 helyi kirendeltségén keresztül, a Munkaerő-piaci Alap (MPA) foglalkoztatási alaprészének forrásaiból történik. Emellett a szakképzetlen felnőttek első és az idősebbek második államilag elismert szakképzésének megszerzését, valamint a fogyatékkal élők szakmai, általános és nyelvi képzését szintén támogatja az állam egy évente meghatározott összegű normatív támogatás által, amelyet az akkreditált felnőttképzési intézmények vehetnek igénybe.

Számos – az MPA vagy az EU Strukturális Alapok által finanszírozott – központi állami program és pályázat is szolgálja a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának javítását, speciális igényeikhez igazodó innovatív, komplex képző programok kidolgozásának, kipróbálásának és szolgáltatásának támogatása által. E programokat és pályázatokat többek között az Országos Foglalkoztatási Alapítvány (OFA), a Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) vagy az Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda Társadalmi Szolgáltató Kht. (ESZA) koordinálják.

Az alábbiakban tárgyalt támogatási rendszerek nagy része egyidejűleg több célcsoportot céloz meg, illetve e célcsoportok között is jelentős átfedések találhatók (pl. a roma népesség felülreprezentált a tartós munkanélküliek között), emiatt nehéz célcsoportonként bemutatni az egyes programokat és kezdeményezéseket. Az alábbiakban ezért csupán az egyes támogatási struktúrákat tárgyaljuk részletesen, a 9. számú melléklet azonban tartalmaz egy összefoglalót a legfőbb célcsoportok számára elérhető legjellemzőbb támogatási formákról, beleértve az alább tárgyaltakat és néhány további speciális programot.

A KÉPZÉSEK TÁMOGATÁSA AZ ÁLLAMI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLATON (ÁFSZ) KERESZTÜL

A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzésének támogatása az 1990-es évek óta fontos eszköze az aktív munkaerő-piaci politikáknak. Ennek megvalósítása jelenleg helyi (megyei) szinten történik az ÁFSZ keretein belül működő megyei (fővárosi) munkaügyi központokon és helyi kirendeltségeiken keresztül. A *foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény* 14.§-ának értelmében a következő célcsoportok képzéséhez nyújtható támogatás:

- munkanélküliek;
- 25 (vagy felsőfokú végzettségűek esetében 30) év alatti fiatalok, akik nem jogosultak munkanélküli járadékra;
- a gyermek gondozásáért támogatásban (GYES/GYED stb.) vagy beteg gyermek/fogyatékkal élő felnőtt gondozása miatt tartós ápolási díjban részesülők, amennyiben a képzés időtartama hetente nem haladja meg a 20 órát, a gondozott gyermek 1/1,5 évnél idősebb és az illető nem folytat kereső tevékenységet;
- akiknek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik (és akiknek munkaadója ezt a munkavállalóval és a telephely szerint illetékes munkaügyi központtal előzetesen írásban közölte);
- a közhasznú munkavégzésben részt vevők;
- azok a munkaviszonyban állók, akiknek rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosítható; illetve
- további csoportok (pl. fogyatékkal élők), ahogy azt a (kormány és az Országos Érdekegyeztető Tanács, OÉT, országos munkáltatói és munkavállalói szövetségei képviselőiből álló) Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete (MAT) meghatározza.

Az 1. táblázat azoknak a munkanélkülieknek és munkaviszonyban állóknak a számát mutatja, akik 2002-2004. között a képzésükhöz a munkaügyi központoktól anyagi támogatást kaptak. A 2. táblázat azoknak a számát mutatja célcsoportokra lebontva, akik 2001-2004. között részesültek ilyen típusú támogatásban. A számok tanúsága szerint a legtöbb képzési támogatást a munkanélküliek kapták, és különösen a pályakezdő, fiatal munkanélküliek vesznek részt nagy számban ilyen képzéseken (részvételi arányuk elérheti a 30-40%-ot is). A résztvevők számának 2004-ben megfigyelhető csökkenését (az előző évekhez képest) elsősorban egy jogszabályi változás okozta, amely e képzési támogatást a közbeszerzési törvény hatókörébe utalta, ami az adminisztrációs eljárást lassúbbá és bonyolultabbá tette.

1. táblázat A megyei munkaügyi központok által támogatott képzések résztvevőinek száma és foglalkoztatottság szerinti megoszlása (2002-2004)								
	2001		2002		2003		2004	
	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%
MUNKANÉLKÜLIEK	86203	94,2	78691	95,0	73882	89,1	52429	87,5
MUNKAVISZONYBAN ÁLLÓK	5316	5,8	4144	5,0	9013	10,9	7465	12,5
ÖSSZESEN	91519	100,0	82835	100,0	82895	100,0	59894	100,0

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal

2. táblázat A megyei munkaügyi központok által támogatott képzések résztvevőinek száma célcsoportok szerint (2001-2004)				
	2001	2002	2003	2004
PÁLYAKEZDŐK	20617	19432	18303	12136

TARTÓS MUNKANÉLKÜLIEK	n/a	n/a	2857	2032
CSÖKKENT MUNKAKÉPESSÉGŰEK	n/a	n/a	2020	1392
GYERMEK GONDOZÁSÁÉRT TÁMOGATÁSBAN RÉSZESÜLŐK	n/a	n/a	2675	1567

Forrás: *Foglalkoztatási Hivatal*

Az ÁFSZ által nyújtott képzési támogatás magában foglalhatja a képzési költségek és a kapcsolódó kiadások (pl. utazási költségek) megtérítését csakúgy, mint a képzés idejére szóló keresetpótló juttatást (a gyermekgondozási és egyéb gondozási támogatásban résztvevők kivételével). Támogatás felnőttképzéshez (lásd 050201 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről) adható:

- a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* hatálya alá eső szakképzésre (kivéve az államilag támogatott köz- és felsőfokú intézmények által folytatott szakmai alapozó/felkészítő képzést, illetve felsőfokú szakképzést),
- a szakképzés megkezdéséhez szükséges alapismereteket nyújtó oktatásra,
- pályaorientáló és álláskeresési ismeretek oktatására,
- államilag elismert nyelvvizsgára felkészítő képzésre abban az esetben, ha az a szakmai képzés része, illetve ha szakképesítéssel már rendelkezőknek szól, valamint
- különböző járművezetői, fovarozási/szállítási vagy építőgép-kezelői engedélyek kiadásához szükséges képzésekre.

Emellett felsőfokú továbbtanulásra felkészítő képzéshez is adható támogatás, amennyiben azt cigány kisebbségi önkormányzat vagy érdek-képviselői szervezet szervezi.

A megyei (fővárosi) munkaügyi központok a bejelentett munkaerő-piaci igények, a foglalkoztatás szerkezetében bekövetkezett változások és a munkaerő-piaci előrejelzések alapján, valamint (a helyi önkormányzat és az OÉT-ben képvisellettal rendelkező országos munkaadói és munkavállalói szövetségek megyei szintű szervezeteinek képviselőit magukban foglaló) megyei munkaügyi tanács és a regionális képző központ felügyelői tanácsának véleménye alapján évente meghatározzák azokat a képzési irányokat, amelyekben a célcsoportok képzése támogatható.

A támogatott képzési programok résztvevőit a megyei munkaügyi központok választják ki, amelyek a résztvevőknek a képzés irányának kiválasztásában is segítenek. A központok által felajánlott képzéseket az általuk kiválasztott államilag támogatott regionális képző központok vagy akkreditált felnőttképzési intézmények folytatják (a képzőkkel kapcsolatos további információkat lásd a 050302 fejezetben), de indokolt esetben a munkaügyi központ elfogadhatja és támogathatja a résztvevő által egy eltérő képzési ágban önállóan kiválasztott képzést is. A munkanélküliséggel veszélyeztetettek esetében a munkáltató kérhet pénzügyi támogatást a megyei munkaügyi központtól azon alkalmazottai képzéséhez, akiknek foglalkoztatását ilyen képzés nélkül nem tudja biztosítani. A 45 évesnél idősebb munkavállalók számára nyújtott képzések kivételével a munkáltatónak hozzá kell járulnia a képzés költségeihez, vagy biztosítania kell a tervezett tanfolyam szakmai, tárgyi és személyi feltételeit. A 3. táblázat a megyei munkaügyi központok által támogatott képzések résztvevőinek a képzés szervezésének típusai szerinti megoszlását mutatja be.

3. táblázat A megyei munkaügyi központok által támogatott képzések résztvevőinek száma és a képzés szervezésének módja szerinti megoszlása			
	2002	2003	2004

	SZÁM	%	SZÁM	%	SZÁM	%
MUNKAÜGYI KÖZPONTOK ÁLTAL FELAJÁNLOTT (CSOPORTOS) KÉPZÉS	49128	59,3	46192	55,7	33721	56,3
A RÉSZTVEVŐ ÁLTAL EGYÉNILEG KIVÁLASZTOTT KÉPZÉS	33707	40,7	29661	35,8	20263	33,8
A MUNKAADÓN KERESZTÜL TÁMOGATOTT KÉPZÉS	-	-	7042	8,5	5910	9,9
ÖSSZESEN	82835	100,0	82895	100,0	59894	100,0

Forrás: *Állami Foglalkoztatási Szolgálat*

A megyei munkaügyi központok által anyagilag támogatott képzési programok nagy része az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítéseket nyújtó tanfolyam, melyek többsége (2001-ben 54%-a) a középiskolai végzettségnél alacsonyabb szintű előképzettséget ír elő. E képzési programok célját, időtartamát és tartalmát egységesen az adott OKJ képzésért felelős miniszter rendeletében közzétett szakmai és vizsgakövetelmények határozzák meg.

Míg a nem OKJ-s képzések időtartamát és tartalmát, valamint a munkaügyi központok által kiválasztott felnőttképzési intézmények pedagógiájának színvonalát illetően nem rendelkezünk széleskörű információval (leszámítva a képzők kiválasztásának folyamatát és az akkreditációt meghatározó törvényi szabályozások által előírt általános előfeltételeket), az államilag támogatott regionális képző központokra (amelyek a munkaügyi központok „megrendeléseinek” kb. 30%-át kapják meg), az innovatív és komplex képzési tartalom és metodika alkalmazása jellemző. Ennek egyik példája a Székesfehérvári Regionális Képző Központ keretein belül 1997 óta működő Rehabilitációs Modellközpont, amely osztrák és német minták alapján csökkent munkaképességű munkanélküliek számára nyújt speciális pályaeorientációs és korrekciós szolgáltatásokat, képzési és munkakipróbálási lehetőséget. Új, a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő innovatív képzési programok kidolgozását és kísérleti bevezetését a regionális képző központokban a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 3.5.1. intézkedése is támogatja (lásd a 050102 fejezetet).

Az ÁFSZ által megvalósított aktív munkaerő-piaci programok fejlesztését jelenleg a HEFOP 1.1. intézkedése támogatja annak érdekében, hogy a munkanélküliek és inaktívak rugalmasabb és személyre szabottabb szolgáltatásokhoz juthassanak. Az intézkedés célja annak biztosítása, hogy minden résztvevő kaphasson egy újrakezdési lehetőséget, mielőtt munkanélküliségük időtartama elérné fiatalok esetében a 6 hónapot, mások esetében a 12 hónapot. A munkaügyi központok által megvalósítandó tevékenységek magukba foglalják az igények felmérése és meghatározása alapján személyre szabott akciótervek kidolgozását, szakmai képzést vagy átképzést, IKT és alapkészség-fejlesztést, valamint egyéb foglalkoztatási szolgáltatásokat is (például tanácsadást és irányítást, segítséget az álláskeresésben, munkatapasztalat szerzést, stb.). A résztvevők megcélzott létszáma a 3 éves programban 25 000 fő. Emellett az ÁFSZ egész szerkezetének, minőségirányításának és szolgáltatási modelljének modernizációját egy korábbi PHARE projekt eredményeinek alapján a HEFOP 1.2. intézkedése támogatja.

A FELNŐTTKÉPZÉS NORMATÍV TÁMOGATÁSA

A felnőttképzési programok normatív támogatása 2003-ban került bevezetésre azzal a céllal, hogy a szakképzetlen felnőttek első OKJ-s szakképzésének megszerzését támogassa, valamint hogy elősegítse a fogyatékkal élők (és az évente meghatározott egyéb célcsoportok) részvételét iskolarendszeren kívüli általános, nyelvi vagy szakmai

képzési programokon. A pályázatok útján nyújtott pénzügyi támogatásban az akkreditált, és fogyatékkal élő felnőttek képzése esetén akkreditált képzési programot kínál, felnőttképzési intézmények részesülhetnek. Az intézmények által elnyerhető normatív támogatás összegét az intézmény képzési tervében meghatározott résztvevői létszám alapján határozzák meg és a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériummal kötött megállapodáson keresztül fizetik ki. A pénzügyi támogatás teljes összegét és a résztvevők összlétszámát a kormány évenként határozza meg.

A normatív támogatás összege a 2003-as 461 millió forintról (1,8 millió euró) 2005-re 2 520 millió forintra emelkedett (10 millió euró). 2005-ben ez a támogatás 17 233 felnőtt (köztük 2 841 fogyatékkal élő) számára biztosított részvételi lehetőséget 153 intézmény 1 041 képző programján (forrás: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium).

A legújabb szabályozás (206/2005. (X.1.) kormányrendelet) célja a normatív támogatás eredményességének növelése azáltal, hogy különböző mértékű támogatást határoz meg a képzés elméleti és gyakorlati részéhez, és a teljes támogatást a résztvevők képzést követő garantált elhelyezkedéséhez köti. A szakképzetlen felnőttek első szakképesítésének és az 50 év fölöttiek (mint új célcsoport) második szakképesítésének megszerzésére irányuló képzéshez csak abban az esetben vehető igénybe normatív támogatás, amennyiben:

- a foglalkoztató a felnőtt foglalkoztatásához vagy a felnőtt munkahelyének megtartásához szükséges képzésre a felnőttképzési intézménnyel megállapodást köt, melyben vállalja, hogy a minisztérium által támogatott képzésben részt vett felnőttet a képzés lezárását követő 3 hónapon belül, legalább 6 hónapig foglalkoztatja, illetve továbbfoglalkoztatja; vagy
- a felnőttképzési szerződésben a minisztérium által támogatott képzésben részt vevő felnőtt vállalja, hogy a képzés lezárását követő 3 hónapon belül önfoglalkoztatás keretében a maga számára munkahelyet hoz létre, illetve korábban önfoglalkoztatás keretében létrehozott munkahelyét legalább 6 hónapig fenntartja.

Ha a felnőtt foglalkoztatása nem biztosított, a minisztérium a képzési költségek 50%-át téríti vissza azon szakmák esetében, amelyek iránt munkaerő-piaci igény áll fenn, melyek jegyzékét évente határozzák meg és teszik közzé a minisztérium honlapján. E szakmák jelenlegi listája a következő OKJ szakképesítéseket tartalmazza.

OKJ AZONOSÍTÓ SZÁM*	A SZAKKÉPESÍTÉS NEVE
31786201	ABC- eladó
33521601	ács állványozó
33526201	asztalos
31700101	autóbuszvezető
33524103	autógyártó
31521201	baromfifeldolgozó-ipari szakmunkás
51522301	elektronikai műszerész
33786201	élelmiszer- és vegyiáru-kereskedő
31523301	eljárás szerinti hegesztő, az eljárás megjelölésével
31523314	fémforgácsoló
31523304	géplakatos
31523306	hegesztő
31521207	húsipari szakmunkás

31521614	kőműves
31525602	könnyűgépkezelő
33527604	kötőipari konfekciósfehérnemű-készítő
32523302	NC-, CNC-operátor
31525603	nehézgépkezelő
33527605	nőiruha-készítő
31521210	pék
31521616	szerkezetlakatos
33523302	szerszámkészítő
31789903	takarító
31527603	varrómunkás
33521603	villanszerelő

*Az OKJ szám első két számjegye a szakképesítés szintjét jelzi: a „3”-mal kezdődők ISCED 3 szintűek, az „5”-tel kezdődők ISCED 5 szintű képzések.

KÖZPONTI ÁLLAMI PROGRAMOK ÉS PÁLYÁZATOK

Az 1990-es évek kezdete óta számos központi, állami program indult, melyeknek célja a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának növelése. E programok az olyan innovatív, komplex képző programok kidolgozását és kipróbálását is támogatják, amelyek a célcsoportok speciális igényeihez igazodnak. A jelenlegi programok és pályázatok fő forrásai a Munkaerő-piaci Alap, különösen foglalkoztatási alaprészének felnőttképzési célú kerete (FCK, amely a vállalkozások által a képzési alaprészbe befizetett szakképzési hozzájárulás összegének kb. 1/3-át kapja) és az EU Strukturális Alapok. A hátrányos helyzetű csoportok képzését segítő EU-s alapok felhasználása elsősorban Magyarország I. Nemzeti Fejlesztési Tervének (2004-2006) Humánerőforrás-fejlesztési (HEFOP) és Regionális Fejlesztés Operatív Programjain (ROP), valamint a magyarországi EQUAL programon keresztül történik.

Így például az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) 1992 óta támogatja a hátrányos helyzetű munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációját és foglalkoztatását, elsősorban helyi szervezetek és résztvevők partnerségére épülő kísérleti programokon keresztül. Az OFA végzi a képzési és foglalkoztatási elemeket, munkaerő-piaci és pszicho-szociális támogatási szolgáltatásokat egyaránt tartalmazó kísérleti programok szakmai tartalmának kidolgozását, illetve a pályázati programok koordinálását, melyek az 1992 és 2004 közötti időszakban 352 836 fő számára biztosítottak részvételt 3 313 foglalkoztatási projektben. Az OFA programjai keretében 2004-ben 19 fő vett részt OKJ-s szakképesítést nyújtó képzésen, 38 239 fő pedig egyéb képzéseken. Néhány további fontos korábbi és jelenleg futó OFA programot és kezdeményezést a 10. számú melléklet tárgyal.

Amint a fentiek mutatják, számos képzés-támogatási forma és államilag támogatott innovatív kísérleti program célozza a munkanélkülieket és a munkaerő-piaci szempontból fenyegetetteket. A munkaerő-piaci igényekhez kapcsolódó képzési lehetőségek bővítése, a hozzáférés elősegítése még több hátrányos helyzetű ember számára, a finanszírozási formák hatékonyságának növelése, és a sikeres innovatív projektek elterjesztésének elősegítése ugyanakkor továbbra is fontos foglalkoztatás- és felnőttképzés-politikai célok.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat szolgáltatásainak korszerűsítése és fejlesztése a HEFOP 1.2. és 1.1. intézkedései keretében, a normatív támogatásnak a képzést követő garantált foglalkoztatáshoz kötése, és a képzési programok új tartalmának és innovatív

módszerek kidolgozása, illetve alkalmazása az EQUAL program és a HEFOP 3.5.1. intézkedése keretében mind hozzájárulnak a jelenlegi ellátás fejlesztéséhez. Emellett kiemelkedő fontosságú feladat a non-profit szervezetek infrastruktúrájának és szakmai kapacitásának növelése is, mivel e szervezetek meghatározó szerepet játszanak a hátrányos helyzetű emberek képzésében. E kérdés megoldása érdekében számos állami pályázat, HEFOP és ROP intézkedés, valamint EQUAL projekt nyújt folyamatos szakmai segítséget a civil szervezetek számára projektjeik megvalósításában és/vagy pénzügyi támogatást akkreditációjukhoz vagy alkalmazottaik továbbképzéséhez.

050302 KÉPZŐK

A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek számára kínált, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) megyei (fővárosi) munkaügyi központjain keresztül államilag támogatott, képzések szolgáltatói körébe beletartoznak az államilag támogatott regionális képző központok éppúgy, mint privát profit- és nem-profitorientált felnőttképzési intézmények.

1992 óta kilenc regionális képző központot hoztak létre világbanki kölcsönből. A *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* értelmében e központi költségvetési intézmények a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter emberi erőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos feladataihoz nyújtanak segítséget országos és regionális szinten. A regionális képző központokat azzal a céllal hozták létre, hogy a szakképzés regionális szintű koordinációjával, innovatív kísérleti programok megvalósításával, információs, tanulási és vizsgaközponti funkciók betöltésével, valamint a nem formális/informális tanulás regionális certifikálási feladatainak ellátásával járuljanak hozzá egy korszerű felnőttképzési rendszer kialakításához. Elsődleges feladatuk a különféle célcsoportok (felnőtt és friss diplomás munkanélküliek, munkanélküliséggel fenyegetettek, hátrányos helyzetűek) számára kínált képzések/átképzések, a foglalkoztatást és új munkahelyek létesítését segítő, vagy a kulcskompetenciák fejlesztését szolgáló képzési programok fejlesztése, szervezése és lebonyolítása, valamint a felnőttképzési tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások (pl. pályaaorientáció, pályakövetés, tanácsadás) biztosítása. Az előzetes tanulmányok mérését és érvényesítését szolgáló új, innovatív képzési programok és módszerek fejlesztését és kipróbálását e központokban a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.1. intézkedése támogatja jelenleg (lásd a 050102 fejezetet).

A munkanélküliek és egyéb célcsoportok számára államilag támogatott képzéseket kínáló magán felnőttképzési intézményeket (lásd a 050202 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről) a megyei munkaügyi központok választják ki évente pályázat útján. E támogatás elnyerésének feltételeit a *6/1996. (VII.16.) a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból (MPA) foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról* szóló munkaügyi miniszteri rendelet határozza meg, mely a következő kritériumokat írja elő a képzők számára:

- a nyilvántartásban szereplő és akkreditált felnőttképzési intézménynek kell lennie;
- rendelkeznie kell a munkaügyi központok által a helyi munkaerő-piaci igények alapján évente elsődleges fontosságúként meghatározott képzési irányoknak megfelelő képzési programokkal és az ezek megvalósításához szükséges tananyaggal;
- a képzéseket az ahhoz szükséges szakképzettséggel és szakmai gyakorlattal rendelkező oktatókkal kell lebonyolítani;
- rendelkeznie kell a képzéshez szükséges tárgyi feltételekkel.

A munkaügyi központoknak a képzők kiválasztása során mérlegelniük kell a munkaügyi központtal való korábbi együttműködésük tapasztalatait, valamint a képző

intézményben végzetek elhelyezkedési arányát. A munkaügyi központ elfogadhatja a résztvevő által választott képzőt is, amennyiben az igazolt indokkal választ a központ által meghatározott képzési irányoktól eltérő képzést. A munkaügyi központ és a képző közötti együttműködés feltételeit azután egy megállapodásban határozzák meg.

A normatív támogatást illetően a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium az összesen 1 200 akkreditált felnőttképzési intézmény közül eddig körülbelül 200 intézménnyel kötött megállapodást arról, hogy finanszírozza a szakképzetlen felnőttek és a fogyatékkal élők számára kínált képzéseiket. E képzők közül 40-50 nyújt kifejezetten a fogyatékkal élők számára képzést, elsősorban informatikai és nyelvi képzéseket.

Bár minden akkreditált felnőttképzési intézmény folyamodhat állami támogatásért a különböző célcsoportok számára kínált képzéseinek finanszírozásához, a civil szervezetek (beleértve az alapítványokat, egyesületeket, népfőiskolákat, stb.) különösen fontos szerepet játszanak a hátrányos helyzetű emberek, így az értelmi és egyéb fogyatékoság miatt speciális oktatásra és képzésre szorulóknak általános és szakképzésében.

050303 HOZZÁFÉRÉS

A belépési feltételek a képzés-támogatási formától (minden támogatási forma és program meghatározza specifikus célcsoportjait és a részvétel pontos feltételeit, a 050301 fejezetben tárgyaltak szerint) és a képzési program típusától függenek. Általánosságban elmondható, hogy előképzettségi követelmények csak az államilag elismert szakképesítéseket nyújtó tanfolyamok esetében jellemzőek. Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt szakképesítések belépési követelményeit az adott szakképesítés miniszteri rendeletben közzétett szakmai és vizsgakövetelményei határozzák meg (néhány példát a 050203 fejezetben az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről szóló részben talál).

A különböző hátrányos helyzetű csoportok tanuláshoz való hozzáféréseinek elősegítése a felnőttképzés-politika egyik fontos célja. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) által támogatott képzések résztvevői – a képzési és a képzéshez kapcsolódó költségeik (pl. utazási költségek) visszatérítésén kívül – keresetpótló juttatásban is részesülhetnek a képzés ideje alatt (kivéve s gyermek gondozásáért és egyéb gondozási támogatásban részesülőket). Az anyagi ösztönzők mellett a kormány a még több munkanélküli és hátrányos helyzetű ember képzésbe való bevonását a képzésükben fontos szerepet játszó civil szervezetekkel való együttműködés által, valamint a rugalmasabb képzési módok (pl. e-learning) és komplex képzési programok kidolgozásának - például a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 3.5.1. intézkedésén (bővebben lásd a 050102 fejezetben) keresztül történő – támogatásával kívánja elérni.

A hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci integrálása olyan összetett megközelítést igényel, amely magába foglalja a célcsoport felkutatását és képzésbe való bevonását, a képzési és foglalkoztatási programokban való részvételük motiválását, valamint pszichológiai és szociális támogatások, és az egyéni igényekhez szabott személyiségfejlesztő programok biztosítását is. A hátrányos helyzetű csoportokat megcélzó állami programok és pályázatok ezért elsősorban az ilyen, integrált szolgáltatásokat tartalmazó komplex képzési programok kidolgozását (pl. a magyarországi EQUAL programban), alkalmazását és terjesztését (pl. a HEFOP 3.2. intézkedésében) célozzák.

Így például a munkahelyi és családi kötelezettségei összeegyeztetésének és a nők munkaerő-piacra való visszatéréseinek elősegítése az EQUAL program (H. téma) és a HEFOP 1.3. intézkedésének legfőbb célja, amelyek a munkahelyi szegregáció elleni

küzdelem innovatív módszereinek kidolgozását és újszerű vállalaton belüli képzési módok kipróbálását, illetve a jól bevált módszerek alkalmazását és elterjesztését támogatják. Magyarország országos szintű, államilag fenntartott gyermekgondozási hálózattal rendelkezik (bölcsődék és óvodák), de ezen intézmények szolgáltatásainak rugalmasabbá alakítását szintén támogatja a HEFOP intézkedés.

050304 MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

Állami támogatás csak akkreditált intézmény számára, és a fogyatékkal élők képzésekor csak akkreditált képzési program esetében adható. Az intézményi és a program-akkreditáció elsősorban minőségbiztosítási szerepet tölt be (az akkreditációval kapcsolatos további információkat lásd a 050204 fejezetben).

A képzők kiválasztási folyamata és a köztük és a munkaügyi központok között megkötött, a munkanélküli és egyéb hátrányos helyzetű embereknek nyújtott képzés finanszírozásáról szóló megállapodás szintén a képzés színvonalának biztosítását szolgálja (a megállapodás feljogosítja a munkaügyi központot a képzés ellenőrzésére, és meghatározza a megállapodás bármelyik fél általi megszegésének következményeit). Mindazonáltal e képzési támogatás hatékonyságának növelése érdekében szükség van a kiválasztási folyamat pontos kritériumainak egységesítésére és a képzések minőségellenőrzésének továbbfejlesztésére. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) Foglalkoztatási Hivatala (FH) tervei között szerepel ezért a munkaügyi központok segítése egy útmutató kidolgozásával a kiválasztási folyamathoz, illetve együttműködés a Felnőttképzési Akkreditációs Testülettel (FAT) a támogatott akkreditált felnőttképzési intézmények által nyújtott képzés minőségének ellenőrzésében.

A képző és a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium közti megállapodás alapján normatív támogatás formájában államilag támogatott képzések esetében a minisztériumnak jogában áll a támogatás jogszerű igénylésének, elszámolásának és felhasználásának ellenőrzése. Amennyiben a képző nem tesz eleget a megállapodásban vállalt kötelezettségeinek, illetve ha egy résztvevő saját hibájából kifolyólag nem fejezi be a képzést, vagy a résztvevők 90%-a nem tesz sikeres vizsgát a képzés befejezését követő 6 hónapon belül, a szolgáltatónak vissza kell térítenie a kapott támogatást vagy annak megfelelő részét.

A nemzeti és európai uniós alapokból támogatott képzési és foglalkoztatási programok minőségének színvonalát a támogatott projektek kiválasztási folyamata és azok folyamatos, a nemzeti és európai uniós jogszabályokkal összhangban történő ellenőrzése biztosítja.

0504 A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK ÉS/VAGY TÁRSADALMI PARTNEREK ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS (STATISZTIKÁVAL EGYÜTT)

A Eurostat által a magánszféra gazdálkodó szervezetein belüli szakmai továbbképzésről 1999-ben készített, második European Continuing Vocational Training Survey (CVTS 2), az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) rövidtávú munkaerő-piaci felmérése keretében a képzéstámogató vállalatokról végzett felmérés, valamint néhány kisebb hatókörű kutatás (pl. Barizsné-Polónyi, 2004) kivételével jelenleg nem állnak rendelkezésünkre átfogó, reprezentatív felmérések a vállalatok vagy a társadalmi partnerek által kezdeményezett szakmai továbbképzésekről (a következő CVTS felmérésre 2006-ban kerül sor).

A 2. CVTS felmérés eredményei szerint 1999-ben a magánszféra vállalkozásainak csupán 37%-a támogatta alkalmazottai továbbképzését, és ilyen képzési lehetőségek csupán az alkalmazottaknak 12%-ának álltak rendelkezésére. A vállalkozásoknak 24%-a hagyományos tanfolyamok formájában nyújtott képzési lehetőséget, 30%-uk pedig alternatív képzési formákon keresztül is. A megkérdezetteknek mindössze 4%-a rendelkezett képzési célokra kialakított speciális osztályteremmel vagy képző központtal, és csak 12%-a dolgozott ki képzési terveket. Ugyanakkor mind a CVTS 2, mind más, későbbi tanulmányok úgy találták, hogy a képzések mennyisége és a „tanulószervezetek” aránya jelentősen változik az alábbi tényezők függvényében:

- a vállalkozás mérete: a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató nagyobb vállalatok nagyobb arányban támogatják alkalmazottaik képzését, és több belső képzést biztosítanak számukra;
- ágazat: a pénzügy, telekommunikáció és közművek (elektromosáram-, gáz-, vízszolgáltatók stb.) területén tevékenykedő vállalatok az országos átlagnál nagyobb mértékben kínáltak továbbképzési lehetőséget alkalmazottaik számára (és az alkalmazottaik számára képzési és átképzési lehetőségeket nyújtó vállalatok általában olyan ágazatokhoz tartoznak, amelyek az elmúlt évek során gyors technológiai és szerkezeti változásokon mentek keresztül).

A 2005-ös munkaerő-piaci prognózis-felmérés szerint (Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, *Munkaerőpiaci előrejelzés a 2006. évre*), 2005-re tovább csökkent a saját dolgozók számára képzést biztosító gazdasági szervezetek aránya minden létszámnagyság-kategóriában, valamint a foglalkoztatottak képzésbejutási aránya. A felmérésben résztvevő 4844 vállalat átlagosan 29,7%-a támogatta dolgozói képzését, de az arány a 250 főnél nagyobb vállalatok esetében lényegesen nagyobb (63,1%) volt, mint a mikro-vállalatok esetében (12%, lásd a 11. számú melléklet 1. táblázatát), és jelentősen változott ágazatonként is (lásd a 11. számú melléklet 5. táblázatát). A résztvevő vállalatoknál foglalkoztatottak fele (53,2%) képzéstámogató vállalatnál dolgozott, a foglalkoztatottak azonban csak mintegy 9%-a jutott munkáltatója által biztosított képzésbe, és a cégek létszámnagysága tekintetében e számokban is nagy különbségek figyelhetők meg (lásd a 11. számú melléklet 2. és 4. táblázatát).

A magán- és közszféra alkalmazottainak összességét tekintve mindazonáltal a szakmai továbbképzésben való részvétel elég jelentősnek becsülhető, számításba véve a munkahelyi képzés olyan jól bevált rendszereit, mint amilyen:

- a köztisztviselők 1990-es években bevezetett, törvényileg szabályozott és kötelező továbbképzési és vizsgarendszere;
- a tanárok/oktatók, egészségügyi dolgozók és „egyenruhás” foglalkozások törvényileg szabályozott és kötelező továbbképzési rendszerei;
- a bankok és a pénzügyi szektor vállalatainak kiterjedt továbbképzési rendszere;

- a közszeaktor néhány nagyobb vállalatának (pl. Magyar Államvasutak, Magyar Posta, stb.) és a magánszeaktor néhány nagy- és középveállalkozásának kieépített és szervezett képzési rendszere;
- a kereskedelmi és iparkamarák, valamint az agrárkamarák mesterképzési rendszere.

A 11. számú melléklet a gazdálkodó szervezetek által kezdeményezett és a közszférában előírt képzésben való részvételt illetően jelen pillanatban rendelkezésre álló adatokat mutatja be.

050401 A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEN BELÜLI KÉPZÉST GARANTÁLÓ INTÉZKEDÉSEK

A vállalkozások/közszféra alkalmazottai számára bármiféle képzést biztosító intézkedések elsősorban:

- az állam által bevezetett törvényi szabályozások és pénzügyi ösztönzők;
- egyes vállalatoknál a képzési lehetőség biztosítása a társadalmi partnerekkel együttműködésben kidolgozott kollektív szerződésekben vagy esélyegyenlőségi tervekben; valamint
- az egyes magánveállalkozások humánerőforrás-politikája és tevékenysége.

Az állam törvényileg szabályozza az alkalmazottak kötelező továbbképzési és/vagy vizsgarendszerét a közszférában, illetve a magánszeaktor néhány területén is, amennyiben azt a munka jellege (például biztonsági szempontok vagy a szabályok folyamatos változása) szükségessé teszi (például a földgázellátással, növény- és állatvédő szerek kereskedelmével kapcsolatos foglalkozások, a hivatásos járművezetők, könyvvizsgálók és könyvelők, hivatásos vadászok, stb. esetében).

A munkavállalók továbbképzését az állam továbbá a Munka Törvénykönyvében (1992. évi XXII. törvény) keresztül is támogatja, amely az alkalmazottak képzésben való részvételével kapcsolatos jogokat határozza meg, beleértve a tanulmányi szabadságra vonatkozó rendelkezéseket (további információkért lásd a 050203 fejezetet). E törvény értelmében a munkáltatók és alkalmazottaik tanulmányi szerződést köthetnek egymással, amelynek értelmében a munkáltató, szakember-szükségletének megfelelő biztosítása érdekében, tandíj, utazási és szállásköltségek kifizetésével, tanulmányi szabadság garantálásával, stb. támogatja alkalmazottjának oktatását és képzését.

A közszféra dolgozóinak továbbképzése az ágazatra jellemző foglalkozások három fő kategóriájának megfelelően különbözik:

- az úgynevezett „egyenruhás” foglalkozások (pl. rendőrök, tűzoltók, katonák, stb.) esetében az egyes részágazatok kinevezési és előléptetési rendszere szigorúan szabályozott és továbbképzési és vizsgarendszerhez kötött;
- a központi és helyi közigazgatásban dolgozó köztisztviselők egységes, kötelező továbbképzési és vizsgarendszere az 1990-es években került bevezetésre;
- a közalkalmazottak (tanárok/oktatók, orvosok és egyéb egészségügyi szakdolgozók, kulturális és szociális munkások) továbbképzése az egyes részágazatok szerint különbözik.

A közszférában foglalkoztatottak szakmai továbbképzését a munkaadó (az állam) finanszírozza és tartalmát az illetékes minisztérium és/vagy szakmai kamarák és a társadalmi partnerek határozzák meg. A legtöbb esetben külön szervezet és intézményeket is létrehozta a közszférában dolgozók továbbképzésének elősegítése, szervezése és koordinálása érdekében. Néhány a legfontosabb ilyen intézmények közül:

- a Magyar Közigazgatási Intézet, amely a közalkalmazottak továbbképzésének és vizsgáztatásának oktatási és módszertani központja;

- a Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet (PAT) és a Sulinova Közoktatásfejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., amelyek a közoktatásban dolgozó tanárok/oktatók továbbképzését segítik és koordinálják;
- az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet (ETI) az egészségügyi szakdolgozók és oktatók továbbképzésének szervezésében működik közre;
- a Belügyminisztérium Oktatási Főigazgatósága a minisztériumi alkalmazottak és a közbiztonság területein dolgozók (pl. rendőrök, tűzoltók, határőrök, stb.) belső képzését koordinálja.

A szűkebb értelemben vett szakmai továbbképzés mellett a közsféra dolgozói részt vehetnek készségfejlesztő, pl. informatikai és nyelvi képzéseken is, s távoktatási (e-learning) programok is egyre inkább elérhetőek számukra.

A magánszférát illetően az egyes munkakörök esetében kötelező szakmai továbbképzést, illetve rendszeres (pl. munkavédelmi és egészségügyi) képzést előíró jogszabályokon túl az állam a Munka Törvénykönyvén keresztül is támogatja. A hatályos jogszabályoknak és az egyes gazdálkodó szervezetek HR politikájának megfelelően a munkáltatók alkalmazottaik részére belső képzési rendszert biztosíthatnak a munkahelyen (beleértve a továbbképzést, gyakornoki programot, rotációt, stb., v.ö. 05010503 fejezet, 1. táblázat) vagy a felnőttképzési piacon külső szolgáltató által kínált képzéseket vásárolhatják meg számukra (lásd 050201 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről), az alkalmazottak képzésének tanulmányi szerződés keretében biztosított támogatása mellett. A felmérések tanúsága szerint (pl. Barizsné-Polónyi, 2004) a vállalatok képzési aktivitása szoros összefüggést mutat a vállalat méretével:

- a kisebb vállalkozások képzési politikája meglehetősen spontán és kevés képzést biztosítanak; a munkaadók hajlamosak csak a kötelező, illetve a (pl. új gép vagy technológia bevezetése miatt) nélkülözhetetlen képzéseket, valamint a felső vezetők továbbképzését támogatni; a képzések hatékonyságának ellenőrzése fel sem merül;
- a nagyobb vállalatok tudatosabb, ám korántsem tervezettebb képzési magatartást tanúsítanak; a kötelező és az új technológiák bevezetéséhez, illetve az újonnan felvettek betanításához nélkülözhetetlen képzések mellett a szakmai továbbképzést sokszor csak a vezető beosztásúak vagy felsőfokú végzettségűek esetében támogatják, főként ösztönző eszközként; az alkalmazottaik képzési igényeit lényegében az igények korlátozása érdekében tervezik be, és a képzések hatékonyságát nem vizsgálják;
- a legnagyobb és különösen a multinacionális cégek esetében tudatos és tervezett képzési politikáról és tevékenységről beszélhetünk; a kötelező és az új technológiák bevezetéséhez, illetve és az újonnan felvettek betanításához nélkülözhetetlen képzések mellett a vezetői beosztásúak és felsőfokú végzettségűek képzésének támogatása csak részben szolgálja az alkalmazottak motiválását; stratégiai célok is megjelennek a képzési tevékenységek tervezésében, és gyakran ellenőrzik a képzések hatékonyságát.

A Eurostat 2. European Continuing Vocational Training Survey (CVTS 2) felmérésén kívül a 2006. évi rövid-távú munkaerő-piaci prognózis felmérése (Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, *Munkaerőpiaci előrejelzés a 2006. évre*) szolgáltat némi adatot a gazdálkodó szervezetek által kezdeményezett képzések típusáról. A felmérés szerint a képzésben résztvevők többsége belső képzéseken vett részt (lásd a 11. számú melléklet 6. táblázatát a 0504 fejezetben), 22,3%-uk OKJ-s képesítés megszerzésére irányuló felnőttképzési programban, 21,1%-uk akkreditált felnőttképzési programban vett részt (lásd a 11. számú melléklet 7. táblázatát a 0504 fejezetben). Az OKJ-s képzési programok jellemzőbbek voltak a kisvállalkozásoknál, de minden vállalati méret-kategóriában az alkalmazottak képzésének célja dominánsan a munkaköri kompetenciák fejlesztése, a különböző iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli újabb

és újabb államilag elismert szakképzettségek/szakképesítések megszerzésének támogatása helyett.

A magánszektorban dolgozók szakmai továbbképzésének elősegítését szolgáló legfontosabb állami intézkedés egy 1997-ben bevezetett anyagi ösztönző. A *szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény* értelmében a munkaadók kötelező szakképzési hozzájárulásuk (SZH, a vállalkozásoktól a szakképzés fejlesztésének támogatására beszedett egyfajta adó, a bérköltség 1.5%-ának megfelelő összegben) egy részét saját alkalmazottaik képzésére költhetik. A számok tanúsága szerint ezt egyre növekvő mértékben meg is teszik, különösen 2000 óta, amikor az ilyen célokra fordítható SZH összege a bérköltségek 0,2%-áról 0,5%-ra emelkedett, és ugyanakkor bevezették annak a lehetőségét, hogy ez az összeg bármilyen (nemcsak az Országos Képzési Jegyzék, OKJ, szerinti szakképesítéseket nyújtó) szakképzésre felhasználható legyen.

Amint azt az 1. táblázat mutatja, a saját alkalmazottak képzésére fordított SZH a 2000-es 1,031 milliárd forintról (4,124 millió euró) 2004-re 5,4 milliárdra (21,6 millió euró) emelkedett, s ennek megfelelően növekedett az ilyen típusú képzési támogatásban részesülő munkavállalók száma is.

1. táblázat A gazdálkodó szervezetek által a saját alkalmazottak képzésére fordított szakképzési hozzájárulás összege és az ebben résztvevő alkalmazottak száma		
	A SAJÁT ALKALMAZOTTAK KÉPZÉSÉRE FORDÍTOTT SZH	A SZH ÁLTAL FINANSZÍROZOTT KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ ALKALMAZOTTAK SZÁMA
2002	HUF 3,4 milliárd/EUR 13,6 millió	55970
2003	HUF 4,8 milliárd/EUR 19,2 millió	71744
2004	HUF 5,4 milliárd/EUR 21,6 millió	82616

Forrás: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium

Ugyanakkor számos, különösen a kisebb méretű vállalkozások továbbra sem használják vagy tudják kihasználni (illetve teljes mértékben kihasználni) ezt a lehetőséget, és az intézkedés hatását növelhetné a nagyobb nyilvánosság biztosítása és rugalmasabb adminisztrációs eljárások kialakítása. 2004-ben például a gazdálkodók a rendelkezésükre álló összegnek átlagosan csak egyharmadát használták fel (az alkalmazottak képzésére az SZH-t legnagyobb mértékben fordító ágazatok a közművek, a bányászat, pénzügyi szolgáltatások, szállítás, telekommunikáció és a feldolgozóipar, de még ezek egyikében sem történt meg a rendelkezésre álló keret teljes felhasználása). A rendelkezésre álló forrás felhasználásának adataitól eltekintve valójában nem sok információ áll rendelkezésre az intézkedés adekvátságát és hatékonyságát illetően.

A kormány egész életen át tartó tanulásról (Lifelong Learning, LLL) szóló stratégiája (lásd a 050102 fejezetet) megállapította, hogy míg a munkáltatók által nyújtott képzési lehetőségek köre egyre bővül, a dolgozó nemzedékeknek nemcsak az általános képzettségi szintje, de tanulási készségei és motivációja is meglehetősen alacsony, és ebben a tekintetben jelentős különbség figyelhető meg az idősebbek és a fiatalabbak között. Az LLL stratégia a szakmai továbbképzésben részt vevő alkalmazottak számának növelését az alábbi intézkedésekkel kívánja növelni:

- a társadalmi partnerek bevonásával tanulási és fejlesztési partnerségek elősegítése, a meglévő továbbképzési rendszerek erősítése, hatékonyságának növelése és kiterjesztése érdekében;

- a vállalaton belüli nem-formális és informális tanulás támogatása (pl. egy „Munkavállalói Képzési Kártya” segítségével történő regisztráció és az ilyen tanulás mérésének biztosítása által); és
- a tanulószervezetek támogatása (pl. egy nemzeti díjrendszer megalkotása a jelenlegi, a HR-hez kapcsolódó díjak integrálása és kiterjesztése által).

E célok elérését a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP, lásd a 050102 fejezetet) számos intézkedése támogatja. Emellett a HEFOP más operatív programokkal, illetve nemzeti támogatási formákkal (melyeket például a Munkaerőpiaci Alap (MPA) finanszíroz) együtt pályázatok útján közvetlen anyagi támogatást is nyújt az alkalmazottak továbbképzéséhez. Bár e támogatások általában minden vállalat számára elérhetők, a mikro-, kis- és középvállalkozások, valamint a hátrányos helyzetű csoportok (pl. roma alkalmazottak és vállalkozók) elsőbbséget élveznek (és magasabb arányú támogatást kaphatnak).

Néhány a legfontosabb intézkedések közül:

- A HEFOP 3.4. intézkedésének (*Munkahelyteremtést elősegítő képzések és a vállalkozói készségek fejlesztése*) két komponense támogatja:
 1. a munkahelyteremtő beruházásokhoz és a vállalati technológiai váltáshoz kapcsolódó képzéseket (a Gazdasági Versenyképességi Operatív Programon, GVOP, keresztül nyújtott támogatáshoz kapcsolódóan), illetve
 2. az egyéni vállalkozók általános és specializált képzését a vállalkozási ismeretek bővítése és az alkalmazkodóképesség fejlesztése céljából;
- A Regionális Fejlesztési Operatív Program (ROP) 3.4. intézkedése (*Térség-specifikus képzések kifejlesztése*) az adott régió (a regionális fejlesztési és képzési bizottságok által megállapított) kulcsfontosságú ágazataiban és szakmáiban támogatja továbbképzési programok indítását, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarának (MKIK) a képzési szükségletekről és képzési kínálatról készített felmérése és elemzése alapján;
- Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív program (AVOP) 1.4. intézkedése (*A szakmai továbbképzés és átképzés támogatása*) a mezőgazdaság, a halászat és az erdőgazdálkodás területein támogat továbbképzéseket (pl. ökológiai és biogazdálkodás, a környezet védelmét biztosító termelési módszerek, menedzsment, az Európai Unió agrárrendszere, a termeléshez kapcsolódó jogszabályok, az élelmiszerbiztonság követelményeit figyelembe vevő élelmiszerfeldolgozás, elsősorban kisüzemi és farm szinten, stb. témákban).

050402 A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOKNÁL FOLYÓ KÉPZÉSEK BIZTOSÍTÁSÁT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK

A vállalkozási aktivitás Magyarországon meglehetősen magas (az ezer főre jutó vállalkozások száma az európai uniós 52,4-es átlaghoz képest itt 81,7) és régióként változó (Közép-Magyarországon az országos átlag 140%-a, míg a kevésbé kedvező helyzetű keleti régiókban csak a 70-85%-ot éri el). A mikro-, kis és középvállalkozások a vállalkozások több mint 99%-át teszik ki, hatékonyságuk ugyanakkor meglehetősen alacsony: a GDP mindössze 45%-át adják annak ellenére, hogy a magánszférában alkalmazottak 60%-át, több mint másfélmillió embert foglalkoztatnak.

A kis- és középvállalkozások (KKV-k) alacsony termelékenységének fő okai (a magyarországi I. Nemzeti Fejlesztési Terv Gazdasági Versenyképesség Operatív Program megállapításai szerint) a pénzügyi források hiánya, az elavult technológia, a hiányos vállalkozói ismeretek, valamint az üzleti szolgáltatások és tanácsadás hozzáférhetőségének nehézségei. Sok KKV nem rendelkezik a vállalkozás

fejlesztéséhez szükséges készségekkel, pl. a megfelelő pénzügyi, technológiai, minőségbiztosítási, irányítási, marketing, stb. tudással. A vállalatok közti kapcsolatok gyengesége, valamint az üzleti és egyéb tudományos vagy oktatási közösségek közötti együttműködés hiánya szintén gátolja a gazdasági fejlődést.

A mikro-, kis és középvállalkozások versenyképességének növelését ezért kiemelkedő fontosságú feladatként kezeli az állam, és 2004-ben az Országgyűlés új KKV-törvényt fogadott el (*2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról*) annak érdekében, hogy e szektort az EU szabályozásokkal összhangban meghatározza, összefoglalja a fejlődésük előmozdítását szolgáló állami intézkedéseket, valamint hogy biztosítsa e cél teljesülését szolgáló gazdasági feltételeket. E törvény a KKV-at a következőképpen határozza meg:

- KKV-nak minősül az a vállalkozás, amely 250 főnél kevesebb embert foglalkoztat és éves nettó árbevétele nem haladja meg az 50 millió eurót vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió euró (kivéve azokat a cégeket, amelyekben az állam vagy egy helyi önkormányzat 25%-osnál magasabb tulajdoni részesedéssel bír tőke vagy szavazati jog alapján);
- a KKV kategórián belül kisvállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amely 50 főnél kevesebb embert foglalkoztat és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege kevesebb, mint 10 millió euró;
- a KKV kategórián belül mikrovállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amely 10 főnél kevesebb embert foglalkoztat és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege kevesebb, mint 2 millió euró;

A kormány a KKV-k fejlesztésének stratégiai céljait egy középtávú stratégiában határozta meg 2002-ben (2003-2006, Széchenyi Vállalkozás-fejlesztési Program) és az alkalmazott intézkedések hatékonyságáról kétéves jelentéseket készít a Parlament számára. A KKV-k kapacitás-fejlesztése szakmai továbbképzés által a fejlesztési stratégiák kiemelt célja, amit az állam többféle formában támogat anyagilag, így:

- a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium költségvetési fejezetének KKV célélőirányzatából, melyből (különböző módokon, pl. pályázat, támogatás, kölcsön, stb. formájában) támogatásban részesíthető többek között a vállalkozói készségeket fejlesztő és európai uniós előírásainak elsajátítását szolgáló képzések kidolgozását és lebonyolítását;
- a Munkaerő-piaci Alap (MPA) decentralizált keretéből finanszírozott pályázatok útján, melyek munkahelyteremtő beruházásokhoz kapcsolódó, illetve ön-foglalkoztatásra felkészítő képzéseket támogatnak;
- az Európai Unió Strukturális Alapjaiból kapott támogatás felhasználását meghatározó I. Nemzeti Fejlesztési Terv különböző (pl. humánerőforrás-, regionális, agrár- és vidékfejlesztési) operatív programjainak intézkedései által (további információkat ezen intézkedésekről lásd a 050401 fejezetben);
- az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) által koordinált (2003-ban 1,9 millió eurós költségvetéssel rendelkező) pályázatok útján, amelyek elsősorban a foglalkoztatás elősegítését és a humánerőforrás fejlesztését elősegítő kísérleti projekteket támogatnak (2004-ben az OFA 400 millió forint/1,6 millió eurós költségvetéssel írt ki egy pályázatot a KKV-k szakmai továbbképzésének támogatására, amely 51 projektnek nyújtott támogatást);
- a lehetőség, hogy (a teljes bérköltség 1,5%-át jelentő) szakképzési hozzájárulás 33%-át e célra fordítsák, szintén nyitva áll a KKV-k előtt, ugyanakkor – mivel ez esetükben csak kisebb összeget jelent – ezen intézkedés valójában nem segít sokat esetükben.

Bár nincsenek olyan, a KKV-k képzését szolgáló hálózatok, amelyek a KKV-k saját kezdeményezésére jöttek volna létre azzal a céllal, hogy költségeiket forrásmegosztás

által csökkentésük, létrejött azonban néhány, a KKV-k fejlődését különféle intézkedések (többek között képzés) által támogató alapítvány, illetve a gazdasági érdekképviseleti szervezetek többsége is nagy hangsúlyt fektet az ágazatán belüli KKV-k szakmai továbbképzésének fejlesztésére (ez utóbbira vonatkozó további információkat a 050403 fejezet tartalmaz). E szervezetek szolgáltatásai között képzések is szerepelnek, de forráshiány miatt ezeket normál áron kínálják a KKV-k számára, illetve a részvétel csak abban az esetben ingyenes, ha a képzés állami támogatást kap pályázat útján.

Néhány a KKV-k fejlesztésének szentelt legfontosabb alapítványok közül:

- a *Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (MVA)* - egy autonóm szervezet, mely 1990-ben azzal a céllal alakult meg, hogy támogatást nyújtson a kis- és középvállalkozások létrejöttéhez és fejlődéséhez (alapítói vagyonát a Magyar Köztársaság Kormánya, kereskedelmi bankok és érdekképviseletek biztosították) - koordinálta a Phare kis- és középvállalkozás-fejlesztési programját, s jelenlegi tevékenységei között vállalkozásfejlesztés, tanácsadás és képzés (pl. angol nyelvi oktatás) is szerepel;
- A Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítványt (BVK) a Fővárosi Közgyűlés alapította 1993-ban azzal a céllal, hogy elősegítse a fővárosi KKV-k létrejöttét és fejlődését saját, fővárosi, kormányzati és európai uniós források felhasználásával, valamint a KKV-k számára kedvezményes áron igénybe vehető (pl. informatikai, minőségirányítási, turisztikai, EU integrációs stb.) oktatási és képzési programokkal;
- a SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítványt 1989-ben minisztériumok, vállalkozási érdekképviseletek, oktatási intézmények, bankok alapították, célja a magyarországi vállalkozói kultúra fejlesztése, a vállalkozók szakmai ismereteinek bővítése, a kisvállalkozások versenyképességének növelése, a nonprofit szektor erősítése, a hátrányos helyzetű és kisebbségi csoportok gazdasági és közéleti szerepvállalásának támogatása; a SEED az alábbi szolgáltatásokkal áll a vállalkozók rendelkezésére: kutatás, tréningek, tanácsadás, üzleti tervírás, rendezvényszervezés, monitoring, szakértői tevékenység és projektmenedzsment.

A fentiekben bemutatott intézkedések ellenére a KKV-k alkalmazottainak szakmai továbbképzésben való részvételének növekedését továbbra is gátolja két fő tényező. Az egyik a helyettesítések problémája, mivel a KKV-k alkalmazottainak alacsony létszáma miatt a munkaadóknak nem áll módjukban alkalmazottaikat képzésben való részvétel miatt elengedni, vagy nem szívesen teszik ezt meg. Ezenkívül a KKV-k panaszkodnak a rövid idejű, megfelelő tartalmú és hatékony képzési programok és tananyagok széles választékának hiánya miatt, sajátos képzési igényeikhez ugyanis nem illeszkedik megfelelően a felnőttképzési intézmények hagyományos képzési kínálata. Mindezen okok miatt a képzések rugalmasságának növelése, a nem-formális képzés támogatása és az alternatív módokon közvetített képzések kidolgozása (pl. e-learning) kiemelkedő fontosságúak az ő esetükben. Ezt jelenleg a Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak különböző intézkedései, valamint az OFA és a Leonardo Nemzeti Iroda pályázatai támogatják.

Ezen felül szükséges a KKV-k képzési igényeit felmérő rendszerek továbbfejlesztése is, és a felnőttképzés-politika stratégiai célja valóban egy, a KKV-k sajátos igényeihez és szükségleteihez illeszkedő speciális információs és támogatási rendszer kialakítása az együttműködésüket segítő projektekre és hálózatokra építve, illetve annak lehetővé tétele, hogy a KKV-k bejelenthessék képzési igényeiket az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) számára, mely alapján létrejöhet egy speciális képzésszervezési szolgáltatás (1069/2004. (VII.9.) kormányhatározat a felnőttképzés fejlesztésének irányelveiről és cselekvési programjáról, lásd a 050102 fejezetet).

Az *Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ)* egy ígéretes, új kezdeményezését indított el azzal a céllal, hogy hatékony megoldást nyújtson a fentiekben tárgyalt

kihívások mindegyikére: Vállalkozói Akadémia elnevezésű projektet. A projekt egy, az IPOSZ által 2003-2004-ben végzett és a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által finanszírozott, a mikrovállalkozások igényeit vizsgáló széleskörű felmérés eredményeire épít, célja moduláris, gyakorlat-orientált képzési programok kidolgozása és alkalmazása (pénzügyi, informatikai, értékesítési, üzleti tervezési, hálózati és humánerőforrás területeken) ezen igények kiszolgálása érdekében. Az IPOSZ egy erre a célra létrehozandó alap finanszírozásával e képzéseket a KKV-k számára ingyenessé vagy alacsony áron elérhetővé szeretné tenni. A projekt előkészítő fázisa 2004-ben indult belföldi és nemzetközi partnerek és pénzügyi források keresésével. Az IPOSZ 2005-ben pénzügyi támogatást kapott a minisztériumtól ahhoz, hogy elkezdhesse az első fázis végrehajtását (képzési programok fejlesztése).

050403 AZ EGYES GAZDASÁGI ÁGAZATOKHOZ TARTOZÓ VÁLLALKOZÁSOKRA VONATKOZÓ KÉPZÉS-TÁMOGATÁSI INTÉZKEDÉSEK

A vállalati továbbképzésről készített különböző felmérések eredményei szerint a gazdálkodó szervezetek képzési aktivitása szorosan összefügg nemcsak a vállalkozás méretével, hanem az ágazattal is, amelyben az adott vállalkozás működik. Az átlagosnál nagyobb arányban biztosítanak szakmai továbbképzést a szolgáltatói (pénzügyi, telekommunikációs, stb.) és a közüzemi (elektromos áram, gáz, víz, stb.) ágazatok vállalatai, míg a textil-, ruházati és bőripar, vendéglátás, bányászat és az építőipar ágazataihoz tartozó vállalkozások lemaradnak. E különbségeket részben okozhatja az szakmai továbbképzésben való részvétel törvényi előírása némely munkakörben (pl. gázellátás, könyvvizsgálat, stb.), a technológiai vagy jogszabályi változások miatt fennálló objektív továbbképzési szükséglet (pl. informatika, könyvelés, stb. területén), illetve e vállalkozások átlagosan kedvezőbb pénzügyi helyzete (mely összefügg a vállalatok átlagos méretével is) ezen ágazatokban.

A vállalati továbbképzés fejlesztését az egyes gazdasági ágazatokban elsősorban különböző társadalmi partnerszervezetek támogatják, beleértve a gazdasági kamarákat és a munkáltatói és szakmai érdekképviseleti szervezeteket is. A társadalmi partnerek részvétele a szakmai továbbképzés szervezésében jelentős mértékben megnőtt az elmúlt évtized során, de általában véve továbbra is meglehetősen korlátozott a források, az információs és szakmai háttér hiánya, valamint a társadalmi partnerek kezdeményezéseinek szétaprózottsága miatt. A munkavállalói szervezetek (szakszervezetek) az 1990-es évek során gyors hanyatláson mentek keresztül, ennek következtében részvételük a szakmai továbbképzés elősegítésében még jelentéktelenebb, míg a nemrégiben létrehozott kétoldalú ágazati párbeszéd bizottságok (ÁPB) már kezdeményeztek néhány érdekes, új projektet, de általános befolyásuk még nem tekinthető jelentősnek. A *felnttkepzés fejlesztésének irányelveiről és cselekvési programjáról* szóló 1069/2004. (VII.9.) kormányhatározat megerősítette annak fontosságát, hogy a társadalmi partnerek részt vegyenek a felnttkepzési politika és fejlesztési programok meghatározásában és végrehajtásában, és felkérte az országos érdekegyeztetés résztvevőit és az ÁPB-k tagjait, hogy tegyenek ajánlásokat a munkahelyi képzésekről szóló megállapodásokra.

Számos gazdasági érdekképviseleti szervezet kezeli kiemelt célként a szakmai továbbképzés fejlesztését ágazatán/ágazatain belül, és sok közülük képzésszolgáltatóval is foglalkozik. A forráshiány következtében azonban csak abban az esetben tudnak tagjaik számára ingyenes képzéseket biztosítani, ha azokat nemzeti/európai uniós források támogatják, melyekhez általában pályázatok útján lehet hozzájutni. Mivel a magyarországi vállalkozásoknak több mint 99%-a a KKV-k kategóriájába tartozik, a szakmai továbbképzést ágazati szinten támogató szervezetek gyakran azonosak a KKV-k fejlődését támogató szervezetekkel, melyek között a következő szervezetek említhetők.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és a Magyar Agrárkamara területi kamaráikkal együtt fontos – és számos tekintetben törvényileg szabályozott - szerepet játszanak az iskolarendszerű szakképzésben és (bár kisebb mértékben) az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzésben is, az ipar, kereskedelem és vendéglátás, mezőgazdaság, halászat és erdőgazdálkodás ágazataiban. A kamarák szervezik a mestervizsgákat, részt vesznek nemzeti/európai uniós alapokból finanszírozott fejlesztési programokban (v.ö. a MKIK-nak a 050401 fejezetben tárgyalt szerepe a Regionális Fejlesztési Operatív Program 3.4. intézkedésében), néhány területi kamara pedig (pl. a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara) vállalkozások számára is kínál képzési programokat.

A mestervizsgáztatás rendszerét a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* vezette be 1996-ban mint a szakmai továbbképzés új, sajátos formáját, amely bizonyos (pl. autószerelő, villanszerelő) szakmák gyakorlásához jogszabályban előírt, magasabb szintű szakképesítés megszerzését biztosítja. A törvény értelmében mestervizsgákat csak a kamarák szervezhetnek, és az ő feladatuk az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködésben ezek követelményeinek kidolgozása is (melyeket azután az illetékes miniszter rendeletek formájában tesz közzé). A helyi kamarák felkészítő tanfolyamokat szerveznek a mestervizsgálathoz, amelynek része a vállalkozási és pedagógiai készségek értékelése (ilyen módon arra is felkészítve a résztvevőket, hogy az iskolarendszerű szakképzésben munkahelyükön szakmai képzést is nyújthassanak), valamint a szakmai elméleti tudás és a gyakorlati ismeretek ellenőrzése. A felkészítő tanfolyamon való részvétel azonban nem feltétele a vizsgára való jelentkezésnek, csupán az adott szakképesítés és szakmai gyakorlat megléte. A mesterképzés és -vizsgáztatás rendszere azonban valójában még kialakulófélben van (jelenleg 82+19 szakmában tehető le mestervizsga), és a részvétel növelésének érdekében szükséges a mesterlevél megszerzésével járó előnyök további pontosítása és kiszélesítése.

Az *Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ)*, a kézművesek és KKV-k 230 területi, 20 megyei szintű és 30 szakmai (pl. fodrászok, kozmetikusok, ácsok, pékek, stb.) szövetségből álló érdekképviseleti szervezete, szintén fontos szerepet játszik a szakmai továbbképzés támogatásában. Az IPOSZ kidolgozta a 040302 fejezetben tárgyalt „Vállalkozói Akadémia” projektet, s emellett 2003-ban egy külön közhasznú társaságot is létrehozott (*IPOSZ Kht.*) saját képzési rendszerének kialakítása és a képzési szolgáltatók egy országos hálózatának megteremtése érdekében.

A *Magyar Iparszövetség (OKISZ)* egy oktatási központot - egy 9 kirendeltségből álló országos hálózattal rendelkező akkreditált felnőttképzési intézményt - tart fenn, amely az ipari ágazatokban dolgozó tagjai (főként KKV-k) számára kínál képzési programokat.

A *Kereskedők és Vendéglátók Országos Érdekképviseleti Szövetsége (KISOSZ)* a vendéglátóiparban, kereskedelemben és az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások területein működő tagjai számára kínál továbbképzési tanfolyamokat.

Az *Általános Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetsége (ÁFEOSZ)* tagszövetkezetei számára szervez továbbképzési programokat.

Számos, az adott ágazatban működő vállalkozásokat és oktatási intézményeket is magába foglaló, szakmai egyesület (pl. a Magyar Hegesztéstechnikai és Anyagvizsgálati Egyesülés, MHtE, Hűtő- és Klimatechnikai Vállalkozások Szövetsége, HKVSZ) fontos szerepet játszik a szakmai továbbképzés során szerzett szakmai készségek érvényesítésében és elismerésében.

Az ágazati párbeszéd bizottságok – melyek az elmúlt néhány év során egy Phare projekt keretében születtek meg - a jövőben várhatóan szintén jelentősebb szerepet

fognak játszani a szakmai továbbképzés támogatásában. Az eddig létrehozott ÁPB-k mindegyike (összesen 33 ágazati párbeszéd, alágazati és szakbizottság) rendszeresen foglalkozik és tárgyal a szakképzéshez, felnőttképzéshez és az egész életen át tartó tanuláshoz kapcsolódó kérdéseket. Gyakran e témákhoz kapcsolódó feladatok (pl. helyzetértékelések megrendelése és megvitatása, politikai ajánlások megalkotása, konferenciaszervezés) részét képezik azoknak az éves terveknek, amelyeket az általuk kapott állami támogatás felhasználásának megtervezéséhez készítenek. Többek között az Építőipari, Gépipari, Hírközlési, Villamosenergia-ipari és Vagyonvédelmi ÁPB is létrehozott oktatási bizottságokat az ágazat oktatási szakembereinek bevonásával, hogy ezzel a témával foglalkozzanak.

Az ÁPB-k egyik legígéretesebb kezdeményezéseként a Mezőgazdasági ÁPB részt vesz egy STRIKING DEALS elnevezésű magyar-holland projektben (2003-2006), melynek célja egy bipartit szervezetre épülő (azaz a munka világának két résztvevője, a munkavállalók és a munkáltatók által létrehozott és működtetett) és kollektív szerződések által garantált új felnőttképzési modell kidolgozása a munkaadói, munkavállalói és ágazati készségek iránti és képzési igények kiszolgálása érdekében.

A projekt megvalósításának egyik fő lépéseként a *Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége* és a *Tokaj Kereskedőház Rt.* 2005-ben Miskolcon megalapította a *Kétoldalú Szakképzési Alapítvány a Borszektortban Alapítványt* az alábbi célokkal:

- az ágazat szakmai tevékenységének javításához szükséges készségek és kompetenciák fejlesztésének segítése a tagvállalkozások képzési tervei kidolgozásának támogatása és a képzési tervek összehangolása által;
- a gyakorlati képzés nemzetközi szinten elvárt követelményeinek teljesítéséhez a feltételek javítása;
- az elhelyezkedést, a vállalkozást és a munkahely-megtartást elősegítő képzési formák felkutatása, új ágazati együttműködési formák és hálózat létrehozásának támogatása meglévő intézmények bevonásával és az adott célú együttműködésre való felkészítéssel;
- a felnőttképzés fejlesztését biztosító programok kínálatának és a képzési lehetőségek körének szélesítése;
- a gazdálkodó szervezeteknél folytatott gyakorlati képzés és a közép- és felsőoktatási intézmények által kezdeményezett programok összehangolt támogatása;
- a szakmai képzésben a távoktatási módszerek és lehetőségek felkutatása, a kapcsolat megteremtése a képzés és technológia korszerűsítését szolgáló informatikai és információs rendszerek kidolgozói és felhasználói között.

Az alapítvány nyitva áll Mátraalja, Eger és Tokaj borvidékeinek minden olyan munkáltatója előtt, aki fontosnak tartja saját munkavállalói képzettségi szintjének növelését, a munkafolyamatok kompetenciaszintjének meghatározását és a munkáltatói képzési tervek összeállítását. Az alapítvány vizsgálni fogja az ágazat képzési szükségleteit általánosságban, illetve a hozzá csatlakozó vállalkozások és alkalmazottaik tekintetében, tanácsadással szolgál a tagoknak a képzési terveket és tevékenységet illetően, segít a helyi képzési programok kiválasztásában, megvalósításában és minőségének ellenőrzésében, s emellett át- és továbbképző programokat szervez a munkavállalók alkalmazhatóságának javítása és munkaerő-piaci értékének emelése érdekében.

050404 TÁRSADALMI PARTNEREKHEZ KAPCSOLÓDÓ INTÉZKEDÉSEK A NEM MUNKÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉPZÉSEK TÁMOGATÁSÁRA

Nem áll rendelkezésünkre széleskörű információ a vállalkozások vagy társadalmi partnerek kezdeményezése által folyó szakmai továbbképzésről sem, de még ennél is kevesebbet lehet tudni a nem munkához kötődő képzések elterjedtségéről. Országos felmérések vagy kutatási beszámolók nem elérhetőek e témában, de tekintetbe véve a társadalmi partnereknek a munkához kapcsolódó képzésekben betöltött korlátozott szerepét, az efféle tanfolyamok szolgáltatásában való részvételük nem lehet nagyon jelentős. Mindazonáltal nem ritka, hogy érdekképviseleti szervezetek tanfolyamokat szerveznek saját munkatársaik képesség-fejlesztése érdekében (pl. néhány szakszervezet angol nyelvi tanfolyamokat vagy az európai uniós csatlakozást megelőzően az európai érdekképviseleti gyakorlatot ismertető képzéseket szervezett aktivistái számára).

A rendelkezésre álló felmérések azt mutatják, hogy a munkaadók elsősorban alkalmazottaik szakmai képzésére törekcsenek, hogy ezzel munkájuk hatékonyságát növeljék. Ugyanakkor a nagyvállalatok, főként a multinacionális vállalatok és néhány közepes méretű vállalkozás is gyakran rendelkezik mind a szükséges anyagi forrással, mind a szándékkal, hogy alkalmazottaiknak a dolgozók speciális munkaterületéhez nem szorosan kapcsolódó képzéseket kínáljanak. A kommunikációs, informatikai, idegen nyelvi, személyes (szociális) vagy vezetői készségeket valójában a legtöbb munkaadó nagyon fontosnak tartja, és a nagyobb vállalkozások módjában is áll az ilyen készségeket fejlesztő tanfolyamok finanszírozása. Az ilyen képző programok gyakran külső képzésként vehetők igénybe, melyeket egy-egy erre szakosodott felnőttképző intézmény szolgáltat, és a munkáltató finanszíroz.

050405 SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS AZ EGYÉN KEZDEMÉNYEZÉSÉBEN (STATISZTIKA)

Nem állnak rendelkezésre olyan speciális felmérések vagy nyilvántartások, amelyek az egyénileg kezdeményezett szakmai továbbképzésről statisztikai adatokkal szolgálhatnának, bár különböző adatbázisokból közvetetten kirajzolódik néhány jelzészzerű számadat. A köz- és felsőoktatási intézmények által kínált felnőttoktatás (lásd 050201 fejezetet az iskolarendszerű felnőttoktatásról) résztvevőinek nagy része tekinthető a szakmai továbbképzésben saját kezdeményezésre részt vevő tanulóknak (kivéve néhány speciális csoportot, különösen a tanárokat/oktatókat, akik azon célból is részt vehetnek újabb egyetemi/főiskolai diplomát nyújtó alap- vagy továbbképzésen, hogy ezzel kötelező továbbképzési kötelezettségüknek tegyenek eleget). A felnőttképzés területén (lásd 050201 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről) az évi 6 500 000 Ft jövedelem alatt mindenki számára igénybe vehető személyi jövedelemadó-jóváírási lehetőség a tandíj 30%-ának megfelelő összegben (maximum 60 000 forint/240 euró értékben, mely a számítástechnikai felszerelés vásárlásához igényelhető adókedvezménnyel együtt számolható el) szolgáltathat közvetetten számadatokat azon résztvevők létszámát illetően, akik készek fizetni saját továbbképzésük költségeit.

1. táblázat A személyi jövedelemadó-kedvezményt érvényesítő, felnőttképzésben résztvevők száma (2003-2004)	
	A RÉSZTVEVŐK SZÁMA
2003	78466
2004 1. FELE	77609
2004 2. FELE	87217

Forrás: Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium becslése és korrigált számításai alapján a nyilvántartásba vett felnőttképzések résztvevőinek körülbelül egyharmada fizeti saját maga képzésének költségeit. E résztvevők korrigált létszáma 100 000 főre tehető.

0505 BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁSOK ÉS WEBOLDALAK

Adult education in Hungary (OECD Country Report Hungary)/ Professzorok Háza Felsőoktatási Kutató Intézet. Fordította: Györgyi Zoltán. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából. Budapest, 2004. Az Interneten elérhető: <http://www.eaea.org/doc/news/aehuoecd.doc>

Barizsné Hadházi Edit; Polónyi István (szerk.): *Felnőttképzés, vállalati képzés*. Competitio könyvek. Debrecen: Debreceni Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar, 2004. Az Interneten elérhető: http://www.econ.unideb.hu/oktatas_es_kutatas/competitio/download/Competitio_konyvek_1.pdf

Barizsné Hadházi, Edit: *44 hazai vállalat oktatáspolitikája*. Az Interneten elérhető: http://www.econ.unideb.hu/rendezvenyek/programsorozatok/tanszeki_estek/44_hazai_vallalat_oktatapolitikaja.pdf

Dr. Szűcs András: Distance education and e-learning in Central and Eastern Europe - a snapshot on the history and perspectives of the new EU member countries. In: *Lline - Lifelong Learning in Europe*. 2005. 1. Az Interneten elérhető: <http://www.bme-tfk.bme.hu/?p=t&sp=aktualis&ssp=disted>

Economic Competitiveness Operational Programme/ Republic of Hungary. Available from Internet: <http://www.gkm.gov.hu/data/135326/ECOP.pdf>

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice egység, Oktatási Minisztérium. Az Interneten elérhető: <http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Az élethosszig tartó tanulás. Lifelong learning/Központi Statisztikai Hivatal. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2004. Az Interneten elérhető: http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/lifelong_learning.pdf

E-learning és felnőttképzés Magyarországon és Európában. Részlet a Központ által az E-learning a felnőttképzésben kutatás során az NFI számára készített, kiadás alatt lévő tanulmánykötetből. Műegyetemi Távoktatási és Felnőttképzési Központ. Az Interneten elérhető: http://www.bme-tfk.bme.hu/pages/elmelet/aktualis/reszlet_nfikutatas.pdf

Fehérvári Anikó: *Párhuzamos szakképzési rendszerek az iskolarendszeren kívüli szakképzésben*. Oktatókutató Intézet. Budapest, 2001. (Kutatás Közben, 230). Az Interneten elérhető: http://www.hier.iif.hu/kutat/Kutatas2/pdf/FehervariA_Parhuzamos.pdf

Felnőttképzési Almanach 2004. Akkreditált intézmények és programok. Felvételi Információs Szolgálat. Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Budapest: 2004.

Felnőttképzésünk a Munkaerőpiac tükrében. III. Országos Felnőttképzési Konferencia. Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 22-24. Debrecen: Suliszervíz Oktatási és Szakértői Iroda, 2005.

Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2005/Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda; Oktatási Minisztérium.

A gazdasági szervezetek saját munkavállalói számára biztosított képzések 1999 / Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium. 2003. Az Interneten elérhető:
<http://www.fmm.gov.hu/upload/doc/200312/kiskiadv.pdf>

Györgyi Zoltán: *Tanulás felnőttkorban*. Kutatás közben 241. Oktatáskutató Intézet: Budapest, 2003.

Human Resources Development Operational Programme 2004-2006) / Republic of Hungary. Az Interneten elérhető:
<http://www.vati.hu/owa/vati/newweb.tfimenu?kod=101.&lang=en>

Juhász József: A felnőttoktatás néhány tanügy-igazgatási kérdése. In: *Kihívások és válaszok: Új pályán a felnőttoktatás. A Felnőttoktatási Akadémia konferenciájának kiadványa Gyula, 2001. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, Felnőttoktatási és Kisebbségi Központ, 2002. Az Interneten elérhető:*
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=kihivasok-juhasz>

Juhász, József: A közoktatási törvény módosítása és az iskolarendszerű felnőttoktatás. In: *A tanulás kora. A Felnőttoktatási Akadémia konferenciájának kiadványa Gyula, 2002. szerk. Mayer József, Siger Péter. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, Felnőttoktatási és Kisebbségi Központ, 2003. Az Interneten elérhető:*
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=akademia-2002-Juhasz-kozoktatasi>

A Kis- és Középvállalkozások helyzete 2003-2004. Éves jelentés /Gazdasági és Közlekedési Minisztérium. Budapest: 2005. Az Interneten elérhető:
http://www.gkm.gov.hu/data/296787/kkv2003_2004.pdf

Dr. Koltai Dénes: *Felmérés a hazai akkreditált felnőttképzési szervezetek működéséről* Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest: Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2005.

Lifelong learning in Europe/Eurostat (Statistics in focus. Population and social conditions.8/2005). European Communities, 2005. Az Interneten elérhető:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-008/EN/KS-NK-05-008-EN.PDF

A Magyar Agrárkamara Mestervizsga Szabályzata /Magyar Agrárkamara. Az Interneten elérhető:
<http://www.agrarkamara.hu/Szakképzés/MestervizsgaSzabalyzat/tabid/318/Default.aspx>

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Mestervizsga Szabályzata /Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Az Interneten elérhető:
<http://www.mestervizsga.hu/docs/Mestervszabmkik.pdf>

A Magyar Köztársaság kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról / A Magyar Köztársaság Kormánya. 2005 szeptember. Az Interneten elérhető:
<http://www.om.hu/main.php?folderID=1027>

Mayer József: Kerettanterv az iskolarendszerű felnőttoktatás számára: válasz a kihívásokra. In: *Kihívások és válaszok: Új pályán a felnőttoktatás. A Felnőttoktatási Akadémia kiadványa Gyula, 2001. Budapest: Országos Közoktatási Intézet. Felnőttoktatási és Kisebbségi Központ, 2002. Az Interneten elérhető:*
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=kihivasokmayer>

Munkaerőpiaci előrejelzés a 2005. évre / Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium. Employment Office. Budapest, 2004. Az Interneten elérhető: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_rovidtavu_prognózisok_oldal

Munkaerőpiaci előrejelzés a 2006. évre / Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium. Employment Office. Az Interneten elérhető: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_rovidtavu_prognózisok_oldal

A munkahelyi képzések főbb adatai / Központi Statisztikai Hivatal. Összeállította: Janák Katalin. Budapest, 2002. Az Interneten elérhető: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/munkkepiz.pdf>

Nemzeti Szélessávú Stratégia / Informatikai és Hírközlési Minisztérium, 2005. Az Interneten elérhető: http://www.ihm.gov.hu/data/80746/net_eng.pdf

Nógrádi Zoltán; Mendöly Mátyás: *Az Apertus Közalapítvány tevékenysége és hatása a Magyar távoktatás fejlődésére*. Az Apertus Közalapítvány megbízásából. Edunet Kft., 2004. Az Interneten elérhető: <http://www.apertus.hu/doc/default.asp.htm> (Közhasznúsági Jelentés 2004).

Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő tartalmáról / Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Az Interneten elérhető: http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

Regionális Fejlesztés Operatív Program 2004-2006 / Magyar Köztársaság. Az Interneten elérhető: <http://www.vati.hu/owa/vati/newweb.tfimenu?kod=101.&lang=en>

Report of the Ministry of Education of the Republic of Hungary to the 2006 Joint Interim Report of the Council and the Commission on the implementation of the EU Work Programme on Education and Training / Oktatási Minisztérium. 2005. május. Az Interneten elérhető: http://www.om.hu/doc/upload/200511/hu_nationalreport_final_101105_en.pdf.

Szakképzési Tanévnyitó / Az Oktatási Minisztérium szakképzésért felelős helyettes államtitkársága. Budapest, 2005. Az Interneten elérhető: <http://www.nive.hu/start.php>

Singer Péter: Új tartalmak, új módszerek – megújult-e az iskolarendszerű felnőttoktatás? In: *A tanuló felnőtt – felnőtt tanuló. A Felnőttoktatási Akadémia* kiadványa Gyula, 2003. szerk. Mayer József Singer Péter. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2004. Az Interneten elérhető: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=gyula2003-12-Singer-uj>

A felnőttképzés statisztikája / Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium. [online]. Az Interneten elérhető: <http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=2010>

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003 / Eurydice Egység, Oktatási Minisztérium. Az Interneten elérhető: http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Az Interneten elérhető: http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Szilágyi Antal: Tanulás egy életen át a felnőttképzés tükrében. In: *Felnőttképzés*, 2004. 2/1. p. 30-36.

"Teleházminimum"/Magyar Teleház Szövetség, 2005. Az Interneten elérhető: http://www.telehaz.hu/hosted/page1/telehazminimum_2005.pdf

Tordai, Péter; Mártonfi, György: „Az oktatás és munkaerőpiac kapcsolódása” című, a Nemzeti Fejlesztési Terv II. előkészítését szolgáló, az oktatási szektor fejlesztési szükségleteiről szóló szakértői vita strukturált összefoglalója. Az Interneten elérhető: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=egyeb-munkaeropiac#cim11>

Tóth, Éva: Az iskolarendszeren kívüli képzés. In: *Educatio*, 1998/1. Az Interneten elérhető: http://www.neumann-haz.hu/tei/educatio/educatio/1998tavasz/studies/8toteva/8toteva_hu.html

Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja. /Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Az Interneten elérhető: http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf

A vállalkozók képzése, vállalkozási ismeretek oktatása EU összehasonlításban és a továbbképzésre (fejlesztésre) vonatkozó javaslatok /Piacgazdaság Alapítvány. A gazdasági és Közlekedési Minisztérium megbízásából készült kutatási beszámoló. Budapest: 2005. Az Interneten elérhető: http://www.gkm.gov.hu/data/359689/Tanulm_jav3v1.pdf

Vocational Education and Training and Employment Services in Hungary. Készítette Köpeczi Bócz Tamás et al. a European Training Foundation megbízásából. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

Zachár László: A felnőttképzés rendszere és főbb mutatói. In: *Felnőttoktatás és -képzés az iskolarendszerben és azon kívül: tanulmányok.* szerk. Singer Péter. Országos Közoktatási Intézet: Budapest, 2003. Az Interneten elérhető: <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=felnottkepzes-Zachar-Felnottkepzes.html>

HASZNOS WEBOLDALAK:

Állami Foglalkoztatási Szolgálat. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.afsz.hu>

Apertus Közalapítvány a Nyitott Szakképzésért és Távoktatásért. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.apertus.hu>

Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet. Honlap [online]. Az Interneten elérhető: <http://www.eti.hu>

ESZA Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda Társadalmi Szolgáltató Kht. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.esf.hu>

equalhungary.hu/Ministry of Employment and Labour. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=3730>

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.fmm.gov.hu>

Ipartestületek Országos Szövetsége. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.iposz.hu>

Központi Statisztikai Hivatal. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://portal.ksh.hu>

Magyar Agrárkamara. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.agrarkamara.hu>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Honlap. Az Interneten elérhető:
<http://www.mkik.hu>

Magyar Közigazgatási Intézet. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.mki.gov.hu>

Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.nfi.hu>

Nemzeti Szakképzési Intézet. Honlap. Az Interneten elérhető: <https://www.nive.hu>

Oktatási Minisztérium. Honlap. Az Interneten elérhető: <http://www.om.hu>

Országos Felsőoktatási Információs Központ. Honlap. Az Interneten elérhető:
<http://www.felvi.hu>

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány. Honlap. Az Interneten elérhető:
<http://www.ofa.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap [online]. Az Interneten elérhető: <http://www.sulinova.hu>

A felnőtt-tanulás részvételi mutatói (0501 fejezet)

A következő táblázatok a felnőttoktatás és –képzés részvételi mutatóit tartalmazzák. A táblázatok tanulmányozása során, kérjük, vegye figyelembe az alábbiakat.

Általános megjegyzések:

- Az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (és részben az Oktatási Minisztérium (OM)), valamint a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (FMM) szolgáltatta.
- Az iskolarendszeren belül kínált felnőttoktatás adatai a részidős/távoktatási formájú általános iskolai (ISCED 2-3), szakiskolai (ISCED 3C és 2C), szakközépiskolai (ISCED 3A-4C) és gimnáziumi (ISCED 3A) programokról, valamint a részidős/távoktatási formájú felsőfokú szakképzésről (ISCED 5B), főiskolai/egyetemi alapképzésről (ISCED 5A), és a nappali és részidős szakirányú továbbképzési (ISCED 5A) és PhD/DLA (ISCED 6) programokról szolgáltatnak információkat.
- Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés adatai a FMM felnőttképzési statisztikájából származnak, de több okból kifolyólag fenntartással kezelendők:
 - (1) Bár a *felnőttképzésről szóló 2001. évi C1. törvény* előírja, hogy a felnőttképzést folytatók adatokat szolgáltatassanak tevékenységükről a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium számára, az adatgyűjtés szempontjai és gyakorlata még kialakulóban van; néhány képző továbbra sem szolgáltat adatokat képzéseiről.
 - (2) A felnőttképzést illetően bemutatott, 1995 és 2001 közötti adatok csak a szakképzési programokra vonatkoznak, ugyanis az általános és nyelvi képzésekről csak 2002 óta gyűjt adatokat a statisztikai adatgyűjtési rendszer.
 - (3) Az adatgyűjtésre vonatkozó szabályozás egészen 2004-ig nem vonatkozott a munkahelyi belső képzésekre, amikor a 48/2001. kormányrendelet módosítása az ilyen típusú képzésekre is kiterjesztette az adatszolgáltatási kötelezettséget. Emiatt a munkahelyeken szervezett képzések adatai hiányoznak a táblázatokból (az állami szektorban folyó szakmai továbbképzés (SZT) rendelkezésre álló adatai a 12. számú melléklet 1-4. táblázataiban található).
 - (4) A képzések egy speciális kategóriájára, az úgynevezett hatósági képzésekre vonatkozó adatgyűjtés 2004-ig nem képezte részét a felnőttképzési statisztikának. E képzések országosan vagy nemzetközileg elismert képesítéseket nyújtanak a felnőttképzésben, elsősorban a közúti, vízi és légi szállítás, a növény- és állatvédelem vagy az élelmiszerhigiénia területein. Az ilyen típusú képzések adatainak gyűjtésére egy egyedi struktúrán belül került sor, s az adatokat különböző helyeken tárolták, ami meglehetősen bonyolulttá tette az adatgyűjtést, az adatbázisok összehasonlítását és egységesítését.
- A 2003-as évet illetően a felnőttek tanulásának adatai elérhetőek a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) „Egész életen át tartó tanulás” jelentésében (2004, lásd a 2. számú mellékletet)

Az **1-4. táblázat** a felnőtt-tanulás részvételi arányait mutatja be felnőttoktatásról (iskolarendszeren belüli felnőtt-tanulás) és a felnőttképzésről (iskolarendszeren kívüli felnőtt-tanulás) évente gyűjtött statisztikai adatok alapján.

- A **3. táblázat** a 2001. évről szolgáltat információkat (a CEDEFOP által kért 2000. helyett). Ennek oka az, hogy 2000-ben váltotta fel a papíralapú adatgyűjtést az elektromos rendszerű adatrögzítés, minél fogva a 2000-es adatok pontossága bizonytalan, s így használhatatlan. A 2001-es év statisztikája sokkal valóságosabb képet mutat.
- Az **A**-val jelölt táblázatok a létszámok/részvételi arányok összességét mutatják, míg a **B**-vel jelöltek külön információkat tartalmaznak az iskolarendszeren belül és azon kívül tanulók számát illetően.
- Az 1. táblázat számai csak a felnőttoktatásról szolgáltatnak adatokat, mivel az iskolarendszeren kívüli felnőttképzések adatainak gyűjtése csak 1995-ben kezdődött el.

- A felnőttképzésben részt vevők korcsoportok szerinti megoszlásának mutatói csak a 2004-es évre vonatkozóan állnak rendelkezésünkre (csak az 1997-2000 és 2002-2004 közötti évekről vannak hozzáférhető adatok, ezeket a 0502 szakasz 7. táblázata mutatja be)

Az **5. táblázat** az (iskolarendszeren belüli) felnőttoktatásban résztvevők nem szerinti megoszlását mutatja be. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés jelenlegi statisztikai rendszere nem rögzíti a résztvevők nem szerinti megoszlását, ugyanakkor a KSH által 2003-ban végzett LLL felmérés tartalmaz a felnőtt (köztük az iskolarendszeren kívüli) tanulók nem szerinti megoszlására vonatkozó információkat (lásd a 2. számú mellékletet).

A **6. és 7. táblázat** a felnőtt tanulók legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását kísérli meg összefoglalni.

- A 6. táblázat számai arra a feltételezésre támaszkodnak, hogy az iskolarendszeren belüli felnőtt-tanulásban való részvétel célja az esetek többségében egy magasabb szintű képesítés elérése. Így a 6. táblázat megszerkesztése az adott képzésben való részvételhez megkövetelt legmagasabb végzettségek adatainak segítségével történt.
- A 7. táblázat a felnőttképzés résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását mutatja be.

1A. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport szerint (1990)

1990	Felnőtt tanulók		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	1 510 348
15-64	1.57	108 481	6 909 479
25-34	n/a	n/a	1 336 068
25-64	n/a	n/a	5 399 131
35-49	n/a	n/a	2 281 459
50-64	n/a	n/a	1 781 604

1B. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport és a képzés típusa szerint (1990)

1990	Iskolai rendszerű		Iskolarendszeren kívüli		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	n/a	n/a	1 510 348
15-64	1.57	108 481	n/a	n/a	6 909 479
25-34	n/a	n/a	n/a	n/a	1 336 068
25-64	n/a	n/a	n/a	n/a	5 399 131
35-49	n/a	n/a	n/a	n/a	2 281 459
50-64	n/a	n/a	n/a	n/a	1 781 604

2A. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport szerint (1995)

1995	Felnőtt tanulók		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	1 609 743
15-64	3.49	244 081	6 984 179
25-34	n/a	n/a	1 312 067
25-64	n/a	n/a	5 374 436
35-49	n/a	n/a	2 299 086
50-64	n/a	n/a	1 763 283

2B. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport és a képzés típusa szerint (1995)

1995	Iskolai rendszerű		Iskolarendszeren kívüli		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	n/a	n/a	1 609 743
15-64	2.08	145 500	1.41	98 581	6 984 179
25-34	n/a	n/a	n/a	n/a	1 312 067
25-64	n/a	n/a	n/a	n/a	5 374 436
35-49	n/a	n/a	n/a	n/a	2 299 086
50-64	n/a	n/a	n/a	n/a	1 763 283

3A. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport szerint (2001)

2001	Felnőtt tanulók		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	1 436 915
15-64	6.39	445 017	6 962 825
25-34	n/a	n/a	1 534 630
25-64	n/a	n/a	5 525 910
35-49	n/a	n/a	2 117 963
50-64	n/a	n/a	1 873 317

3B. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport és a képzés típusa szerint (2001)

2001	Iskolai rendszerű		Iskolarendszeren kívüli		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	népességhez viszonyított arány (%)	
15-24	7.82	112 326			1 436 915
15-64	4.14	288 392	2.25	156 625	6 962 825
25-34	8.35	128 090			1 534 630
25-64	3.19	176 066			5 525 910
35-64	1.20	47 976			3 991 280

4A. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport szerint (2004)

2004	Felnőtt tanulók		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	9.51	125 715	1 322 024
15-64	6.48	449 399	6 940 253
25-34	12.35	197 488	1 598 886
25-64	5.70	320 121	5 618 229
35-64	3.05	122 633	4 019 343

4B. táblázat: A felnőtt tanulók aránya a teljes népességhez viszonyítva korcsoport és a képzés típusa szerint (2004)

2004	Iskolai rendszerű		Iskolarendszeren kívüli		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	népességhez viszonyított arány (%)	
15-24	7.56	99 913	1.95	25 802	1 322 024
15-64	4.70	326 532	1.77	122 867	6 940 253
25-34	9.74	155 713	2.61	41 775	1 598 886
25-64	4.03	226 619	1.66	93 502	5 618 229
35-64	1.76	70 906	1.29	51 727	4 019 343

Forrás: KSH, OM, FMM, és a Magyar Oktatási Observatórium Iroda számításai a KSH, FMM, OM-től kapott adatok alapján

5. táblázat: Az (iskolarendszerű) felnőttoktatás résztvevőinek megoszlása nem szerint (2004)

2004	létszám	%
nő	176 294	60.25
férfi	116 306	39.75

Forrás: KSH

6. táblázat: Az iskolai rendszerű felnőttoktatás résztvevőinek megoszlása a legmagasabb iskolai végzettség szerint (2004)

2004	Iskolarendszeren belül
	%
főiskolai vagy egyetemi végzettség (ISCED 5A)	19.32
érettségi bizonyítvány (ISCED 3A)	53.49
8 évfolyamnál magasabb végzettség, de nincs érettségi bizonyítvány (ISCED 3)	24.93
8 évfolyam (általános iskola, ISCED 2A)	1.26
8 évfolyamnál kevesebb (ISCED 1A/2A)	1.00
összesen	100.00

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai az OM statisztikák alapján

7. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevőinek megoszlása a legmagasabb iskolai végzettség szerint (2004)

2004	Iskolarendszeren kívül
	%
főiskolai vagy egyetemi végzettség (ISCED 5A)	11,10
technikumi végzettség (ISCED 4C)	5,70
érettségi bizonyítvány (ISCED 3A)	37,00
befejezett gimnáziumi 12 évfolyam (ISCED 3A)	0,70
befejezett szakközépiskolai 10 évfolyam (ISCED 3A)	0,10
szakiskola (ISCED 3C)	23,20
speciális szakiskola (ISCED 2C or 3C)	0,30
10 évfolyam szakiskolában (ISCED 3C)	1,20
8 évfolyam (általános iskola, ISCED 2A)	15,90
8 évfolyamnál kevesebb (ISCED 1A/2A)	0,50
azonosíthatatlan	4,30
összesen	100,00

Forrás: FMM

**A felnőtt-tanulásban való részvétel mutatói a
Központi Statisztikai Hivatal „Egész életen át tartó tanulás” felmérése (2003)
alapján**

A következő táblázatok forrása a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) jelentése az egész életen át tartó tanulásról. A jelentés adatai a rendszeres munkaerő-felmérés (CLFS/LLL 2003.II) alkalmi moduljaként (2003 második negyedévében) készült LLL felmérésből származnak.

A jelentés néhány további adatát a résztvevők gazdasági aktivitás szerinti megoszlásáról a 10. számú melléklet tartalmazza.

Az **1. táblázat** a bármilyen típusú tanulásban való részvétel arányait mutatja be korcsoportokra lebontva.

- A felmérés célcsoportját a népesség 15-74 éves korcsoportja képezte. Az említett beszámoló a 15-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74 éves korcsoportokról szolgáltatott adatokat, így a 35-49 és 50-64 éves korcsoportok helyett csak 35-55 és 55-64 éves kategóriákat tudtunk felállítani.
- Az 1. táblázat a fent említett felmérés minden adatát tartalmazza, beleértve azokat is, akik a tankötelezettségből kifolyólag tanulnak.

A **2. táblázat** a bármilyen típusú felnőtt-tanulásban résztvevők részvételi arányát mutatja be, kivéve azokat, akik kötelező iskolai tanulmányaikat végzik (az ő létszámukat a 0503 szakasz 10. számú mellékletének 5. táblázata tartalmazza az iskoláskorúak kategóriájaként).

- A 2B táblázat adatai csak tájékoztató jellegűek, mivel az „iskolarendszeren belüliek száma” kategória azoknak számát tartalmazza, akik csak az iskolarendszeren belüli felnőttoktatásban vesznek részt. Azokat, akik mind az iskolarendszeren belüli, mind az azon kívüli felnőttoktatásban, illetve informális tanulásban vesznek részt, az „iskolarendszeren kívüliek száma” kategóriába sorolták.

A **3-4. táblázat** a 15-74 éves korosztály bármilyen típusú tanulásban részt vevő tagjainak nemek szerinti megoszlását mutatja.

- A 3. táblázat a felnőttképzésben részt vevők megoszlását mutatja ugyanebből a szempontból, míg a 4. táblázat a felnőttképzésről a HNO számításai alapján közöl mutatókat az LLL felmérésről készült jelentés alapján.

Az **5. táblázat** a bármely tanulási formában résztvevő 15-74 éves korúak megoszlásának mutatóit tartalmazza.

A **6. táblázat** a 15-74 éves korosztály bármilyen típusú tanulásban részt vevő tagjainak célcsoportok szerinti megoszlását mutatja.

1. táblázat: A felnőtt-tanulásban való részvétel korcsoportok szerint

2003 II.	a bármilyen típusú felnőtt-tanulásban való részvétel		Népesség
	a népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	69.15	924 490	1 336 928
15-64	22.99	1 571 437	6 835 470
25-34	19.52	301 809	1 546 465
25-64	11.77	646 947	5 498 542
35-54	10.45	293 081	2 804 767
55-64	4.54	52 057	1 147 310

2A táblázat: A 15-74 éves korosztály felnőtt-tanulásban való részvétele

2003 II.	a bármilyen típusú felnőtt-tanulásban való részvétel		Népesség
	a népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-74	8.46	720 020	8 508 600

2B táblázat: A 15-74 éves korosztály felnőtt-tanulásban részt vevő tagjainak a tanulás típusa szerinti megoszlása

2003 II.	iskolarendszeren belül		iskolarendszeren kívül		Népesség
	a népességhez viszonyított arány (%)	létszám	a népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-74	1.63	139 084	6.83	580 936	8 508 600

3. táblázat: A 15-74 éves korosztály felnőtt-tanulásban részt vevő tagjainak nemek szerinti megoszlása

2003 II.	létszám	%
Nő	833 927	52.39
Férfi	757 915	47.61

4. táblázat: A 15-74 éves korosztály felnőtt-tanulásban részt vevő tagjainak száma, valamint a tanulás típusa és nemek szerinti megoszlása

2003 II.		A felnőtt-tanulás résztvevői	Iskolarendszeren belül	Iskolarendszeren kívül	informális tanulás	Iskolarendszeren belüli és kívüli tanulásban részt vevők	Iskolarendszeren belüli és informális tanulásban részt vevők	Iskolarendszeren kívüli és informális tanulásban részt vevők	Iskolarendszeren belüli, azon kívüli és informális tanulásban részt vevők
Létszám	Nő	833 927	415 626	125 766	136 157	16 001	82 891	44 926	12 560
	Férfi	757 915	395 628	96 209	137 303	12 734	71 784	35 070	9 187
Megoszlás (%)	Nő	52.39	51.23	56.66	49.79	55.68	53.59	56.16	57.76
	Férfi	47.61	48.77	43.34	50.21	44.32	46.41	43.84	42.24

5. táblázat: Az egész életen át tartó tanulás résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása

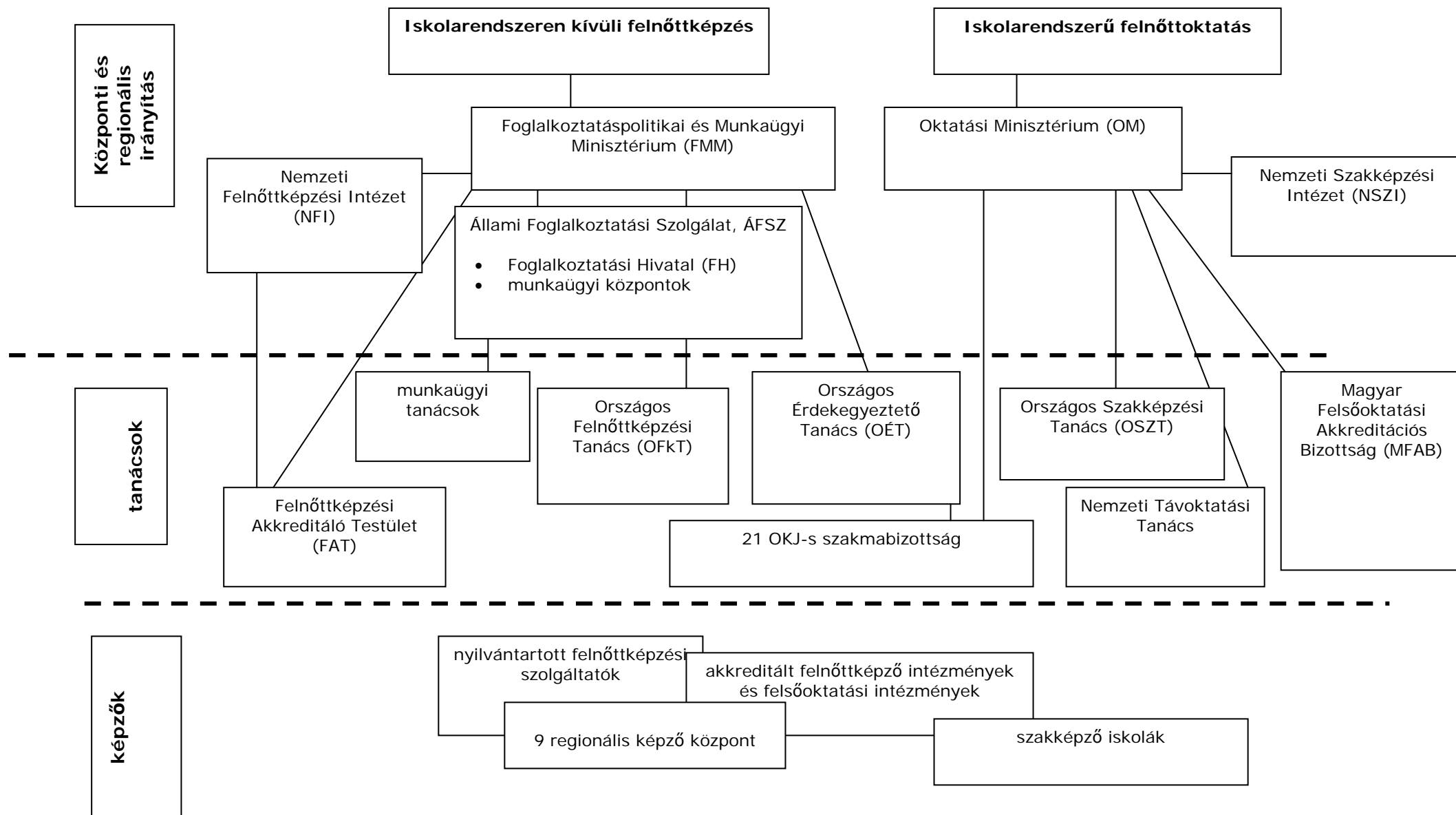
	Az összlétszámhoz viszonyított arány (%)	A felnőtt-tanulás résztvevői
8 vagy kevesebb osztály (ISCED 1A/2A)	36,40	579 389
szakiskola (ISCED 3C)	10,00	159 120
gimnázium (ISCED 3A)	18,65	296 931
szakközépiskola (ISCED 3A-4C)	18,68	297 347
felsőfokú szakképzés (ISCED 5B)	0,22	3 508
főiskola (BA. BSc) (ISCED 5A)	9,41	149 835
egyetem (MA. MSc) (ISCED 5A)	6,33	100 727
PhD. DLA (ISCED 6)	0,31	4 985
Összesen	100,00	1 591 842

6. táblázat: A felnőtt-tanulás résztvevőinek célcsoportok szerinti megoszlása

	Az összlétszámhoz viszonyított arány (%)
foglalkoztatott	39,19
munkanélküli	2,06
iskoláskorú	54,77
nyugdíjas	2,09
egyéb inaktív	1,90
összesen	100,00

A felnőtt-tanulás irányítási kerete

(Forrás: *Adult education in Hungary (OECD Country Report Hungary)*/ Professzorok Háza Felsőoktatási Kutató Intézet. Szerk. Györgyi Zoltán. Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Budapest, 2004.)

A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzésben (SZT) való részvétel mutatói (0502 fejezet)

Az alábbi táblázatok az államilag biztosított felnőtt-tanulás mutatóit és a tanulók megoszlását mutatja be. A táblázatok tanulmányozása során, kérjük, vegye figyelembe az alábbiakat:

Általános megjegyzések:

- A 0502 fejezetben tárgyaltak szerint a mindenki számára elérhető „államilag biztosított” SZT fogalma többféleképpen értelmezhető. Legszűkebb értelemben véve az állam által finanszírozott (pénzügyileg támogatott) köz- és felsőoktatási intézmények által kínált szakképzési lehetőségekre vonatkozik. A felnőttoktatás statisztikája tartalmazza az államilag finanszírozott tanulók számának adatait, bár a résztvevők megoszlási arányát a kért szerkezetben nem minden esetben tudjuk megadni.
- Legtágabb értelemben véve ugyanakkor a mindenki számára elérhető államilag biztosított SZT fogalmába az iskolarendszeren kívüli képzési lehetőségek is beletartoznak (ennek magyarázatát lásd a 0502 szakaszban); e szektor részvételi mutatóit a 0501 szakasz 1. számú melléklete mutatja be (de csak a szakképzési programok vonatkozásában, mivel az általános és nyelvi képzések 2004-ig nem szerepeltek a statisztikai rendszerben).
- A következő táblázatokban tehát az iskolarendszeren belüli SZT (felnőttoktatás), azaz a részidős/távoktatási formájú szakiskolai (ISCED 3C) és szakközépiskolai (ISCED 3A-4C) programok, részidős/távoktatási formájú felsőfokú szakképzési (ISCED 5B) és főiskolai /egyetemi alapképzési (ISCED 5A), valamint a nappali és részidős szakirányú továbbképzési (ISCED 5A) és PhD/DLA programok (ISCED 6) mutatói láthatók.
- Az adatok a Központi Statisztikai Hivataltól (KSH) és az Oktatási Minisztériumtól (OM) származnak.

Az **1-4. táblázatok** az (iskolarendszeren belüli) felnőttoktatás részvételi mutatóit mutatják korcsoport szerint.

Az **5-8. táblázatok** az (iskolarendszeren belüli) szakmai felnőttoktatás résztvevőinek számát és a népességhez viszonyított arányát mutatják be, mind az összes képzés résztvevőire, mind az államilag finanszírozott képzések résztvevőire vonatkozóan.

A **9A.** táblázat az államilag finanszírozott iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek nemek szerinti megoszlását, a **9B.** táblázat pedig a képzések összes résztvevőjének ugyanezen szempont szerinti megoszlását mutatja be.

A **10A.** táblázat az államilag finanszírozott iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség vagy szakképzettség szerinti megoszlását, a **10B.** táblázat pedig a képzések összes résztvevőjének ugyanezen szempont szerinti megoszlását mutatja be.

- E mutatók kiszámolása csak azon feltételezés alapján lehetséges, mely szerint az iskolarendszeren belüli felnőttoktatásban való részvétel célja az esetek többségében egy magasabb képzettségi szint elérése. Ennek alapján feltételeztük, hogy a résztvevők legmagasabb képzettségi szintje megegyezik azzal, amelyet az adott képző program a részvétel feltételeként megkövetelt. Ilyen módon egy hozzávetőleges eredményhez juthatunk, de feltehetőleg alulbecsüljük a résztvevők képzettségi szintjét, különösen a felsőoktatásban tanulókat (vö. a résztvevők egy része második vagy további szakképzettség megszerzéséért tanul).

1. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (1990)

1990	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 510 348		6 909 479		1 336 068		5 399 131		4 063 063	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	n.a.	n.a.	8 544	0,12	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2. gimnázium részidős/távoktatás	15 937	1,06	18 820	0,27	n.a.	n.a.	2 883	0,05	n.a.	n.a.
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	37 571	2,49	49 342	0,71	n.a.	n.a.	11 771	0,22	n.a.	n.a.
4. szakiskola részidős/távoktatás	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
6. főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	n.a.	n.a.	25 786	0,37	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
7. szakirányú továbbképzés	n.a.	n.a.	5 989	0,09	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
8. Phd/DLA képzés	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Teljes felnőttoktatás (1-8)
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)

Forrás: KSH

2. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (1995)

1995	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 609 743		6 984 179		1 312 067		5 374 436		4 062 369	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	n.a.	n.a.	3 564	0,05	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2. gimnázium részidős/távoktatás	18 496	1,15	22 468	0,32	n.a.	n.a.	4 017	0,07	n.a.	n.a.
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	43 605	2,71	53 423	0,76	n.a.	n.a.	9 773	0,18	n.a.	n.a.
4. szakiskola részidős/távoktatás	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
6. főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	16 889	1,05	50 024	0,72	n.a.	n.a.	33 135	0,62	n.a.	n.a.
7. szakirányú továbbképzés	n.a.	n.a.	12 565	0,18	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
8. Phd/DLA képzés	n.a.	n.a.	3 456	0,05	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Teljes felnőttoktatás (1-8)	145 500	2,08
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)	119 468	1,71

Forrás: KSH

3. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (2001)

2001	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 436 915		6 962 825		1 534 630		5 525 910		3 991 280	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	2 271	0,16	2 793	0,04	334	0,02	522	0,01	188	0,00
2. gimnázium részidős/távoktatás	21 059	1,47	41 207	0,59	15 847	1,03	20 148	0,36	4 301	0,11
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	29 270	2,04	54 024	0,78	19 573	1,28	24 754	0,45	5 181	0,13
4. szakiskola részidős/távoktatás	922	0,06	2 453	0,04	1 092	0,07	1 531	0,03	439	0,01
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	333	0,02	665	0,01	250	0,02	332	0,01	82	0,00
6. főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	50 346	3,50	129 167	1,86	59 809	3,90	78 821	1,43	19 012	0,48
7. szakirányú továbbképzés	3 406	0,24	24 558	0,35	12 688	0,83	21 152	0,38	8 464	0,21
8. Phd/DLA képzés	1 212	0,08	7 030	0,10	4 588	0,30	5 818	0,11	1 230	0,03
Teljes felnőttoktatás (1-8)	108 819	7,57	261 897	3,76	114 181	7,44	153 078	2,77	38 897	0,97
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)	85 489	5,95	217 897	3,13	98 000	6,39	132 408	2,40	34 408	0,86

Forrás: KSH

4. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (2004)

2004	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 322 024		6 940 253		1 598 886		5 618 229		4 019 343	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	1 797	0,14	2 766	0,04	622	0,04	969	0,02	347	0,01
2. gimnázium részidős/távoktatás	21 621	1,64	45 484	0,66	17 893	1,12	23 863	0,42	5 970	0,15
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	21 072	1,59	44 837	0,65	16 353	1,02	23 765	0,42	7 412	0,18
4. szakiskola részidős/távoktatás	1 361	0,10	3 505	0,05	1 247	0,08	2 144	0,04	897	0,02
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	659	0,05	1 670	0,02	707	0,04	1 011	0,02	304	0,01
6. főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	47 491	3,59	166 174	2,39	86 319	5,40	118 683	2,11	32 364	0,81
7. szakirányú továbbképzés	2 340	0,18	25 991	0,37	12 821	0,80	23 651	0,42	10 830	
8. Phd/DLA képzés	1 159	0,09	7 941	0,11	5 436	0,34	6 782	0,12	1 346	
Teljes felnőttoktatás (1-8)	97 500	7,38	298 368	4,30	141 398	8,84	200 868	3,58	59 470	1,18
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)	74 082	5,60	250 118	3,60	122 883	7,69	176 036	3,13	53 153	1,02

Forrás: KSH

5. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (1990)

1990*	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás**	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
szakközépiskola részidős/távoktatás	49 342	49 342	0,71	0,71
főiskolai/egyetemi alapképzési program részidős/távoktatás	25 786	n.a.	0,37	n.a.
szakirányú továbbképzés	5 989	n.a.	0,09	n.a.
PhD/DLA	-	-	-	-
összesen	81 117	n.a.	1,17	n.a.

*Teljes korcsoport: 6 909 479

**Az Oktatási Minisztérium statisztikája szerint a szakiskolák elődei, a szakmunkásképző iskolák nem nyújtottak felnőttoktatást; a felnőttek képzése az iskolarendszereken kívül folyt. Ennek ellenére szakmunkásvizsgát letehettek felnőttek az ilyen típusú iskolákban, akiknek száma 1990-ben 5955 volt.

Forrás: KSH

6. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (1995)

1995*	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás**	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
szakközépiskola részidős/távoktatás	53 423	53 423	0,76	0,76
főiskolai/egyetemi alapképzési program részidős/távoktatás	50 024	n.a.	0,72	n.a.
szakirányú továbbképzés	3 456	n.a.	0,05	n.a.
PhD/DLA	12 565	n.a.	0,18	n.a.
összesen	119 468	n.a.	1,71	n.a.

*Teljes korcsoport: 6 984 179

** Lásd a fenti jegyzetet. A szakmunkásképző iskolákban sikeres szakmunkásvizsgát letevő felnőttek száma 1995-ben 5790 volt.

Forrás: KSH

7. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (2001)

2001*	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás	2 453	2 453	0,04	0,04
szakközépiskola részidős/távoktatás	54 024	54 024	0,78	0,78
főiskolai/egyetemi alapképzési program részidős/távoktatás	156 327	23 782	2,25	0,34
szakirányú továbbképzés	24 558	227	0,35	0,00
PhD/DLA	7 030	2 718	0,10	0,04
összesen	244 392	83 204	3,51	1,19

*Teljes korcsoport: 6 962 825

Forrás: KSH, OM statisztika, a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai a KSH adatai és az OM statisztika alapján

8. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (2004)

2004*	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás	3 505	3 505	0,05	0,05
szakközépiskola részidős/távoktatás	44 837	44 837	0,65	0,64
felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	1 670	898	0,02	0,01
főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	166 174	28 023	2,39	0,40
szakirányú továbbképzés	25 991	46	0,37	0,00
PhD/DLA	7 941	2 982	0,11	0,04
összesen	250 118	80 291	3,60	1,15

*Teljes korcsoport: 6 940 253

Forrás: KSH, OM statisztika, a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai a KSH adatai és az OM statisztika alapján

9A táblázat: Az államilag finanszírozott, iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek száma és nem szerinti megoszlása (2004)

2004	Teljes létszám	nők	férfiak	nők%	férfiak %
szakiskola részidős/távoktatás	3 505	1 969	1 536	56.18	43.82
szakközépiskola részidős/távoktatás	44 837	26 214	18 623	58.47	41.53
felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	898	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	28 023	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
szakirányú továbbképző program	46	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
PhD/DLA	2 982	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
összesen	80 291	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Forrás: KSH, OM statisztika

9B táblázat: Az iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek száma és nem szerinti megoszlása (2004)

2004	teljes létszám	nők	férfiak	nők %	férfiak %
szakiskola részidős/távoktatás	3 505	1 969	1 536	56.18	43.82
szakközépiskola részidős/távoktatás	44 837	26 214	18 623	58.47	41.53
felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	1 670	1 183	487	70.84	29.16
főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	166 174	105 365	60 809	63.41	36.59
szakirányú továbbképző program	25 991	15 777	10 214	60.70	39.30
PhD/DLA	9 741	3 536	6 205	36.30	63.70
összesen	251 918	154 044	97 874	61.15	38.85

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai az OM statisztika alapján

10A táblázat: Az államilag finanszírozott iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség vagy szakképzettségi szint szerinti megoszlása (2004)

2004	létszám	%
főiskolai vagy egyetemi végzettség (ISCED 5A)	3 028	3.77
érettségi vizsga (ISCED 3A)	28 921	36.02
8 általános iskolai osztály (ISCED 1A-2A)	48 342	60.21
összesen	80 291	100.00

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai az OM statisztika alapján

10B táblázat: Az iskolarendszeren belüli szakmai felnőttoktatás résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség vagy szakképzettségi szint szerinti megoszlása (2004)

2004	létszám	%
egyetemi vagy főiskolai végzettség (ISCED 5A)	35 732	14.18
érettségi vizsga (ISCED 3A)	167 844	66.63
8 általános iskolai osztály (ISCED 1A-2A)	48 342	19.19
összesen	251 918	100.00

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai az OM statisztika alapján

A középfokú szintű felnőttoktatás statisztikája (050201 fejezet)

1. táblázat: A középfokú felnőttoktatás résztvevőinek életkor és iskolatípus szerinti megoszlása (2004)

	szakközépiskola		szakiskola		gimnázium		összesen	
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%
15-24	21 072	47,00	1 361	38,83	21 621	47,54	44 054	46,95
25-34	16 353	36,47	1 247	35,58	17 893	39,34	35 493	37,83
35-64	7 412	16,53	897	25,59	5 970	13,13	14 279	15,22
15-64	44 837	100,00	3 505	100,00	45 484	100,00	93 826	100,00

Forrás: az Oktatási Minisztérium (OM) statisztikái

2. táblázat: A középfokú felnőttoktatás résztvevőinek az oktatás irányultsága szerinti megoszlása (2004)

	szakközépiskola		szakiskola		gimnázium		összesen	
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%
általánosan művelő évfolyamok	23 522	52,46	182	5,19	45 484	100,00	69 188	73,74
szakképzési évfolyamok	21 315	47,54	3 323	94,81	0	0,00	24 638	26,26
összesen	44 837	100,00	3 505	100,00	45 484	100,00	93 826	100,00

Forrás: OM statisztikák

3. táblázat: A szakiskolában és szakközépiskolában tanuló felnőttek képzési forma szerinti megoszlása

	nappali		esti		levelező		egyéb (pl, távoktatás)		összesen	
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%
szakiskola										
minden évfolyam										
2001/2002	623	25,8	1 155	47,8	551	22,8	87	3,6	2 416	100,0
2002/2003	554	16,2	1 369	39,9	1 094	31,9	410	12,0	3 427	100,0
2003/2004	431	13,4	1 499	46,6	995	30,9	291	9,0	3 216	100,0
2004/2005	691	19,7	1 832	52,3	783	22,3	199	5,7	3 505	100,0
szakképzési évfolyamok										
2001/2002	596	24,9	1 155	48,3	551	23,1	87	3,6	2 389	100,0
2002/2003	514	15,2	1 369	40,4	1 094	32,3	410	12,1	3 387	100,0
2003/2004	386	12,2	1 499	47,3	995	31,4	291	9,2	3 171	100,0
2004/2005	638	19,2	1 703	51,2	783	23,6	199	6,0	3 323	100,0
szakközépiskola										
minden évfolyam										
2001/2002	9 156	16,9	18 657	34,5	25 314	46,9	897	1,7	54 024	100,0
2002/2003	5 215	11,0	19 397	41,0	19 797	41,9	2 872	6,1	47 281	100,0
2003/2004	5 159	11,5	22 293	49,9	16 165	36,2	1 066	2,4	44 683	100,0
2004/2005	6 313	14,1	22 383	49,9	14 729	32,9	1 412	3,1	44 837	100,0
szakképzési évfolyamok										
2001/2002	3 975	23,4	6 283	36,9	5 866	34,5	897	5,3	17 021	100,0
2002/2003	650	3,6	7 528	42,2	6 934	38,9	2 734	15,3	17 846	100,0
2003/2004	722	3,7	9 911	50,7	8 061	41,2	867	4,4	19 561	100,0
2004/2005	2 167	10,2	10 552	49,5	7 628	35,8	968	4,5	21 315	100,0

Forrás: OM statisztikák

4. táblázat: A szakmai felnőttoktatás résztvevőinek szakmacsoportok szerinti megoszlása a 2004/2005. tanévben

A szakmacsoport neve	Tanulók	
	létszám	%
Egészségügy	5 085	20,6
Egyéb szolgáltatások	2 116	8,6
Elektronika-elektrotechnika	401	1,6
Élelmiszeripar	76	0,3
Építészet	764	3,1
Faipar	64	0,3
Gépészet	742	3
Informatika (szoftver)	2 964	12
Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció	3 663	14,9
Könnyűipar	164	0,7
Környezetvédelem és vízgazdálkodás	237	1
Közgazdaság	2 064	8,4
Közlekedés	35	0,1
Mezőgazdaság	855	3,5
Művészet, közművelődés, kommunikáció	901	3,7
Oktatás	640	2,6
Szociális szolgáltatások	1 338	5,4
Ügyvitel	1 310	5,3
Vegyipar	287	1,2
Vendéglátás és idegenforgalom	932	3,8
Összesen	24 638	100

Forrás: OM statisztikák

A felsőfokú felnőttoktatás statisztikája (050201)

1. táblázat: A felsőfokú oktatás résztvevőinek a képzési program típusa és a képzési forma szerinti megoszlása 2004/2005. tanévben (%)

Képzési mód	Felsőfokú szakképzés (ISCED 5B)	Főiskolai szintű programok (ISCED 5A)	Egyetemi szintű programok (ISCED 5A)	Szakmai továbbképző programok (ISCED 5A)	PHd/DLA programok (ISCED 6)
Nappali	81,69	42,61	79,55	1,73	66,97
Esti	0,92	2,92	1,69	8,34	0,60
Levelező	17,39	41,07	18,76	78,05	32,43
Távoktatás	-	13,40	-	11,87	-
A hallgatók összlétszáma	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Forrás: HNO számítás az Oktatási Minisztérium 2004-2005-ös statisztikai évkönyve alapján

2. táblázat: A hallgatók teljes létszáma, valamint az államilag finanszírozott hallgatók száma és aránya a képzési programok típusa és a képzési forma* szerint a 2004/2005. tanévben

Képzési mód		Felsőfokú szakképzés (ISCED 5B)	Főiskolai szintű programok (ISCED 5A)	Egyetemi szintű programok (ISCED 5A)	Szakmai továbbképző programok (ISCED 5A)	PHd/DLA programok (ISCED 6)
A hallgatók összlétszáma	összlétszám	9 122	240 297	138 169	25 991	7 941
	az államilag finanszírozott hallgatók száma és aránya	8 074 88,51%	105 348 43,84%	93 766 67,86%	46 0,18%	2 982 37,55%
Nappali	összlétszám	7 452	102 380	109 912	450	5 318
	az államilag finanszírozott hallgatók száma és aránya	7 176 96,30%	79 223 77,38%	91 868 83,58%	0 0,00%	2 903 54,59%
Esti	összlétszám	84	7 025	2 331	2 168	48
	az államilag finanszírozott hallgatók száma és aránya	45 53,57%	2 388 33,99%	39 1,67%	0 0,00%	0 0,00%
Levelező	összlétszám	1 586	98 699	25 926	20 287	2 575
	az államilag finanszírozott hallgatók száma és aránya	853 53,78%	23 737 24,05%	1 859 7,17%	46 0,23%	79 3,07%

* A távoktatási kurzusok hiányoznak a táblázatból, mivel az akkori törvényi szabályozás értelmében a távoktatási formában zajló képzések nem részesülhettek állami finanszírozásban.

Forrás: HNO számítás az Oktatási Minisztérium 2004-2005-ös statisztikai évkönyve alapján

A felnőttképzés statisztikája (050201)

1. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzések (SZT) száma és programtípus szerinti megoszlása (1998-2002)

A képzési programok típusa/száma	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Szakképesítést megalapozó szakmai alapképzés	466	8,7	194	2,9	208	2,9	280	3,5	270	3,5	102	2,0	142	2,1
Államilag elismert OKJ szakképesítést adó képzés	4 002	74,9	5 484	81,3	5 679	79,9	6 460	81,1	6 273	80,4	3 649	71,3	4 633	68,1
Államilag el nem ismert szakképesítést adó képzés	433	8,1	485	7,2	545	7,7	456	5,7	418	5,4	514	10,0	747	11,0
Szakmai továbbképzés	76	1,4	96	1,4	85	1,2	77	1,0	116	1,5	264	5,2	366	5,4
Fogyatékkal élők rehabilitációs képzése	29	0,5	19	0,3	22	0,3	14	0,2	22	0,3	21	0,4	17	0,2
Foglalkoztatást elősegítő vagy vállalkozói készségeket fejlesztő képzés	24	0,4	45	0,7	60	0,8	37	0,5	58	0,7	70	1,4	82	1,2
Egyéb	316	5,9	420	6,2	509	7,2	639	8,0	650	8,3	500	9,8	818	12,0
Összesen	5 346	100,0	6 743	100,0	7 108	100,0	7 963	100,0	7 807	100,0	5 120	100,0	6 805	100,0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP)

2. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzések (SZT) résztvevőinek száma és programtípus szerinti megoszlása (1998-2004)

A képző program típusa/ résztvevők száma	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004	
	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%	létszám	%	number	%
Szakképesítést megalapozó szakmai alapképzés	9 574	9,3	3 671	2,8	4 440	3,1	5 981	3,8	5 058	3,4	1 746	1,9	2 921	2,4
Államilag elismert OKJ szakképesítést adó képzés	80 245	77,6	112 967	85,1	118 604	82,2	131 611	84,0	125 296	83,8	71 088	75,5	89 231	72,6
Államilag el nem ismert szakképesítést adó képzés	6 820	6,6	7 005	5,3	9 954	6,9	7 114	4,5	6 089	4,1	8 409	8,9	10 896	8,9
Szakmai továbbképzés	1 200	1,2	1 744	1,3	1 914	1,3	1 871	1,2	2 249	1,5	5 577	5,9	7 140	5,8
Fogyatékkal élők rehabilitációs képzése	483	0,5	238	0,2	284	0,2	187	0,1	391	0,3	384	0,4	256	0,2
Elhelyezkedést segítő vagy vállalkozói készségeket fejlesztő képzés	351	0,3	693	0,5	1 001	0,7	587	0,4	974	0,7	957	1,0	1412	1,1
Egyéb	4 670	4,5	6 471	4,9	8 145	5,6	9 274	5,9	9 416	6,3	6 031	6,4	11 011	9,0
Összesen	103 343	100,0	132 789	100,0	144 342	100,0	156 625	100,0	149 473	100,0	94 192	100,0	122 867	100,0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP)

3. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli szakképzés résztvevőinek a szakképesítés megszerzéséhez szükséges előképzettség szerinti megoszlása (%) (1997-2004)

A képzési program szintje (olyan szakképesítés, amely ...)	1997	1998	1999	2000	2003	2004
nem igényel iskolai végzettséget igazoló bizonyítványt	2,3	2,3	1,9	1,9	7,1	7,6
legfeljebb az Alapműveltségi Vizsgához és szakmai előképzettséghez kötött	41,3	46,8	44,2	0,5	57,4	54,4
legalább középfokú iskolai végzettséghez vagy meghatározott szakmai előképzettséghez kötött	48,8	0,4	45,6	44,3	0,3	30,9
felsőfokú végzettséghez kötött	1,7	1,3	1,9	1,4	1,5	1,5
nem azonosítható	5,8	5,8	6,4	6,4	-	5,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP)

4. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli szakképzés 14 legnépszerűbb szakképesítése (2002)

A szakképesítés elnevezése	Képző intézmények száma	Képzési programok száma	Résztvevők	
			létszám	%
számítógép-kezelő (-használó)	144	448	8 219	9,7
mérlegképes könyvelő	45	223	7 238	8,5
könnyűgépkezelő	59	225	5 287	6,2
személy- és vagyonőr	53	222	4 319	5,1
számítástechnikai szoftver-üzemeltető	99	215	3 976	4,7
nehézgépkezelő	56	181	3 946	4,6
kereskedő-boltvezető II,	52	149	3 926	4,6
ABC eladó	56	179	2 576	3,0
Ezüstkalászos gazda	17	59	2 175	2,6
Kereskedő-boltvezető I,	39	103	2 074	2,4

Vendéglátó-üzletvezető II,	39	79	1 341	1,6
Vendéglátó-üzletvezető I,	39	106	1 260	1,5
Társadalombiztosítási ügyintéző	16	44	1 106	1,3
Adótanácsadó	6	30	1 066	1,3

Forrás: Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, az iskolarendszeren kívüli szakképzés statisztikája

5. táblázat: Az iskolarendszeren kívüli szakképzés résztvevőinek életkor szerinti megoszlása (%) (1997-2004)

Életkor	1997	1998	1999	2000	2003	2004
-19	11	9,8	9,2	8	5,7	5,4
20-24	26,9	25,2	24,9	23	15,9	15,6
25-29	17,9	18,7	19	19,6	9,5	18,1
30-34	13,4	14,8	15,6	15,8	16,9	15,9
35-39	10,8	11,3	11,4	11,6	13,1	13,2
40-44	10,1	10	9,6	9,6	6,2	10,1
45-49	6,6	6,7	6,8	7,8	18,9	9
50-54	2,7	2,9	2,9	3,6	10	6,5
55-	0,6	0,6	0,6	1,0	2,7	3,3
hiányzó	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	2,9
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP)

A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói (0503 fejezet)

Az alábbi táblázatok a munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatóit tartalmazzák. A táblázatok tanulmányozása során, kérjük, vegye figyelembe az alábbiakat.

Általános megjegyzések:

- Csak az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) által finanszírozott (a munkanélküliek, valamint a munkaviszonyban álló, de munkanélküliséggel fenyegetettek és más célcsoportok képzését szolgáló) úgynevezett munkaerő-piaci képzésekről nyújthatunk adatokat, ugyanis: (1) az egyéb célcsoportok adatainak az ÁFSZ Foglalkoztatási Hivatala (FH) által történő nyilvántartása még fejlesztés alatt áll, és a kért szerkezetben és megoszlásban még nem állnak rendelkezésre adatok; illetve (2) a nemzeti/európai uniós alapok pályázatai által finanszírozott képzési és foglalkoztatási programokról szóló adatok nem elérhetőek országos összesítésben.
- A megoszlásra vonatkozóan kért adatokat nem tudtuk minden esetben megadni, mivel az FH nyilvántartása nem tartalmaz a munkanélküliség időtartamával és a kért korcsoportokkal kapcsolatos adatokat.
- A bemutatott táblázatok nem tartalmazzák adatokat a normatív finanszírozás által támogatott képzések résztvevőiről. Ez a 2003-ban bevezetett támogatási forma 2005-ben 1 694 képző program 27 235 résztvevője számára nyújtott támogatást, akik közül 2 374 volt fogyatékkal élő.
- A bemutatott táblázatok nem tartalmazzák adatokat az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) képzési és foglalkoztatási projektjeiről. Az OFA projektek keretében 2004-ben 19 fő vett részt OKJ-s képesítést adó szakképző programon, 1 682-en pedig egyéb képzéseken (az 1995-ös és 2001-es évekről nem rendelkezünk adatokkal).
- A munkanélküliek és inaktívok képzésének részvételi arányait illetően néhány kiegészítő adattal szolgál a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) egész életen át tartó tanulásról szóló (Lifelong Learning, LLL) jelentése (2004, lásd a 0501 szakasz 2. számú mellékletét).

Az **1-3. táblázat** a munkaerő-piaci képzés korcsoportok szerinti részvételi arányait mutatja be.

- A munkanélküliek képzésének adatai 1990-re vonatkozóan nem állnak rendelkezésre abból a tényből kifolyólag, hogy a munkanélküliség csak az 1989-es rendszerváltást követően vált társadalmi jelenséggé Magyarországon.

A **4-5. táblázat** a 15-74 éves korosztály munkanélküli és inaktív tagjainak bármely típusú (formális, non-formális és informális) képzésben való részvételi létszámát és arányait mutatja be a KSH LLL felmérése alapján.

A **6-7. táblázat** a munkaerő-piaci képzés résztvevőinek nemek szerinti megoszlását mutatja be.

A **8. táblázat** a 15-74 éves korosztály bármilyen típusú képzésben részt vevő munkanélküli és inaktív tagjainak nemek szerinti megoszlását mutatja be a KSH LLL felmérése alapján.

A **9-10. táblázat** a munkaerő-piaci képzés résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását mutatja be.

A **11. táblázat** a munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a nyilvántartott célcsoportok szerinti megoszlását mutatja be.

A **12-14. táblázat** a munkaerő-piaci képzés résztvevőinek foglalkoztatás szerinti megoszlását mutatja be.

1. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a felnőtt népességhez viszonyított aránya (1995)

1995	Résztevők		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	n/a	n/a	1 609 743
15-64	1,02	71 182	6 984 179
25-34	n/a	n/a	1 312 067
25-64	n/a	n/a	5 374 436
35-49	n/a	n/a	2 299 086
50-64	n/a	n/a	1 763 283

Forrás: FH

2. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a felnőtt népességhez viszonyított aránya (2001)

2001	Résztevők		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	2,50	35 875	1 436 915
15-64	1,31	91 519	6 962 825
25-34	n/a	n/a	1 534 630
25-64	n/a	n/a	5 525 910
35-49	n/a	n/a	2 117 963
25-49	1,44	52 623	3 652 593
50-64	0,16	3 020	1 873 317

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számítása a FH adatai alapján

3. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a felnőtt népességhez viszonyított aránya (2004)

2004	Résztevők		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	1,52	20 124	1 322 024
15-64	0,86	59 894	6 940 253
25-34		n/a	1 598 886
25-64		n/a	5 618 229
35-49		n/a	2 031 239
25-49	1,02	36 955	3 630 125
50-64	0,14	2 815	1 988 104

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számítása a FH adatai alapján

4. táblázat: A 15-74 éves korosztály bármilyen típusú felnőtt tanulásban részt vevő tagjainak száma és a teljes népesség egészéhez viszonyított aránya gazdasági aktivitás szerint

2003 II.	Az LLL résztvevői		Népesség
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	
alkalmazásban álló	623 840	15,90	3 923 977
munkanélküli	32 713	13,57	241 155
iskoláskorú	871 822	98,95	881 081
nyugdíjas	33 207	1,64	2 026 007
egyéb inaktív	30 260	4,48	675 401
összesen	1 591 842	20,55	7 747 621

Forrás: KSH, LLL

5. táblázat: A 15-74 éves korosztály bármilyen típusú felnőtt tanulásban részt vevő tagjainak gazdasági aktivitás és képzéstípus szerinti megoszlása

2003.II	Az LLL résztvevői	iskolai rendszeren belül	iskolai rendszeren kívül	informális tanulás	iskolai rendszeren belül és kívül	iskolai rendszeren belüli és informális tanulás	iskolai rendszeren kívüli és informális tanulás	iskolai rendszeren kívüli, azon belüli és informális tanulás	Népesség
alkalmazásban álló	623 840	122 395	174 426	214 324	7 664	28 232	71 075	5 724	3 923 977
munkanélküli	32 713	9 877	12 378	5 705	790	1 906	1 735	322	241 155
iskoláskorú	871 822	672 170	28 236	6 722	20 079	123 642	5 385	15 588	881 081
nyugdíjas	33 207	153	1 883	30 658	0	0	513	0	2 026 007
egyéb inaktív	30 260	6 659	5 052	16 051	202	895	1 288	113	675 401
összesen	1 591 842	811 254	221 975	273 460	28 735	154 675	79 996	21 747	7 747 621

Forrás: KSH, LLL

6. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek nem szerinti megoszlása (2001)

2001	létszám	%
Összesen	91 519	
Nők	53 459	58,41
Férfiak	38 060	41,59

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számítása a FH adatai alapján

7. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek nem szerinti megoszlása (2004)

2004	létszám	%
Összesen	59 894	
Nők	36 784	61,42
Férfiak	23 110	38,58

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számítása a FH adatai alapján

8. táblázat: A 15-74 éves korosztály bármilyen típusú képzésben részt vevő munkanélküli és inaktív tagjainak nem és munkaerő-piaci aktivitás szerinti megoszlása

2003.II	Az LLL résztvevői	Létszám		Megoszlás (%)	
		Nők	Férfiak	Nők	Férfiak
alkalmazásban álló	623 840	325 560	298 280	52,19	47,81
munkanélküli	32 713	18 440	14 273	56,37	43,63
iskoláskorú	871 822	448 224	423 598	51,41	48,59
nyugdíjas	33 207	18 972	14 235	57,13	42,87
egyéb inaktív	30 260	22 731	7 529	75,12	24,88
összesen	1 591 842	833 927	757 915	52,39	47,61

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számítása a KSH, LLL alapján

9-10. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása

9. táblázat

2001	%
Általános iskolai vagy annál alacsonyabb	19.90
Szakiskolai	27.70
Szakközépiskolai	28.30
Gimnáziumi	17.20
Főiskolai/egyetemi	6.90

Forrás: FH

10. táblázat

2004	%
Általános iskolai vagy annál alacsonyabb	23.70
Szakiskolai	24.60
Szakközépiskolai	26.50
Gimnáziumi	16.30
Főiskolai/egyetemi	8.90

Forrás: FH

A 11. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek célcsoportok szerinti megoszlása

2004	létszám	%
pályakezdő munkanélküli	12 136	20.26
tartós munkanélküli	2 032	3.39
munkaképtelen	1 392	2.32
gyermekgondozási támogatásban részesülő	1 567	2.62
egyéb nem említett	42 767	71.40
összesen	59 894	100.00

Forrás: FH

12-14. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek foglalkoztatás szerinti megoszlása

12. táblázat

1995	létszám	%
munkanélküli	66 506	93.43
alkalmazásban álló	4 676	6.57
összesen	71 182	100.00

Forrás: FH

13. táblázat

2001	létszám	%
munkanélküli	86 203	94.19
alkalmazásban álló	5 316	5.81
összesen	91 519	100.00

Forrás: FH

14. táblázat

2004	létszám	%
munkanélküli	52 429	87.54
alkalmazásban álló	7 465	12.46
összesen	59 894	100.00

Forrás: FH

A munkanélkülieket és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetetteket megcélzó képzés-támogatási formák főbb célcsoportok szerinti áttekintése

Munkanélküliek

- a munkanélküliek jogosultak az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) képzési támogatására (amelynek mértéke független a munkanélküliség időtartamától); 2004-ben a munkaügyi központok által támogatott képzések résztvevőinek a regisztrált munkanélküliekhez viszonyított aránya 20% volt, míg a pályakezdő munkanélküliek, más generációkhoz viszonyítva, számukhoz képest nagyobb arányban (20-24%) vesznek részt a képzéseken;
- a szakképzetlen vagy idősebb munkanélküliek (a munkaviszonyban állókhoz hasonlóan) ingyenesen szerezhetik meg első, illetve második OKJ szakképesítésüket a normatív finanszírozásban részesülő, akkreditált felnőttképzési szolgáltatóknál;
- központi állami programok és pályázatok: a halmozottan hátrányos helyzetű felnőtteket megcélzó központi program; a „Lépj egyet előre” program; a fiatal és a tartós munkanélkülieket támogató HEFOP 3.2. és a ROP 3.2. intézkedések, EQUAL projektek.

Fogyatékkal élők

- képzésüket az ÁFSZ úgynevezett rehabilitációs képzéseken keresztül támogatja; e – jellemzően informatikai, kézműves (pl. fazekasság, szőnyegszövés, könyvkötészet, stb.), irodai adminisztrációs és szociális szolgáltatáshoz kapcsolódó - képzések általában hosszabb időtartamúak, mint a más célcsoportok számára szólók, mivel általában kiegészítő modulokat (pályaorientáció, munkakipróbálás, felzárkóztatás, személyes fejlesztés, kommunikációs tréningek, stb.) és (pl. pszichológiai, egészségügyi és szociálpedagógiai) szolgáltatásokat is tartalmaznak, és gyakran alkalmaznak innovatív módszereket.
- szakmai, általános és nyelvi képzésüket az állam normatív finanszírozás által támogatja, amelyet azok az akkreditált felnőttképzési intézmények vehetnek igénybe, amelyek a fogyatékoság természetéhez igazodó, akkreditált képző programokat kínálnak; elsőbbséget élveznek a normatív támogatás igénylésére beérkező pályázatok elbírálásakor, amely támogatás az ő esetükben a megszokott összeg kétszerese (ez 2005-ben óránként 740 forint/2.96 euró volt).
- a Munkaerő-piaci Alap (MPA) felnőttképzési célú kerete és/vagy az Európai Unió Strukturális Alapjai által finanszírozott központi programok és pályázatok: informatikai, vállalkozói készségeket fejlesztő, e-Business stb. képzést (gyakran távoktatás vagy e-learning formában) tartalmazó távmunka-programok; a halmozottan hátrányos helyzetű felnőtteket megcélzó központi program; az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) alternatív munkaerő-piaci programjai; a fogyatékkal élőket támogató HEFOP 2.3. és a ROP 3.2. intézkedések, EQUAL projektek.

Etnikai/nyelvi kisebbségek

- az állam finanszírozza azon hátrányos helyzetű roma hallgatók felsőoktatási képzését, akik az önköltséges képzési formában elérték a felvételhez szükséges minimális pontszámot, számukra tehát a részvétel ingyenes;
- a szakképzetlen vagy idősebb (50 év fölötti) munkanélküliek (származástól függetlenül) ingyenesen szerezhetik meg első, illetve második OKJ szakképesítésüket a normatív finanszírozásban részesülő, akkreditált felnőttképzési szolgáltatóknál;
- központi programok és pályázatok: a halmozottan hátrányos helyzetűeket támogató, kiemelten a romákat megcélzó, központi program; a romákat és a menedékkérőket megcélzó HEFOP 3.2., valamint a romákat támogató ROP 3.2. intézkedések, EQUAL projektek.

Idősebb dolgozók

- az 50 év fölötti felnőttek térítésmentesen szerezhetik meg második OKJ szakképesítésüket a normatív finanszírozásban részesülő, akkreditált felnőttképzési szolgáltatóknál;
- központi állami programok és pályázatok: az OFA „Munkaerő-piaci program a 45 év feletti elsősorban szakképzetlen mezőgazdasági munkavállalók munkaerő-piaci helyzetének javítására” elnevezésű programja; a HEFOP 45 év fölötti felnőtteket támogató 3.2. intézkedése, EQUAL projektek.

A munkaerőpiacra visszatérő nők

- az állam finanszírozza a gyermekgondozásért támogatásban (pl. GYES, GYED) részesülő anyák felsőoktatási képzésben való részvételét, amely számukra ily módon térítésmentes;
- a megyei (fővárosi) munkaügyi központok anyagi támogatást nyújthatnak a gyermekgondozási támogatásban részesülő anyák képzéséhez, amennyiben az nem haladja meg a heti 20 tanórát;
- a szakképzetlen és idősebb (50 év fölötti) nők térítésmentesen szerezhetik meg első vagy második OKJ szakképesítésüket a normatív finanszírozásban részesülő, akkreditált felnőttképzési szolgáltatóknál;
- központi állami programok és pályázatok: a HEFOP 1.3. intézkedése (melynek célja a nők munkaerő-piaci reintegrációjának elősegítése képzés, foglalkoztatás és a vállalkozóvá válás támogatása által; a program különös hangsúlyt fektet a nők vállalkozóvá válásának és önfoglalkoztatásának a képzések, üzleti készségek fejlesztése és tanácsadói szolgáltatások által történő előmozdítására); a ROP inaktív nőket megcélzó 3.2. intézkedése, EQUAL projektek.

Egyéb marginalizált csoportok

- pályázatokon keresztül 1996 óta működnek OKJ-s (pl. szakács, informatikai, festő, kőműves, burkoló, stb.) szakképesítést nyújtó képzési programok büntetés-végrehajtó intézményekben a Munkaerő-piaci Alap finanszírozásával; az eddigiekben rendelkezésre álló 360 millió forint (1 440 000 euró) 5800 fő képzési költségeit fedezte, a tanfolyamok 76%-át a 9 regionális képző központ, a többi akkreditált felnőttképző intézmények szolgáltatták; az ÁFSZ számos munkaügyi központja kötött együttműködési megállapodást a büntetés-végrehajtó intézményekkel vagy hirdetett meg pályázatot ilyen képzések megszervezésére, és a központok szakemberei rendszeresen vagy igény esetén pályatanácsadással vagy személyes fejlesztő tréninggel állnak a fogvatartottak rendelkezésére.
- központi állami programok és pályázatok: a HEFOP 2.3. és a ROP 3.2. intézkedései, valamint a fogvatartottakat, börtönből szabadulókat és szenvedélybetegeket támogató EQUAL projektek.

A legfőbb jelenlegi munkanélkülieket és munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetetteket megcélzó központi programok és pályázatok

Halmozottan hátrányos helyzetű felnőttek társadalmi beilleszkedését és foglalkoztatását elősegítő központi program

A központi képzési program 2005 júliusában indult a Munkaerő-piaci Alap felnőttképzési célú keretének finanszírozásával (teljes összege 1 billió forint/4 millió euró) és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) koordinálásával. Célcsoportját a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező, szakképzetlen vagy elavult szakképesítéssel bíró, munkatapasztalattal vagy a munkavállaláshoz szükséges készségekkel nem rendelkező, megváltozott munkaképességű vagy etnikai kisebbséghez tartozó felnőttek alkotják. A program különösen két célcsoportra összpontosít: a munkanélküli és inaktív roma származásúak, valamint a fogyatékkal élők csoportjaira, akik a programhoz a munkaügyi központokon és a cigány kisebbségi önkormányzatokon keresztül csatlakozhatnak. A résztvevők többsége 17-29 éves.

A komplex képzési program a résztvevők kiválasztásával és felkészítésével kezdődik, beleértve az előzetes tudásszint-felmérést, egészségügyi alkalmassági vizsgálatokat, pályaaorientációs és pályaválasztási tanácsadást, illetve személyiségfejlesztő tréningeket is. A megcélzott 3 300 résztvevő egyharmada (1 000 fő) először az általános iskola 7. és 8. osztályát befejezését biztosító felzárkóztató képzésben vesz részt, a többiek OKJ-s szakképesítést nyújtó képzésben részesülnek. A képzési programokat a 9 regionális képző központ és egyes kiválasztott akkreditált felnőttképző intézmények szolgáltatják, jellemzően építőipari, mezőgazdasági, élelmiszeripari, kézműves, kereskedelmi, vendéglátás-idegenforgalmi, egészségügyi, szociális és egyéb szolgáltatások, és számítástechnikai szakirányokban. A képzési program része a mentális gondozás, a munkavállalásra való felkészítés és a roma identitástudat fejlesztése is. A program időtartama 20 hónap. A részvétel ingyenes, és a résztvevők keresetpótló juttatásban részesülhetnek, valamint utazási költség és étkezési visszatérítést kaphatnak.

A programot teljesítő résztvevők várható száma 3000, akik közül 2500 fő szerez OKJ-s szakképesítést, 50%-uk várhatóan továbbtanul, a munkába helyezés 20-25%-os (500-650 fő) lehet.

Néhány példa az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) kísérleti programjai közül

A hátrányos helyzetű munkanélkülieket megcélzó tranzitfoglalkoztatási program 1996-ban indult. A program iskolarendszeren kívüli OKJ-s szakképesítéseket nyújtó képzést kínált, foglalkoztatással (melynek során a résztvevők fizetést kaptak) és az egyéni szükségletek alapján folyamatos kiegészítő szolgáltatásokkal (pályaaorientáció, motiválás, felzárkóztatás, mentális gondozás) kiegészítve. Nagy hangsúlyt helyeztek a projektből kilépők elhelyezkedésének előkészítésére és hat hónapig tartó nyomon követésére. A program rendkívül sikeresnek bizonyult: a résztvevők 77%-a (1073 főből 831) egy hónapon belül, 82%-uk 6 hónapon belül elhelyezkedett a sikeres vizsgát követően.

A 2000-ben kidolgozott KID (komplex, integrált, differenciált) program a hátrányos helyzetű, a munkaerő-piacról és a társadalomból való kirekesztődés által veszélyeztetett, munkanélküli (16-25 éves) fiatalokat célozta meg (a legfeljebb 11 évfolyamot végzett és szocio-kulturális háttérük miatt hátrányos helyzetűeket, illetve a középfokú végzettségű, de 6 hónapnál hosszabb ideje munkanélküli és pályakorrekciót igénylőket). A program olyan komplex fejlesztő-képző projektek kidolgozását, kipróbálását és elterjesztését támogatta, amelyek az egyéni szükségletekhez igazodnak és innovatív módszerekkel javítják a fiatalok képezhetőségét és foglalkoztathatóságát, ezáltal segítve visszailleszkedésüket az oktatási rendszerbe vagy munkavállalásukat.

Az OFA látja el jelenleg az EQUAL Nemzeti Programiroda feladatait is, mely a Strukturális Alapok segítségével nyújt támogatást fejlesztési partnerségek létrehozásához új,

innovatív programok kidolgozása és alkalmazása érdekében, 4 téma (prioritás) köré szerveződően:

- *A munkaerőpiac szempontjából hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiacra való belépésének vagy visszailleszkedésének segítése (A. téma):* a munkanélküli és inaktív emberek, köztük a romák, foglalkoztathatóságának javítása az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközeit ötvöző kezdeményezések támogatásán keresztül;
- *Az egész életen át tartó tanulás és az olyan „befogadó” munkahelyi gyakorlatok támogatása, amelyek a munkaerő-piaci diszkrimináció és egyenlőtlenségek szempontjából érintett emberek álláshoz jutását és munkában maradását segítik (E. téma):* a hátrányos helyzetű munkavállalók, köztük az alacsony képzettségűek, a hanyatló ágazatokban foglalkoztatottak, az idősebb munkavállalók, esélyegyenlőségének biztosítása rugalmas foglalkoztatási formák kialakításával, alkalmazkodóképességük javítását szolgáló új módszerek kipróbálásával a képzésben és átképzésben való részvételük segítése által, különös tekintettel az alapkészségek (olvasás, kommunikáció, stb.), valamint az informatikai készségek fejlesztésére;
- *A nemek közötti munkaerő-piaci különbségek és a foglalkozási szegregáció csökkentése (H. téma):* a nők és férfiak esélyegyenlőségének biztosítása a munkaerő-piacon a nemek közti egyenlőség kérdésének tudatosításán és a sztereotípiák, illetve társadalmi minták megváltoztatásán keresztül, valamint a nők munkaerő-piaci helyzetének javítása képzés és készségfejlesztés által;
- *Menedékkérők társadalmi integrációjának és szakmai képzésének támogatása (I. téma):* olyan új módszerek, és szolgáltatások kidolgozásának támogatása, amelyek a menedékkérők foglalkoztathatóságát és befogadását segítik elő nyelvi és szakmai képzés révén, emellett olyan új, integrált szolgáltatások kipróbálásának segítése, amelyek összekapcsolják a munkaerő-piaci, képzési, szociális és mentálhigiénis támogatást, valamint támogatják a képzők, a támogató személyzet és a menekültügyben dolgozó szakemberek képzését is.

A program első, előkészítő szakaszában 185 szervezetet magába foglaló 39 fejlesztési partnerség került kiválasztásra, akiknek projektjei körülbelül 40 000 ember foglalkoztatását fogják elősegíteni. A támogatott projektek többsége a romákat és a megváltozott munkaképességűeket célozzák meg, de fontos célcsoportok a nők, a fiatalok, a 45 évnél idősebbek, a menedékkérők, a fogvatartottak, a hajléktalanok, az értelmi fogyatékosok, a szenvedélybetegek és az inaktív felnőttek is. E projektek szinte mindegyike tartalmaz képzési komponenst, egyéb jellemző tevékenységek a foglalkoztatás, mentor szolgáltatás biztosítása, jogvédelem, kutatás és második esélyt adó iskolák kialakítása.

A HEFOP 2.3. intézkedése: A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítása, különös tekintettel a roma népességre

Az intézkedés azon OFA pályázatok és a korábbi Phare projektek keretein belül kidolgozott és/vagy kipróbált módszerek szélesebb körű alkalmazását, elterjesztését és adaptációját támogatja, amelyek sikeresnek bizonyultak a hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci helyzetének javításában. Az intézkedés civil szervezetek által kezdeményezett helyi társulásoknak nyújt támogatást (összesen 40 014 442 eurót) komplex képzések lebonyolításához a következő célcsoportok számára:

- Romák;
- 45 évnél idősebbek;
- tartós munkanélküliek és inaktívak;
- alacsony iskolázottságú fiatal munkanélküliek, korai iskolaelhagyók;
- fogyatékkal élők vagy csökkent munkaképességűek;

- szenvedélybetegek;
- volt elítéltek és börtönből szabadulók;
- menedékkérők.

„Lépj egyet előre” program

Ez az új kezdeményezés a felnőtt népesség képzettségi szintjének javítását célozza ingyenes tanulási lehetőségek biztosítása által. Finanszírozása a HEFOP 3.5.3. intézkedésének keretein belül nemzeti forrásból és az európai uniós Strukturális Alapok segítségével folyik, koordinálását az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) végzi. A rendelkezésre álló 3 937 millió forint (15 748 euró) legalább 11 000 felnőtt teljes képzési költségeit fedezi, valamint a képzést sikeresen elvégzők számára (a minimálbérnek megfelelő összegű) egyszeri juttatást biztosít.

A program a következő célcsoportok számára biztosít iskolarendszeren kívüli ingyenes tanulási lehetőséget:

- az általános iskola 6. osztályát el nem végzett felnőttek szakképzésbe való belépésre felkészítő képzésben, majd szakképzésben vehetnek részt;
- az általános iskola 6. osztályát elvégzett felnőttek általános iskolai bizonyítvány megszerzésére felkészítő képzésen vehetnek részt;
- általános iskolai végzettségű, de szakképesítéssel nem rendelkező felnőttek szakképzésben részesülhetnek;
- érettségi bizonyítvánnyal rendelkezők szakképzés hiányában érettségire épülő szakképzésben vehetnek részt;
- szakképesítéssel rendelkező felnőttek olyan szakképzésben vehetnek részt, amely meglévő szakképesítésükre épülő új szakképesítést nyújt.

A programon belül szakképzés csak olyan szakmákban támogatható, amelyek keresettsége az adott megyében a megyei munkaügyi központ munkaerő-piaci előrejelzése vagy munkaadói nyilakozat által igazolt. Az igénybe vehető, akkreditált felnőttképzési intézmények által nyújtott képzési programokat az ÁFSZ Foglalkoztatási Hivatala válogatja ki. A támogatható 150-800 órás tanfolyamoknak államilag elismert OKJ-s képesítést kell nyújtaniuk vagy akkreditációval kell rendelkezniük, és 2007. október 7-ig be kell fejeződnie.

A programban munkaviszonyban állók és munkanélküliek/inaktívok egyaránt részt vehetnek, de a jelentkezők kiválasztásakor ez utóbbiak élveznek előnyt (a munkaviszonyban állók csak felzárkóztató vagy OKJ-s képesítést nyújtó képzéseken vehetnek részt ingyenesen). Az egyes megyékben támogatható résztvevők létszámának meghatározásához kvótákat vezettek be a fő célcsoportok és a népesség területi megoszlása szerint, a megyék iskolai végzettségi és munkanélküliségi mutatói alapján. Minden megyében két, a Foglalkoztatási Hivatal által alkalmazott mentor segít a támogatható célcsoportok felkutatásában és motiválásában.

A ROP 3.2. intézkedése: A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása – 2. komponens: Non-profit foglalkoztatási projektek megvalósítása a szociális gazdaságban

A költségvetés és az EU Strukturális Alapok által finanszírozott intézkedés komplex foglalkoztatási projektek megvalósítását támogatja a harmadik szektorban és a szociális gazdaságban az aktív korú nem-foglalkoztatottak foglalkoztatásának elősegítése érdekében, különös tekintettel a következő célcsoportokra:

- tartós munkanélküliek;
- nők;

- megváltozott munkaképességű és fogyatékkal élő emberek;
- romák;
- hajléktalanok;
- rendszeres szociális segélyben részesülők;
- gyermeküket egyedül nevelők;
- alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők;
- gyermekvédelmi intézményekben felnőtt fiatalok;
- börtönből szabadulók; és
- szenvedélybetegek.

A támogatást pályázás útján non-profit szervezetek, helyi önkormányzatok és konzorciumok vehetik igénybe (az elmaradott térségekben megvalósított projektek nagyobb előnyt élveznek) a célcsoportok igényeihez alakított, komplex programok lebonyolításához, akiknek foglalkoztatását és foglalkoztathatóságát a megfelelő képzés és fejlesztés segíti elő. A projektek számos területen megvalósulhatnak, például:

- személyi szolgáltatások fejlesztése (pl. otthoni segítség);
- szabadidős és kulturális programok szervezése, hagyományőrzés;
- környezet gondozása (pl. előregedett épületek felújítása, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás);
- Környezetvédelem (természetvédelmi területek gondozása).

A gazdálkodó szervezetek vagy társadalmi partnerek kezdeményezésében megvalósuló szakmai továbbképzés (SZT) részvételi mutatói (0504 fejezet)

Az alábbi táblázatok a gazdálkodó szervezetek vagy társadalmi partnerek kezdeményezésében megvalósuló SZT részvételi mutatóit tartalmazzák. A táblázatok tanulmányozása során, kérjük, vegye figyelembe az alábbiakat.

Általános megjegyzések:

- A vállalati képzésekre vonatkozó adatszolgáltatás csak 2004-ben került szabályozásra a felnőttképzési intézmények nyilvántartásba vételéről szóló 48/2001. kormányrendelet módosításával. A társadalmi partnerek kezdeményezésében megvalósuló képzéseket illetően nem állnak rendelkezésre országos felmérések.
- Az állami munkáltatók kezdeményezésében folyó képzések adatai olyan helyi adatbázisok egyedi rendszereiben kerülnek iktatásra, amelyek nem központi stratégiai célokat, hanem az adott munkaadó igényeit szolgálják. Ennek egyik eredményeképpen a munkáltatók kezdeményezésében megvalósuló képzések adatbázisai jelenleg meglehetősen fragmentáltak és összehasonlíthatatlanok.
- A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2003-ban készített Egész életen át tartó tanulásról szóló felméréseinek jelentése (2004) szolgál némi információval a munkaviszonyban állók bármilyen típusú képzésben való részvételét illetően (lásd a 0501 szakasz 2. számú mellékletének 4-5. és 8. táblázatait).
- Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) képzési és foglalkoztatási projektjei 2004-ben 15 844 vállalkozó és alkalmazott, valamint a társadalmi partnerek 11 908 képviselője számára nyújtottak támogatást.

A magánszektoron belüli SZT tekintetében az Eurostat 1999-ben végzett második „European Continuing Vocational Training Survey” (CVTS 2) felmérésétől eltekintve (ennek legfontosabb mutatóit a 0504 fejezet szövege tartalmazza) csupán az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) rövid-távú munkaerő-felméréseinek keretében végzett a képzéstámogató vállalatokat vizsgáló felmérés eredményeire hivatkozhatunk.

A közszférán belüli képzések tekintetében megkíséreltük, hogy a lehető legtöbb forrásból gyűjtsünk információkat. Így adatokkal tudunk szolgálni:

- A közoktatásban dolgozó tanárok/oktatók továbbképzéséről, melynek nyilvántartásáról az Educatio Kht. Közoktatási Információs Irodája (KIR) gondoskodik;
- a Magyar Közigazgatási Intézet (MKI) által nyilvántartott köztisztviselői és közalkalmazotti továbbképzésekről;
- az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet (ETI) által nyilvántartott egészségügyi szektor alkalmazottainak továbbképzéséről.

Az **1-8. táblázat** a magánszektor alkalmazottainak szakmai továbbképzését illetően elérhető adatokat mutatja be:

- Az **1-7. táblázat** a *Munkaerőpiaci előrejelzés a 2006. évre*/Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, FMM. Foglalkoztatási Hivatal, FH. VIII. fejezetében és mellékletében elérhető, a magánszektor képzéselérési mutatóit közlő táblázatokat reprodukálja.
- A **8. táblázat** a munkahelyi szakmai továbbképzés különböző formáinak megoszlását mutatja be vállalati nagyság szerint, a CVTS 2 adatai alapján.

Az **9-12. táblázat** a közszféra alkalmazottainak szakmai továbbképzéséről rendelkezésre álló adatokat a leginkább releváns szempontok szerint foglalja össze.

Az önfoglalkoztatók továbbképzését illetően az **5-10. táblázatok** az önfoglalkoztatók és társas vállalkozások képzésének részvételi mutatóit tartalmazzák. Az adatok forrása a KSH negyedévenként végzett munkaerő-felmérése. Bár ez a felmérés nem tartalmaz arra vonatkozó kérdést, hogy a képzés kinek a kezdeményezésében zajlott, elfogadható az a feltételezés, hogy az önfoglalkoztatók és társas vállalkozások saját kezdeményezésükből vesznek részt továbbképzésen.

1. táblázat: Képzéstámogatás a vállalatok száma alapján létszámnagyság-kategóriánként (2005)

Létszám-kategória	A felmérésben résztvevő vállalatok száma	A képzést támogató vállalatok	
		száma	%
10 főnél kisebb	425	51	12,0
10 - 49 fő	2044	383	18,7
50 - 249 fő	1792	638	35,6
250 fő és nagyobb	583	368	63,1
Összesen	4844	1440	29,7

Forrás: FMM-FH, 2005. 113. oldal

2. táblázat: Képzéstámogatás a vállalatok létszáma alapján képzett létszámnagyság-kategóriák szerint I. (2005)

Létszám-kategória	A felmérésben résztvevő vállalatok létszáma	Képzést támogató vállalatok	
		Létszáma	%
10 főnél kisebb	2397	320	13,2
10 - 49 fő	53653	11122	20,7
50 - 249 fő	196321	76577	39,0
250 fő és nagyobb	402077	260262	34,7
Összesen	654448	348281	53,2

Forrás: FMM-FH, 2005. 113. oldal

3. táblázat: Képzéstámogatás a vállalatok létszáma alapján létszámnagyság - kategóriánként II. (2005)

Létszám-kategória	A felmérésben résztvevő vállalatok	A képzést támogató vállalatok
	Létszámmegoszlása (%)	
10 főnél kisebb	0,4	0,1
10 - 49 fő	8,2	3,2
50 - 249 fő	30,0	22,0
250 fő és nagyobb	61,4	74,7
Összesen	100,0	100,0

Forrás: FMM-FH, 2005. 114. oldal

4. táblázat: Képzésben résztvevők megoszlása a vállalatok létszáma alapján létszámnagyság - kategóriák szerint – Képzéselérés (2005)

Létszám-kategória	A képzésben résztvevők aránya (%)	
	a felmérésben résztvevő vállalatok által alkalmazottak arányában	a képzést biztosító vállalatok által alkalmazottak arányában
10 főnél kisebb	7,2	54,1
10 - 49 fő	3,5	17,0
50 - 249 fő	5,2	13,3
250 fő és nagyobb	11,4	17,7
Összesen	8,9	16,7

Forrás: FMM-FH, 2005. 114. oldal

5. táblázat: A foglalkoztatottak-, a képzésekben résztvevők létszámadatai nemzetgazdasági ágazatok szerint - Képzéselérés (2005)

Nemzetgazdasági ágazatok	A felmérésben résztvevő vállalatok létszáma	A képzést támogató vállalatok		A képzésben résztvevők létszáma	Képzéselérés	
		létszám	%		A felmérésben résztvevő vállalatok létszáma %-ban	A képzést támogató vállalatok létszáma %-ban
Mező-, vad-, erdőgazdálkodás	42558	16999	39,9	1525	3,6	9,0
Halgazdálkodás	794	4	0,5	0	0,0	0,0
Bányászat	1478	1105	74,8	166	11,2	15,0
Feldolgozóipar – melyből:	324313	176080	54,3	29876	9,2	17,0
Élelmiszer, ipar, dohánygyártás	47666	18538	38,9	2185	4,6	11,8
Textília, textilárugyártás	30335	9300	30,7	375	1,2	4,0
Bőrtermék, lábbeli gyártása	8122	2392	29,5	53	0,7	2,2
Fafeldolgozás	12404	4308	34,7	1501	12,1	34,8

Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység	9360	5123	54,7	781	8,3	15,2
Kokszgyártás, kőolajfeldolgozás	506	360	71,1	140	27,7	38,9
Vegyí anyag, termék gyártása	13863	11942	86,1	2476	17,9	20,7
Gumi, műanyagtermék gyártása	13514	7100	52,5	1021	7,6	14,4
Egyéb nem fém ásványi termék gyártása	8102	5318	65,6	1557	19,2	29,3
Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása	36605	20206	55,2	3998	10,9	19,8
Gép, berendezés gyártása	38422	26603	69,2	5410	14,1	20,3
Villamos gép, műszer gyártása	57863	41499	71,7	5799	10,0	14,0
Járműgyártás	17564	10295	58,6	3915	22,3	38,0
Máshova nem sorolt feldolgozóipar	29987	13096	43,7	665	2,2	5,1
Villamos - energia, gáz, gőz, vízellátás	33993	28038	82,5	8317	24,5	29,7
Építőipar	18118	6961	38,4	576	3,2	8,3
Kereskedelem, javítás	43371	22865	52,7	3929	9,1	17,2
Szálláshely szolgáltatás, vendéglátás	6305	1627	25,8	125	2,0	7,7
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	37588	21341	56,8	4415	11,7	20,7
Pénzügyi tevékenység	2983	2076	69,6	725	24,3	34,9
Ingtatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	4662	1913	41,0	256	5,5	13,4
Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	12990	5238	40,3	1530	11,8	29,2
Oktatás	27336	8326	30,5	753	2,8	9,0
Egészségügyi, szociális ellátás	65979	37944	57,5	3958	6,0	10,4
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	17624	10662	60,5	1101	6,2	10,3
Egyéb nem besorolt tevékenység	14356	7102	49,5	975	6,8	13,7
Összesen	654448	524361	53,2	58227	8,9	16,7

Forrás: FMM-FH, 2005. 130. oldal

6. táblázat: Képzésben résztvevők megoszlása a képzés típusa szerint, létszámnagyság-kategóriánként - Külső- és belső szervezésű képzések (2005)

Létszám-kategória	Külső képzésben	Belső képzésben	Összesen
	résztvevők aránya (%)		
10 főnél kisebb	39,3	60,7	100,0
10 - 49 fő	31,1	68,9	100,0
50 - 249 fő	34,7	65,3	100,0
250 fő és nagyobb	43,7	56,3	100,0
Összesen	41,7	58,3	100,0

Forrás: FMM-FH, 2005. 115. oldal

7. táblázat: Képzésben résztvevők megoszlása a képzés típusa szerint, létszámnagyság-kategóriánként - OKJ- és akkreditált képzések (2005)

Létszám-kategória	OKJ képzésben	Akkreditált képzésben
	résztvevők aránya	
10 főnél kisebb	17,9	8,1
10 - 49 fő	33,9	16,0
50 - 249 fő	26,9	23,0
250 fő és nagyobb	20,8	21,0
Összesen	22,3	21,2

Forrás: FMM-FH, 2005. 115. oldal

8. táblázat: A munkahelyi képzések különböző formáinak megoszlása a vállalat mérete szerint (%) (1999)

Alkalmazottak száma	Hagyományos		Nem-hagyományos				
	Vállalaton belüli	Külső	Munka-szituációs	Rotációs képzés	Tanulók örök	Önálló tanulás	Konferenciák
10–19	15,8	49,3	40,4	13,0	6,9	13,7	52,7
20–49	20,5	55,2	46,9	10,4	9,7	17,4	60,4
50–249	28,2	64,1	45,9	13,2	12,7	16,4	62,9
250–499	52,5	67,4	56,7	17,7	17,0	24,8	73,1
500–999	58,1	80,7	68,8	21,5	25,8	26,9	82,8
Több mint 1000	77,3	90,9	84,1	47,7	38,6	34,1	81,8
Összesen	31,5	62,9	49,6	14,8	13,6	18,5	64,4

Forrás: *A munkahelyi képzések főbb adatai* /Központi Statisztikai Hivatal. Összeállította: Janák Katalin. Budapest, 2002. (5. táblázat)

9. táblázat: A továbbképzésben résztvevők száma az egészségügyi szektorban (2005)

2005	Résztvevők száma
Az egészségügyi dolgozók továbbképzése	63 682

Forrás: ETI

10. táblázat: A közoktatásban dolgozó tanárok/oktatók továbbképzésében résztvevők száma iskolatípus szerint (1995)

1995	Résztvevők száma	Óvodák	Általános iskolák	Középiskolák	Szakiskolák
Tanárok/oktatók továbbképzése	22 850	8 728	10 432	3 111	579

Forrás: Educatio

11. táblázat: A közoktatásban dolgozó tanárok/oktatók továbbképzésében résztvevők száma és nemek szerinti megoszlása (2004)

2004	Résztvevők száma	A női résztvevők száma és aránya		A férfi résztvevők száma és aránya	
Tanárok/oktatók továbbképzése	44 094	36 675	83,17%	7 419	16,83%

Forrás: Educatio

12. táblázat: A köztisztviselők és közalkalmazottak továbbképzése (1999-2005)

Résztvevők száma	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
kiemelt képzési tárgykörben (pl. EU, idegen nyelv, számítástechnika, vezetőképzés, stb.)	5 156	3 734	8 532	9 489	5 121	5 531	6 555
nem kiemelt képzési tárgykörben (ágazati szakmai képzés, önkormányzati gazdálkodás, minőségbiztosítás, stb.)	4 478	6 054	2 356	2 101	545	1 550	3 257
kötelező központi programokban	0	0	0	0	0	5 143	23 556
Összesen	9 634	9 788	10 888	11 590	5 666	12 224	33 368

Forrás: MIK

13. táblázat: Az önfoglalkoztatók és társas vállalkozások képzéseken való részvételének aránya

Bármilyen típusú tanulásban való részvétel az elmúlt 4 hét során	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
Igen	6 267	1,21	11 918	2,31	14 883	2,9%
Nem	513 320	98,79	503 518	97,69	496 257	97,0%
Összesen	519 586		515 436		511 140	

Forrás: KSH

14. táblázat: A képzésben részt vevő önfoglalkoztatók és társas vállalkozások életkor szerinti megoszlása

Képzésben részt vevők	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
15-24	2 192	34,98	1 612	13,53	1 400	9,41
25-64	4 075	65,02	10 270	86,17	13 411	90,11
65-74	0	0,00	36	0,30	72	0,48
Összesen	6 267		11 918		14 883	

Forrás: KSH

15. táblázat: A képzésben részt vevő önfoglalkoztatók és társas vállalkozások nemek szerinti megoszlása

Képzésben részt vevők	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
Nők	3321	52,99	6 301	52,87	8 039	54,01
Férfiak	2946	47,01	5 617	47,13	6 844	45,99
Összesen	6 267		11 918		14 883	

Forrás: KSH

16. táblázat: A képzésben részt vevő önfoglalkoztatók és társas vállalkozások legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása

Képzésben részt vevők	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
8 vagy annál kevesebb általános iskolai osztály + szakiskola	1 044	16,66	228	1,91	14	0,09
érettségi vizsga	3 482	55,56	6 735	56,51	8 420	56,57
főiskolai/egyetemi végzettség	1 741	27,78	4 955	41,58	6 449	43,33
Összesen	6 267		11 918		14 883	

Forrás: KSH

17. táblázat: A képzésben részt vevő önfoglalkoztatók és társas vállalkozások gazdasági ágazat szerinti megoszlása

Képzésben részt vevők	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
mezőgazdaság	156	2,49	733	6,15	847	5,69
ipar	1 602	25,56	1 613	13,53	1 150	7,73
szolgáltatás	4 509	71,95	9 573	80,32	12 886	86,58
Összesen	6 267		11 918		14 883	

Forrás: KSH

18. táblázat: A képzésben részt vevő önfoglalkoztatók és társas vállalkozások foglalkozástípus szerinti megoszlása

Képzésben részt vevők	1995		2000		2005	
	szám	%	szám	%	szám	%
fizikai dolgozó	4 180	66,99	8 369	70,22	10 250	68,87
szellemi dolgozó	2 060	33,01	3 549	29,78	4 633	31,13
Összesen	6 240		11 918		14 883	

Forrás: KSH

Rövidítések jegyzéke

ÁFEOSZ	Általános Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetsége
ÁFSZ	Állami Foglalkoztatási Szolgálat
ÁPB	ágazati párbeszéd bizottság
APEH	Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal
BVK	Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány
CVET	<i>continuing vocational education and training</i> (szakmai továbbképzés, SZT)
ETI	Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet
FAT	Felnőttképzési Akkreditáló Testület
FH	Foglalkoztatási Hivatal
HKVSZ	Hűtő- és Klimatechnikai Vállalkozások Szövetsége
HEFOP	Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
IPOSZ	Ipartestületek Országos Szövetsége
IVET	<i>initial vocational education and training</i> (szakmai alapképzés, SZA)
KISOSZ	Kereskedők és Vendéglátók Országos Érdekképviseleti Szövetsége
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
LLL	lifelong learning (<i>élethosszig tartó tanulás</i>)
MAB	Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
MAK	Magyar Agrárkamara
MAT	Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete
MHtE	Magyar Hegesztéstechnikai és Anyagvizsgálati Egyesülés
MKIK	Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
MPA	Munkaerő-piaci Alap
MVA	Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány
NFI	Nemzeti Felnőttképzési Intézet
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NSZI	Nemzeti Szakképzési Intézet
NTT	Nemzeti Távoktatási Tanács
OÉT	Országos Érdekegyeztető Tanács
OFA	Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
OFIK	Országos Felsőoktatási Információs Központ
OFKT	Országos Felnőttképzési Tanács
OKÉV	Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
OKI	Országos Közoktatási Intézet
OKISZ	Magyar Iparszövetség
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
OSAP	Országos statisztikai adatgyűjtési program
OSZT	Országos Szakképzési Tanács
PAT	Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet
SZH	szakképzési hozzájárulás
SZVK	szakmai és vizsgakövetelmények
TISZK	térségi integrált szakképző központ
VET	<i>vocational education and training</i> (szakképzés, szakmai képzés)